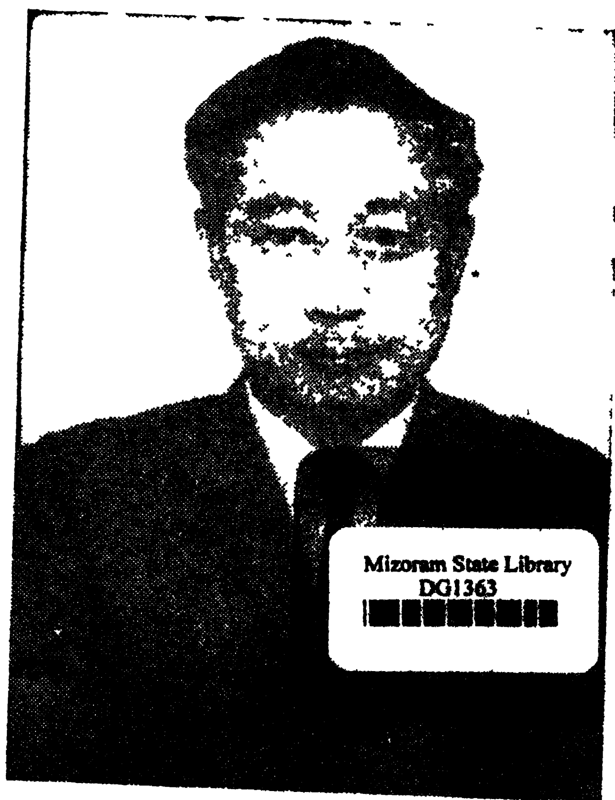
MIZO NUNHLUI LEH HLATE

Dr. R. DOLIANA

Ka theih ang ang'n ka rem khawm a, chutichung pawhin a famkim thei ngang lo a, kei pawhin ka duhthusam a ni lo a, mi tam tak duhthusam a tling lo ang tih pawh ka hria a. Mi tam tak chanchin, ngaihsan awm tak tak ka ziak a, an thlalte chu vawiin ni thlengin kan zingah an la awm a, a lawmawm em em. Ka ziaknaah hian min lawmpui ka beisei a, an ngaihthiamloh leh diklo te awm anih chuan, min hrilh turin ka sawm nghal e

Ṭhi leh Dar hi hmanlai chuan rohlu ber a ni thin. Michhia phei chuan an nei mai mai ngam lo a ni. Dai hming nei tamtak a awm a mahse a ...r zual chauh ka ziak a. Dar leh thi hian chanchin a nei sei thei lo hle mai Kan ram a Dar hming thang tamtak chu Ṭiaural Unauten (Chin Hills ami) an lei kir leh zo tawh a, tun thlengin ngun takin an la vawng tha a ni A hmelah ropuina hian a nei lo a, a hming leh nihna a ropui a ni.

Kan pi leh pute chuan Pasaltha an ngaisang em em a, hmingthanna atan chuan thih pawh an hlau ngai lova, mi tamtak chuan an boral phah reng thin a ni. Mi huaisen zingah chuan, mi vannei, nunna chân lote chu an lo thangchhuak a, vawiin ni thlengin an hming kan lo sawi thin a ni Kan pute zingah chuan pasaltha tamtak an awm a, an vaiin ka chhuichhuak lo va. Mizoram pumin, an thiltih leh an nungchang kan hriatpui te ka lakhawm rih a ni Pasaltha thenkhat chu thiltih an neih tlem deuh avangin an chanchin ka teih lo bawk

" Nula leh tlangval thu (Love Story) ka ziak te hi, thanktharin thawnthu angin kan hriat te an ni

bawk Anmahni hi an awm tak tak a, an chanchin hi a ropui em em a Vanduai taka in thenta te an ni nual a, a thente chu an innei a, hl m takin an awm dun tih chhui theih a ni Hnemtin zingah a awm angin, inhmangaihtute zawng zawng chuan an duhthusamte chu hlen zo lovin he khawvel hi an lo kalsan ve bawk a ni

Thunawite leh chanchin lawrkhawm te ka ziak tel hian, dinhmun leh inngahhmun chu an nei theuh in a lang. Titi sawi chhawn leh ar pan chuk a pûn duh tih chu hetah hian a lang chiang a Upate chuan Titiah an hmang a, Zukhawn chang lo titi a lo ni a, a lo pung hret hret a, Ramhuai chanchin ni awm takin, mihringten awih theih loh khawpin a lo pung ta thin a ni

Hla - hi kan thlahtute chuan an ngai ropui in an siam tam em em a, an hlate chu ropui hle mahse, a tawi hle a, a thu leh a thluk zat pawh a inmil lo va, thenkhat chu sakiem chawp an ni ber An lawm laiber te, hreawm tuai a, sal a tang leh Kumpinu Sawrkar lo lianin a hrem lai te pawh hlain an lo awi zo ta Nula leh Tlangval inngaizawng leh lung eng te, nu leh pa mitthi ngai a tap te chuan, an chanchin chu hla in an lo hril thin ani An hla phuah te hi ngainatak a ngaihtuah tham an ni a, an awmzia leh an ropuina ka hre phak lo zawk a ni Lehkha thiam lo an ni a, chanchin hlui leh thar zawng zawng te chu hlain an dah a Hla a awm chuan chanchin a awm a, chanchin a awm chuan hla a awm bawk a ni Hla phuahtute pawh an tam hle Phuahtu thenkhat chuan mi hla thlûk

siamsa an tawmpui avangin, a hla neituah an tang ve ta lo a. Saikuti zai erawh hi chu, chhut kirin hla thluk awmsa hmang nun lang mah sela, ama hming hi a hla hian a pu ve tlat a ni. Dailenglehi zai hi Pu Daibawnga, Pu Liantudaia C I pa-in tam takin a phuah belh a, thenkhat chuan Darbawnga zai an ti thin. Mahse a bul lo chhuahna chu Darlenglehi hming anih avangin, a zai neitu a hriat zau zawk a ni

Tin, hla hi a lawrkhawm a harsa viau mai a, hla chi khat ringawt hre tam hi an vang viau mai Zu in-na-ah hian hla hrang tamtak an sa thin a ni Hla ṭhenkhat Chawngchen zai te ang phei chu in tinah sak theih a ni lo Chawngnu leh pa in atan siam bik a ni a Chutiang ti ve phei lo te inah an sak chuan, inzahloh entirna a ni a, huatthu a tling thei a, chung chu kan ban zel a ni.

Awithang Pa zai hi Pu L R Sailo-in ngun taka a lo buatsaih tawh avangin tih tham ka telh ve rih lo. A tira ka tum danin, Pu L R Sailo remtihna hmangin, a siamsa hi telh ka dil ang chu ka lo ti rilru a, Amah ṇen kan inbiak hmain min lo boral san ta a a pawi em em a ni. Tin, tunlai a zu in naa an sak tam ber, Chheih zai ti mai ila, tlarthum zai an ti bawk a, hei hi a tam em em a, ka telh lo bawk. He hla hi a lo chhuah dan ni awm a lang chu Gurkhali-ho hla leh an lamdan entawna siam a ang hle

Heng chanchin ka buatsaihnaah hian Pu Hrangthiauva Hualngo upa, Leithum kaua in ama hun leh tha tam tak sengin min buatsaihpui a, a chungah

lawmthu tam tak ka sawi e Mimalah chuan upa chanchin hre ber zinga mi a ni.

Tin, Tuchhingi Pa zai hi Pu Saihnuna Sailo, Mualcheng (E) ziak a ni He hla hi Pasaltha hla ani deuh ber Pu Saihnuna pawh hi Mizo lalte zingah leh thangthar zingah chuan Pasaltha hmingthang leh Sakei kap tam bei ani

Tualcheng khuaa upaho, Darhnuna Pa te, Pu Aichhunga te, Pu Ṭhakunga te, Pu Aithuama te chuan hla tam tak min hrilh a Upa nun dan ngat a, zu hmun a an sak lai han hmuh chuan a mawiin a ropui em em a ni. Mi thenkhat chu tunah hian thlan-mualah an liam ta, an uiawm em em a. Min tan-puinaah lawmthu ka sawi bawk a ni.

Ka thu ziak hi dik lohna te, ngaihmawhna te, awm anih chuan, tupawh in thinura la loin min hrilh ka duh a, ka sawm bawk a. Min tanpui chuan chhut leh hunah a tha tawh zawk ang Tin ṭhang-tharten nunhlui kan lo zir thei bawk ang.

Dated, Champhai
15th April 1959

R.Doliana

A CHHUNGA THU AWMTE

CHAWNBURA

CHAWNBURA hi Khiangte hnam a ni a, Rûn kam Pêlpâwl khua a awm thin a ni. Kum 1800 lai vel a mi kha a ni âwm hle mai Champhai leh Hmar Vanlaiphai kâr kawng (Loch's Trace) a bang-la nghaktu Chawkidar Tlangbawiha hian a thlah te kan ni a ti a, Chuti a nih chuan Tlangbawiha fate chu chhuan nga emaw an nihna a ni ang Pêlpâwl khuaa a awm lain an khuate hian an itsik em em thin a. Tihhlum an duh avangin, a-lo vah zawh ve hmain lo an hal khung ta a, mahse Chawnbura chu Chiakzawl chirhdupah a tawm tlat a, a thi ta lo a ni

Chuta chin chu an khuate rilru put danah a lungawi thei ta lova, Chuaungo hnam a mi Hautuala khua, Lungbel an tihah chuan a pêm ta a (Tunlai chuan Surbung khawbul, Chin Hills-ah a awm a ni.) Lungbel khuaa a awm lai chuan Karhluana, tleirawl fel tak, huaisen em em hi a kaihruai ṭhin a. Kar-hluana chu pasal ṭha hmingthang pawlah a siam ta nghe nghe a.

Chawnbura te hunlai hian sakei te, ramsa dangte pawh hi a tam em em ṭhin a; sa pawh hi kap sela, a sa chu sakeiin a chuhpui fo ṭhin an ti. Zanah te hian sakei an veng ṭhin a Mahse, Chawn-bura thiante hian an veng ṭha peih vak lova, an

hlauh ṭhin avangin Chawnbura hi a thinur em em ṭhin a, sa pawh hi a ṭhiante a pe tam ve phal ṭhin lo an ti.

An ramchhuah vawikhat chuan, an ṭhian pakhat hi Sakei in a seh ta a, Chawnbura chuan a ûm vak a, mi ruang chu a chhuhsak a. Tin, hlâng siamna hrui chhat turin a hote chu a tir a, hrui ṭha an hmu mang lo. Mahse Karhluana chuan huai taka a zawn avangin, hrui fei tak an chhat a, chu chu tun thleng hian "Karhluan Hrui" tia vuah a ni ta

Hetih hunlai hi Thlangtlak tirh lai a ni a, Karhluana chu Selesih khua (Tunah chuan Zawlsei khua) -ah a pem lut a, Sailo-ho a bêl ta a. Selesih khua chu Chawnburaho chuan an zuk rûn ta a, mi pasarih an that a. Selesih khua chu an thinur em em a, Lungbel khaw rûn tur chuan an chhuak ve ta a.

Lungbel khua an run tuma an pasalṭhate chu Karhluana, Thura, leh Chaltinthanga te an ni. Mahse, Lungbel khua chu Chawnbura hovin an lo ṭang a, lungtum nen ringawt an lo ûmkir thei a. Hemi ṭum hian Chawnbura chu a in tihuai bik a, Ṭiau lui thlengin a um a. Ṭiau lui kamah chuan Selesih khaw pasalṭhate chu an lo ṭang ve tlat a. Karhluana chuan Chawnbura ngûmah fein a khawh bur ta a. Chawnbura chuan "Vapualin a chang duhlai a thlauh ngai lo ve" tiin phawi duh lo chuan a han su ngat ngat a, mahse rei a ding thei lova, a ṭhu ta a. Karhluana chuan chutia amah kaihruaitu leh zirtirtu han thah chu a hreh ta hle a, lung-

chhe takin a mittui a tla ta zawih zawih a, Mahse, Chawnbura'n chu chu a hmuhin "I va hmeichhia ve ! i chem khan mi sat hlum zo lo vang, ka kâwlhnâm hian ka nghawngah tan ang che Tin, ka lu hi Sialin ai ang che, chuti lo chuan i thlarauin ka thlarau a ngam lo vang" a ti ta a. Karhluana chuan a that ta a A thih hian Pathlawi kum sawmthum mi vel a ni awm e

Chawnbura lû chu a la a, a kâwlhnâm chu a la bawk a, Sialin a ai ta a. He hla hi a phuah a —

"*Sa ek e Lungbel e*
Khiti tlang khamphei hnuaiah e,
Chawnbur ka sak nak e,
Ka khing thang hnam Tiaural kaipui ing e" tiin

KARHLUANA

Karhluana hi Fanai, Bawitlung hnam a ni. Lungbel khuaah Chawnbura hnungzuitu a ni. Kum 1800 lai vel kha a ni ngei ang. Mi inzir mi tak, huaisen si, tlawmngai em ema sawi a ni. Thlangtlak hmasak lai khan Sailoho khua Selesih (tunah chuan Zawlsei khua) -ah a lo chhuk ve a, a huaisen avangin vêng hmâwrah, râl daidêngah In a nei ṭhin. Chuvangin a awmna chu Karhluana Vêng an ti ṭhin a, vêng dang chu Rolura vêng te, Pu Kawlha vêngte an ti.

Selesih khuaa a awmlai hian Lungbel khuaa Chuaungo lalho chu, mi huaisen Chawnbura hruaiin an lo thawk a, Selesih khua chu an rûn a, mi pasarih an that a Selesih-ho chu Lungbel khaw run turin an thawk ve leh a, mahse an lo um hrep a, Chawnbura chuan a um thui lutuk avangin Karhluana chuan a lo that a, a lu leh a kawlhnâm a la a, Sialin a ai ta a ni Mi huaisen Chawnbura thattu a nih avang chuan a lo hmingthang ta em em a.

Selesih khua chuan, Chawnbura a thih tak avang chuan, Lungbel khua chu an zuam ta a, rûn an rawt leh a Mahse Karhluana chuan a huphurh deuh va, "Tuin nge Vana Arsi hawlhthla thei ang ?" a ti a, tel ve loh a tum ta a

Karhluana a tel duh lo tih an hriat chuan, an pasaltha pakhat Thura chuan, ama hmingthanna tur niin a ring a, a hova rûn an tum ta a An han rûn ta ngei a, an hlawhtling viau mai a, Thura chuan thival hrui thum a hawn a Chu thival chu a fanu a awrhtir a. Karhluana chuan, "Chêmtê, khawi a mi nge ?" a ti a. Thura chuan, "Chêmtê, ka pain vana Arsi a mi a hawlhtlak ti rawh," a ti a. Chu chu Karhluana chuan a ngaimawh ta hle a

Thura chuan, Karhluana chu a tawng chhilh tak avang chuan Karhluana rilru chu a nuam thei ta hauh lo mai a. Hmar hnam awmna Ngopa khua chu an rûn ve leh ta ngat a Hmar hnam pasaltha Chawrkhupa chuan a chalah thalin a kâp a, a thi ve ta.

Karhluana hi a thihin a la upa vak lo, Pathlawi zên zâwn chauh a ni awm e. A thlahte hriat a ni lo.

DARHNAWKA

Darhnawka hi Chhakchhuak, Chalthleng hnam a ni. A rei vak lo, chhuan li emaw a ni tawh. A thlahte chu Tiangzawl khua Chin hills-ah an la awm, tuna la damte chu Ralkhuaia leh Lianruanga an ni A naupan lain Khawsum khua leh Lianduh khua, Lentlang pang chhak lamah a awm a, a puitlin hnuin Rallang khuaah a awm ta a Nupui fanau neia khawsa a ni Amah hi pa âwmkhauh pui, chak tak, kawlhsen em em, tihbaiawm tak a ni Hafang hraw pui pui nei a ni awm e, chuvangin mi tam takin, Ngho a nei a, 'Darhnawk Sakeia' an ti hial a Sai pahnih a kap a, sakei sawm leh pathum, ral sawmnga a that a, khuang vawihnih a chawi a, tar kûnin a dam a. Sal hi a man teuh va, chungho chu lo thlovah a ruai mai thin an ti. Zahau pasaltha Vanhnuaithanga nen an in el thin an ti bawk

Sailo lalte do a duh avangin Rallang khua chu a chhuahsan a, Zawngte tlangah khua a siam ta, a nau Khuangtuaia chuan Lotha ram a kai a, Hualngo lal Zanghinga chuan Vangvaah khua a siam bawk a, heng hi Lentlang vek an ni a. Sailoho chu an do ta ngei a

An inngeihlohna chhan ber ni a lang chu, Sailo lal Vuttaia hi, Rallang khuaah Hualngo salah kum sarih a tang a, Sailo lalho chuan Vuttaia tlanna an khawn chiam a, thi leh dâr tam tawk takin an tlan ta a, tin, thu a tiam bawk a, 'Hualngo lakah nunchhiat kan bawl reng reng lo ang a, kan bawl chuan kan lu leh banin a tuar ang a, kan silaimu pawh a kal lo vang, ni leh thlain min tlakpui ang' tiin.

Vûta chu a chhuak ta ngei a, a ropui leh ta em em a, khua pawh tam tak a nei leh ta a, a ropui tawka a inhriat avang chuan a thutiam kha a pawisa ta lova, Lenlai zaiin he hla hi a phuah ta a—

"Luiah lengngha suarah pal ang kan dan,
Hualngo lalna Lentlangah pal ang kan dan" tiin

He hla hi Hualngoho chuan an ngaimawh ta hle mai a, Lentlang an lo hiam lui ta ngat a, a chhânna an phuah lêt ve ta a—

"Hualngo lalna thangvan hnuai a zau ruai e.
Vuta tlanna behthi ka kir rua lo ve" an ti ta a.

An thu chu a inrem thei lo ta tulh tulh a, Vuta chu khawchhak Lungdar khuaah khaw lian tawk takin a awm a Pasaltha Darhnawka leh Hualngo Zahuata chu an zuk zin ta a. Mahse Vuta hian a lo pawisa vak lo, thinrim tak phei chuan a lo chhang lo. Hualngoho chu an lungni lo hle a, Vuta hnenah, chuan "I thutiam zawng zawng kha i theihnghilh hman em ni ? Lo ngai reng rawh,

Hualngo ral kan lo lian ang" tiin thinrim deuhvin an hâwnsan ta a

Vuta chu thiam lo inti deuh mah se, a rilru a nem duh tlat lova Mahse Rullam khuaah a chhukthla ta a, a iate lo`do atan a kalsan ta a

An indo ta ngei a, Sailoho chuan Fanaiho an thurualpui a, Hualngoho chuan Zahauho an thurualpui a, Tiau luri kamah indo an buatsaih ta a Darhnawka chuan Tawlhloh Kawr an tih hi a ha a, an kap huai huai a, an fuh thei hauh lova Sailoho chuan Vuta thutiam kha an chhuanlam viau va, Hualngoho chan a tha deuh an ti Hemi kum atang hian "Tawng tawh hnu leh tuisik baw tawh a ruh theih loh" tih Thufing hi a lâr'tan a ni awm e.

Hemi an indo zawh hian, Thilthek khuaah Sailo lal, Lalnguauva leh Fanai lal Zaduna an awm kawp a, chu chu Darhnawkaho chuan do an tum leh ta a. An indo dawn chuan Lalnguauva leh Zaduna chuan sahrang hianpui hi an thil a, "Darhnawka tum ngam apiangin hei hi la rawh se" an ti a. Tuman an la lova a tawpah Chawngneihlala Hnamte hnamin a la ta a, an indo ta ngei a, Hualngoho chu Darhnawka'n hma a hruai a, Sailo lamah chuan Chawngneihlala chu a lo hmasa a. Darhnawka chuan a hmuh veleh, "Saw ngei saw min tumtu tur a ni ang, tuman lo ti ve suh u" tiin a pan ta a Chawngneihlala chu a zuan a, "Keimah Darhnawk Sakeia" a ti a, a samah a hnûk a, a kuai kûn a, a tukkhumahte a seh a, a sawphlum ta a Chawng-

neihlala pa chuan Hualngho hi Hnamte thlahtu an ni a, mahni piannate do hi a thianglo a ni tih, a fapa-a kal tur chu a awi lo reng a ni an ti An pasalṭha a thih tak avangin Sailoho chu chan chhe deuh chuan an sawi.

Darhnawka hi a tar hle hnu chuan chhak lamah Paihte ral an lo lian ta a, an ninawm hle ta a. A fate hnenah chuan, "Fate u, Paihte hi Hualngo sal an ni ṭhin a, an intlan nan mualbem khua ah pawh ka han man a ni, hlau reng reng suh u a ti ṭhin A tar hle a, raldo tlak a ni tawh lova, a vanglai hun a ngai hle ṭhin. A tai thih dawna a fate thu a chah chu, "Lo tlanchhe reng reng suh u, in ṭlanchhiat chuan Mitthi khuaah puanfen leh Tuibuiin ka lo hmuak ang che u" a ti a

CHAWNGBAWLA (Kum 1800 hun lai)

Hemi hi Chhakchhuak, Hualhâng hnam a ni. A pa chu Lalhnuna a ni a, a pa pawh hi Pasalṭha chu a ni. Lalhnuna hi chu Ṭiau ralah, Lentlangah pathing a ni tawh a, a hmingthang hman tawh a ni. Chawngbawla hi a la rei vak lo, chhuan thumna emaw chauh a la ni, Mizorama vai lo len hma lawk kha a vanglai hun a ni a, Kum 1850 lai vel hi a ni ang. Amah hi nupui fanau neia khawsa a ni, a, fapa pathum Saizema, Saitawna leh Vawmthawma

a nei a, fanu pakhat Saichhingi a nei bawk. An thlahte leh chu Kaphana, Vanchheuva leh Hranghleia an ni (Kaphana fapa chu Lalchungnunga, Mizorama Skul lam hotu ber (D I S) a ni).

Lentlang atang hian Chhim lam hawiin thlang an lo tla a, Lunglei bul Sairep tlangah Kaihzawl hmunah an awm ta. Sairep tlang pawh hi he mite ho Sai ram chhuahna tlang a nih vangin a ni. Tin, Lentlanga an awm lai hian, hlate pawh an uar ve tawh hle a ni tih a lang —

"*Lentlangah ritlui a put e,*
Mi namenin chawi lo u,
Tha var suauvin chawi rawh se"

"*Lentlangah bingbi a par e,*
Mi namenin tlluak lo u,
Chhuihthangvawnga'n thluak rawh se"

Thlang an lo tlak lai hian an invai var tan a, chhim Mualthuam khua an rûn a, he hla hi an phuah a —

"*Chhimtiang kan vangkhua-ah*
Lalhnunpuia'n Mualthuam val a kai
Theuualin lammual a chil dip e" *tiin.*

Chawngbawla chu a lo huaisenin ho a lo nei tan ta a, Sai ram chhuah te, Phaituala vai rûnte an lo ching ta a, Hla-ah —

"*Lentu hnuaiah Saipui huk rul e,*
Zawlkhaw hawih theirual a chiar dip e" tiin

Amah hi mi huaisen, uangthuang lo tak, inthup mi tak a ni. Huna a hriat chuan tlan mai a hreh lo, mahse ţan hunah huai takin a ţang leh ngam thin. Vawikhat pawh zû hmûnah mi pakhat hian a hre lova, "Ţhiana, sabawp engzat nge i man tawh ?" a ti chhên a Chawngbawla chuan "Tihtham ka la man lo ve, Lungthu zat pawh a la ni lo, Savawm chho sâng kai bawp pakhat chu ka man a, Sakei chhuk lam bawp ka man bawk a, a pathumna ka la hmu lo" a ti a Chu pa chuan mi huai tak tak a ni tih a hre ta a, a hnaih ngam ta lo a, a zawt leh ngam bawk hek lo

Chhim leh Hmar indo lai khan Chawngbawlaho hian Hmar lam Sialhmur khua (Tunlaia Tlangpui khua) an rûn a, chu khuaah chuan mi huaisen tak mai a hming Chawngzika, Nghatebaka an tih mai chu a awm a. Chawngzika chu Chawngbawla tupa tur a ni a, a nu chuan "Taite, chhim ral an lo lian ang a, i pu Chawngbawla a lo tel ngei ngei ang, ani chu huaisen tak tak a tling a, lo do ve suh ang che, a that mai ang che" a ti thin a. Mahse Nghatebaka hi mi roium tak, huai deuh mai a ni ve a, "Pa leh pa chu kan intawk ang a, a vannei nei kan ni ang chu" a ti mai thin a Nghatebaka nu sawi ang tak tak chuan Chawngbawlaho chuan Sialhmur khua chu an rawn rûn ta a, an che fuh viau nghe nghe a. An rûn ni tak hian Nghatebaka chu Lungva luiah a lo ramvak daih a, a lo haw chu a thinur hle mai a, "Enge ni, chu ?" a ti a, a rûntute ûm tur chuan a insiam a, a chhuak ta a. A va ûmphak ta a, huai takin a bei a, feiin a

khawh a, a khawhna kha a chhar a, a khawh leh zel a. Chawngbawlaho chu an tlan zel a, hnu a dâl zel a Tlangval pakhat hian ' Aw ! vawin ni a, Chawngbawla ka ngaihzia chu" a ti a Mahse Chawngbawla chuan ' Nauva, tlan zel rawh. Chawngbawla pawh a bawl theih loh hi" a tihsan a

Chawngbawla chu a tlan zel a, mahse tan a khawh ve dawn ta a, "Min rawn ûm tawh suh, i thi ang e" tiin a au va Nghatebaka chuan a pawisa lova, a ûm lui zel a, Chawngbawla chuan a lo chîng a, a kaphluin ta a Nghatebaka thi tur chuan, "Kha, keimah Chawngzika, Chawngbawla tupa, ka ni ngai e" tiin a au va Chu chu Chawngbawla'n a a hriat chuan "Aw, nang kher i lo ni maw ! min rawn ûm tawh suh tih pawhin min rawn ûm lui zel si a" a ti a, a mittui a tla an ti. Chawngbawla chuan a lu a la duh lova, mahse a thiante chuan "Ani pawh min thah tum a ni a, a lu chu kan la tur a ni" an ti a, an tan ta a In thlen chuan Nghatebaka lu chu ral lu lawm pangngaia lâm a ngai ta a, chumi tih loh chu pipu ngaihdanin âtna an tih avangin Chawngbawla chu a mualchhuak ve hram a, mahse a lâm ve duh lo an ti

Chhim Bialah chuan Chawngbawla chu a lo hmingthang ta hle a Chutih hun lai chu Hmar Bialah **Chhakchhuak hnam,** Zampuimanga, Hrangtinaia pa an tih chu an pasaltha hmingthang a lo ni bawk a, Chawngbawla ai chuan a kum a naupang deuhin an sawi, Zampuimanga chuan Chhim biala **a laichin pa,** Pasaltha hmingthang tak mai chu hmuh a chak ta a, a tlawh tumin Chawngbawla hnenah

chuan a va kal a, a ınah a va thlenchılh nghe nghe a. Mıkhual chawhmeh atan chuan âr an talh a, Chawngbawla chuan ar sa chu al fe hıan a âl a, a fate chuan "Ka pa, kan arsa chu a va âl ve ?" an tı a, Chawngbawla chu a ıntı mak deuh a nı awm e, "A lą tawk lo zu nia" a tı a, chı dar berhbu khat a âl belh leh an tı. Engvanga hetıa lo ıntı mak nge a nıh chu hriat a nı lo

Hemi te pahnıh hı Khawnglung zaın an phuah a .—

"Chhımah an hrılh Chawngbawla thang hmasa e,
Hmarah an hrılh Zampuımanga,
Kawlkeı sat daı, sakawl a dawntuaı leh e"

"Chhımah an hrılh Chawngbawla ral a tha an
tı maw,
Hmarah an hrılh Hrangtınaıa pa,
Tlungkhaw zawl chhan sakawl a dawntuaı leh e."

Chawngbawlate hun laı hıan 'Chhım Zaı' an tıh hı a lar em em maı a, a bul tak chu a pa Lalhnunate hun a nı mah mah a, mahse Chawngbawla hun hıan an tılar zual ta a nı awm e Chung laı chuan **Chhakchhuak** nula hmeltha em em maı Liantuaii a awm a, hetı hıan an phuah a—

"Saıpuı sulzuı chhımtıang ram lo ah,
Chawnpuı par Lianı hmel lo ang" tıın.

Chhim aţang chuan Lıanıte chuan hmar lam an pan ta a, Rıangtlei khuaah an awm ta a, he hla hian an phuah leh a—

"Chhuma hlui hnu Hmarah lo tuai thai leh e,
Tleitir chanthiam lungdi Lianngovi" tiin.

Chung lai hun chuan vai an zuk rûn thin a, vaiho chuan lal bik an lo nei a, tha an ti hle a, an zingah lal thlan an rawt ve a, a hla chuan—

"Zu duh lam thiam vai ang lal lovin,
Mihrang han kai vai ang lal sela,
Kan do nem zel ang e" tiin

Chhim lam leh Hmar lama Hualngo thlangtla chuan zu hmunte an lo uar ta a, hlate a lo pung zel a, 'Kawrnu Zai' te a lo chhuak ta a. A phuahtu hmasa bera an sawi chu Pakhuanga a ni a, Tuah tavang par lai hian a phuah a—

"Tuahpui parin a vullai a sual,
Khuavel thangah Zaia kan chawi zalengi,
Suni ang sawi luiah" tiin

Chu hla chu tlangval pahnih Chhingkhuma leh Laldenga chuan tha an ti hle a, an sa fo mai a An sak lai chuan Kawrnu (Thereng) hi a lo hram ta hlerh hlerh mai a, Chhingkhuma chuan—

"Thlangah Kawrnu a zai nem reng e,
A tah changin khawzo thing lenbuang a awi,
Di zun ngai a ang" a ti a

Tin Laldenga chuan heti hian a ti ve a—

"Kawrnu tapin thing lenbuang a awi,
Vala di ngai khawzo chhawl ang ka uai e,
Ramtuan rel lovin" a ti a.

Pakhuanga hla chu he tlangval pahnihte hian' an chawi lar a, Kawrnute an phuah a KAWRNU ZAI intanna, a lo ni ta

ZAMPUIMANGA (Kum 1850 hun lai)

Zampuimanga hi Chhakchhuak Chalthleng hnam a ni. Hualngo thlangtla hmar lama chhuk thla pawl zing a mi a ni awm e Upa-ho sawi dan chuan khawthlang Zampui tlang thleng hian Hualngo-ho hi thlang an tla a, Zampui khua-a an awm laia piang a ni a, a hmingah 'ZAMPUIMANGA' an ti a, Mang chu lal tihna a ni a Fapa mal a ni a, a nu leh pa hming hriat a ni lo. Tin, Khawtlang atang chuan Hualngo-ho chu an lo chho leh a, Aizawl kiang, chhim lam mel sarihna hi an hmun hlui a ni an ti. Chuta tang chuan an lo chho zel a, khawchhak ram Riangtlei khuaah an awm a, chutah chuan Chhim lam Hualngo-ho nen an infin leh a ni awm e. Riangtlei khuaa an awm lai hian Fanai leh Halkha hnam ṭangrual nen an indo va, an ûmdaih leh ta an ti.

Riangtlei khua atang hian an lo chhuk leh a, Tlungvel khuaah Sailo lal Vanhnuailiana hnenah añ

awm ta a, Hualngo-ho chu a hranin an awm ta rih lova Tlungvel khuaah hian Zampuimanga chu a tlangval ta a, nupui a nei a, fapa a nei a, a hmingah Hrangtinaia an sa a Mahse Hrangtinaia hi a thi leh thuai a, fapa dang a nei leh tawh lo, chuvangin mipa lama a thlahte an awm lo a ni, fanu erawh chu a nei awm e, hmeichhe lama a thlahte chu Chawilung khaw velah hian la awm âwm takin an sawi.

Tlungvel khuaah hian a huaisenzia a lo lang tan ta a, Hualngo ho pawhin an chhuang hle a Tin, Chawngbawla ain a naupang deuh va, a thlaktu turin an hual rilru deuh thin an ti An hla-ah —

"Chhunah an hril Chawngbawla, Rul a tha an
ti maw,
Hmarah an hril Hrangtinai pa,
Tlung khaw zawl chhan sakawl a dawntuai leh e"

"Chhunah an hril Chawngbawla thang hmasa e,
Hmarah an hril Zampuimanga
Kawlkei satdai, sakawl a dawntuai leh e" tiin

Hualngo-ho chuan an chhuang hle a, huai an ti em em bawk a, sakawl tiin an vuah fiam hial a. Tlungvelah hian sakei pahnih a tihlum an ti

Vanhnuailiana chu an bêl ta zel a, Tlungvel khua atangin Lamtual khua an kai a, Saitual khuaah an kai leh a, chutah chuan sakei pakhat a that leh a. Saitual khuaa a awm lai hian, Ramvak ho

khat chu sakeiin a bei a, an thian pakhat chu a la daih mai a. Chu pa chu Sakei chuan a sehhlum lawk lova, "Thiante u, mi chhan rawh u, chhan tlak ka la awm e" tiin a au va, sakei chuan phairuang bukah a tawmpui tlat a, mahse tumahin an chhan ngam si lo Nakinah chuan "Chhan tlak ka awm ta lo" tiin a lo au leh a, a thi ta a A thiante chuan a ruang pawh la ngam lo chuan an hawnsan ta a. In an thlen chuan an sawi a, Zampuimanga chuan mak a ti a, a thinur hle a, "Thiante'n chhan tlak ka la awm ti a chhan ngam loh chu" a ti a Mahse miten "Nang pawhin i chhan ngam kher lovang" an ti a. Zampuimanga chuan a tuar thei ta lova, a zan a zan chuan miruang chu a la daih mai an ti.

Saitual atang hian Tualte khuaah an kai leh a, Tualte vanglai an tih hunlai hi a ni a Chai hla pakhat chuan -

"*An tlan ngai lo ve .*
Tualte vanglai e .
Zampuimanga e . ." tiin an sa thin.

Chutih lai chuan Renthlei hnam nula Chenghnemi Ramhuaiin a tihthaih thin awm e. Tualte vanglai hi titi phunglêng mai mai chu a tam hle, Vanhnuailiana hi a ropui hle a ni awm e. Zampuimanga ho hian sakei an that hnem viau an ti

Tualte khua atang hian Champhai khua an kai ta, tun thlenga 'Vanhnuailiana hmun' hmuh theih hi an hmun hlui a ni. Champhaia an awm

lai hian Lungverh lui hnâr ngãw-ah sakei an zîm a, a hlauhawm hle a An hual chhung chu khua atangin tiah takin a lang a, Zampuimanga leh sakei chu an intawng ta ngei a, a phaw hi a sehtir a, a kut ding lamin a sât a, sakei chuan thlanglam atangin phaw chu a pet ngur mai a, Zampuimanga chuan sakei chu a sathlum ta a. Chumi ni zet chu nunau hmuh phak a ni a, a ropui hle awm e Zampuimanga'n sakei a han sat meuh chu, nuho reng reng chuan pasal atan duh ngam an awm lo an ti hial a, a rapthlak hle a ni awm e

Sakei hi a ngam em em a, titiah chuan a Ni mumangah hriattir a ni a, "Zampuimanga chuan sakei chu hlau reng reng suh se, a seh lo vang amaherawhchu Nghalchang chu bei reng reng suh se" tih a ni a. Chuvangin sakei hi chu a zuam viau nin a lang a Upaho thu uar thiam deuhvin an han sawi phei chuan. 'Zampuimanga'n sakei sah tuma a han pan ngat chuan, sakei mangang hi uite mangang tê chul ang mai hi a ni an ti thin. Upa thenkhat sawi dan chuan mi sawm sehtu a thah ni phei chuan, mi zawng zawng hian a chanchin an sawi a, lenna a hre lova, a inah a haw leh a, a zubilh chu a khawn a, a mu ve ta mai an ti Sanghal erawh chu a bei ngai reng reng lo.

Champhai khuaa a awm lai hian a lo tar viau va, fapa a neih loh avangin, chhim lamah a farnute awmna khua Chawngtleng khuaah a tute bel turin a phei ta a, tar takin a thi a, Bemtar khua, Chawngtleng khaw bulah an phum ta Sakei hi that hnem hle mah se, a thah zat hria an awm lo Tin, Cham-

phai khua a chhuahsan hnu hian Vanhnuailiana chuan Paihte a do va, an darhsaih ve ṭan ta a ni awm e.

HRATLIANA (Kum 1800 lai vel)

Hratliana hi (Chhakchhuak hnam a ni a, a eng ber chhi tih hriatchianna a awm lo.) Lentlangah patling a ni tawh a, Chawngbawla Pa, Lalhnuna te nen hian rualkhat an ni awm e, thlangtlak laiin an hotu pakhat a ni Amah hi mi huaisen tak, thu rorum deuh mai a ni. Lentlangah hian patling a ni tawh tih a lanna chu, an sechhun hlaah .—

"*Chhun rawh, chhun rawh Hratliana,*
A pui a chal thlu lo vin chhun zel rawh,
Hratliana" an ti.

Thlang an lo tla a, hmar lama chhuk pâwlah a tel a, Chipui khua, Mamit tlang thlang khu an zuk thleng a, chuta an awm lai chuan, vai an rûn a, Chawngchen zaiin Rohupa chuan a phuah a—

"*Kan that maw, kan that lo maw*
Kan sahlam hi en ve u
Kawrpui thlunglu zur nguai e," tiin.

Mahse Pawi thlangtla, Pakthanga, Khalthang hnam chuan vai (vai hi kawr mi an ti, kawr an hak

avâng a ni) thahte mai mai chu tiin he hla hi a phuah a —

"Nanga kawrpui thah vanga
I maw thlunglu i lei chu" a ti a.

Rohupa chuan he hla hian a chhang leh a—

'Kawrpui ka thah dem lo u
Chhawn leh di ai ka tuan e" a ti a

Hmar lam atang chuan Chhim lamah an lo phei leh a Lunglei bul Zopui hmunah awmhmun an rem ta. Chutin hualai chuan Zopui Zai hi a lo chhuak a thenkhat chuan he Zopui atanga phuah ni ve hial tein an sawi a, mahse Lallula Zopui, khawchhak atanga chhuak hi a ni zawk a. Hratliana bo chuan an phuah belh ve a—

"Kan ri khum khum tlawng hnar a mi,
Kan ri khum khum tlawng hnar a mi,"

"Tlawng hnar a mi kan ri khum khum e,
Senglawn Zopui ka kai zo ding maw e"

"Senglawn zopuiah alchi bo e,
Pui saiha tam e" an ti a.

Zopuiah chuan Hualngo thlangtla chhim lam a mi nen an infin a, Pasaltha an tam a, ramsa a tam a, Sairam an chhuak thin He Zopui hi Tlawng lui hnar a ni a, an ropui hlein an thawm a na hle a ni thei e, an hlain a sawi a Tin, Sainghote chu an ngah hle a, mahse hmanlai hian Chi a vang hle

a ni awm a; Saingho pakhat hian tunlaia chi ser khat ang hi a thleng theih a ni, an ti

Tin, hetih hunlai hian Sailo lal, Lallula chu khawchhak Zopuia Thlânrâwnho a râwt zawh hnuah khawthlangah Darlung khuaah a pem ta daih a, chu khuaah chuan a inti ropui hle mai a, DARLUNG ZAI Chai hla ropui pawl hi a siam a Tin, khawchhak lama Sailo lal, Laltuaka ho el nan heti hian a ti a —

"Min chuan ve u, Darlung kan awmkhua e,
Laldanga run In laiah zum ruai e"

"Laldanga run In laiah zam ruai e,
Nitin tiandar a ri chiar nghian e" tiin

A ropuiin darte pawh an nei hmingthang hle tawh a ni ang He hla hi Hratliana chuan a ngaimawhin amah a lo inngaihbel a, Zopui zaiin a va cho va,

"Darlung zathum khua ka suan hman,
Tlanzai rel lo keimah Hratdanga"

"Tlanzai rel lo keimah Hratdanga,
Zathum rual hnu ka dal zel ang e" tiin.

Tin, Lallula chu Hreichuk khuaah a kai leh ta a.

Hualngoho chhim leh hmara awm chu an inthurual a, an intihuaun tumah pawisak nei awmpawhin an lang ta lo va. Sailo pawhin hnawksak

dawnin an hre tan ta a "Het anga Hualngo ho kan zuah len chuan min tichau ang a, Zadengho pawh an tichau ang che u" tin Zadeng lalho chu an thurualpui ta a Tichuan Chhim leh Hmara Hualngoho chu an infinkhawm loh nan Sailoho chu Sialhauah in sangkhat thingin an awm ta a An kiangah chuan Luangkawn hmunah Hualngoho chu Pawi thlangtla tlein nen an awm a An karah thu a that vak loh avang chuan Hualngoho chuan Sailoho chu he hla hian an cho ta a —

"Thangur pui fawk dim e, Sialhauah um ang tlu,
Luangkawnah Kamkei rual dar ang mi chhai
teh la,
Tlan zai kan rel lovang e" an ti ta

An indo ta ngei a, Hualngoho tlemte chu an che tuh a, Sailoho chu an hneh a, an lal Vuttaia chu Pawi pakhat hian a man ta tlat mai a Nunchhe takin Zadengho kut leh ke an tan sak nual mai a Vuta chu a mantu Pawi chuan a kawl ngam ta lova, Hualngo kutah a hlan chhawng a, Tiauralah, Hualngo lal khua, Rallang an tihah chuan salah kum 6 a tang a, Sailo-in an tlan chhuak leh a ni Hualngoho chu an uang em em mai a, heng hi an hla a ni —

'Hualhang chunlaia te u, I maw suihlung in phun,
Vuta hren kawl kan bun, Zadeng pheiphung
kan tan.
Chhuahtlang a mawi mang e," an ti a ni

Chhim lama Hrathiana ho chuan he hla hi an phuah ve a —

"Chhimtiang hmartiang an infawk dim e,
Sa ang tlan lentu mau hnuaiah,

Chhimtiang hmartiang sa an tlan zove,
Zopuiah hnutiang ka dal ang e,

Zopuiah hnutiang ka dal nang e,
Mualthuamah Sialphaw ka sir ang e,

Chhimtiang hmartiang tui ang kan lak e,
Sailo hrin chawnbanah sah rel i," an ti a

Zopui ram Senglawna an awm lai hian an thawm a tha hle a, tumah huphurh âwmin an lang lo, Ramsa lam pawh an bei hle —An hlaah chuan—

"Zotlangah Valan hnam kan len e,
Zunfei kan chawi sai a rum chur e"

"Zunfei kan chawi sai a rum chur e,
Kan ruallawn ka thun chungnung e" te an ti.

Chhim Zote bul Chemtum khuaah sawn, Saitawia huaisen inti ve tak mai hi a awm a, Hrathiana cho ralrik deuhvin Zopuiah a va zin a, Hrathiana hote chuan Salam hlain an lo phuah a,—

"A au ral ral saw ralah,
Tu fa hrai maw laimi ar ang man ang a,
Liandang hraichawi" an lo ti a, a dai ta deuh a ni awm e.

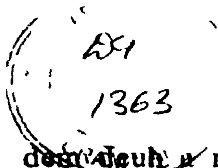
Hrathana hi tar tak ramchhuahna pawha tel peih lovin a dam a, a thihna leh a hote leh, a thlahte zel hi chhui theih a ni mang lo. A awmna khua chu a chhuahsan leh a, Arakan bial lam a pan a ni mai thei. Arakan bialah hnam pakhat, Lusei tawng hmang, pai deuh taka, Lakher leh a vela hnam dang tawng pawlh nual hi in tlemte an la awm a, Heng-ho hi Hrathana hnung zuitute chu an la ni mai thei a ni.

VANA PA (Thangza[illegible]a) (Vaâna)

Vana Pa hi a [illegible] lo viau mai Sailo lal, Vanhnuailiana hova Fuilte khuaa an awm lai hian hi a ni, Kum 1830 lai vel khan a vanglai a ni awm e. A hming tak chu Thangachhunga a ni, Chawngthu hnam a ni a, tin, [illegible] hnam an ni leh a, chhuvang a fapa hi FAVANA a ni a, ama hming tak aiin VANA PA tih hian a lar zawk a ni. Fa-pa a neih chuan hi [illegible] a thi a, fapa dang a nei leh tawh lo a, [illegible] fapa lamah thlah a nei lo. A [illegible] chu tun thleng hian Hmar bial Ngopa khua hian la awm a ni. A pianna khua te, a [illegible] leh pate leh a unaute hriatna a awm lo a ni awm e. Thênlang khuaah a awm a, Aizawl khuaah a chhuk leh a, chuta tang chuan Dailawng khuaah Sailo lal Lalsavunga hnenah a awm

ta a. Lalsavunga thih hnuin a fapa Vanhnuailiana a bêl leh a, Vanhnuailiana-ho chuan Saitual khuaah an kai ta a ni

Saitual khuaa an awm lai hian khawchhak Pawih, Thlanrâwn hnam leh Chhunchung hnam hi rawlrâlin an lo kal a, an khawdaiah an hmu a, chung chuan Rukrak puan dung leh vang tial puan tial buai hi an sin a. Chumi teho chu tunlaia Kawlkulh khua hi an inkulhna a ni a, a hming pawhin a pu hlen ta a, chuta tang chuan Saitual khaw velah an rawl a lo ni a Rawlrâl ngeia lo kal an nih an rin avangin Vana Pa-ho chuan an um ta a, Zuchhip khaw phaisen luiah an um a, Tualte khua leh Chalrang khaw inkarah Tlilikva luidungah an um zel a. Thinghrangkawn (Khuangleng khua leh Leithum khaw inkarah) an thleng a, a thiante chuan "An hla tawh em mai, i kirsan mai ang u" tih an rawt a Chumi tuma a kalpuite chu, Chawngduma te, Tawkate an ni Mahse Vana Pa chu "An ram an thlen hunah an la muang ang a kan la nang ngei ang' a ti ta a Tiau lui an umkai a, Ṭiau lui kam Chithar khaw bul, Tuirâp luikamah an riak an han nang ta a. Zan an muthilh hlana beih an rawt a, mahse Pawi pakhat chu a muhil thei hauh lo mai a, a inhiat leh sarh sarh thin a Tawka chuan "A meng ber khi ka han man ang a a dang khi lo kap ang che u" a ti a Mahse Vana Pa chuan, "Tawka, lo ngawi rih rawh, ka han kap ang" a ti a, a kaphlum ta a. Midang chu an thah leh thah loh hriat a ni lo Hemi tuma an ral um hi an um thui em em avangin Vana Pa chu a hming ṭha viau va, mahse chuhhelh deuha a lan avang hiai

tlem chuan an dem deuh a ni. Hei hi a hming-than tanna ni berin an sawi thin Pawih ral khaan kal darh a, Thangchema-ho chu Leithum tlangdung zawhin an khua an thleng a ni Saitual khua atang hian Tualte khuaah an kai ta.

Vana Pa hi mi thinchhe deuh mai a ni a, amah a huaisen si a, mi zawng zawng tan a hlauh-awm a, mi fak a nlawh thei thin lo Kawng dang dangah fel hlę mah se, a thinchhiatna avang hian tuman an fak tak tak thei lo Chuvangin zaidam a chhâk em em a, zir a tum ta a, a zir thei ta a, a lo hmingtha ta em em a A zir dan leh a zirlai a awmdan thenkhatte —

(1) Nikhat chu Thlangra leh Paikawng hi a tah a, a dah tha a A fanu te inlengte chuan a zaidam tak tak emaw tih fiah nan an sat chhia a A leng a lo haw a, an sahchhiat chu a hmu a, 'Heng te hi arbawm mawngphah ah te artui bawm ah te a la tha ngai e" tiin a dah tha ta a

(2) Sakei hi a khuain an zim a, Hualdai an sat kual pup a, mipui an chau tawh a, a hlauhawm bawk si a An lalpa Vanhnuailiana chuan hualdai a rawn hel a, hnathawk lote chu a hau va a hnung lawkah Vana Pa chu a lo kal a, ' E khai, he laiah ka rin zawng tak tak in awm alawm lehlam chuan an zo thelh thelh asin" tiin zaidam takin a ti a, tichuan an thawk zo ta mai a

(3) Liankhama hova Diltlang khuaa an awm lai bian mi pakhatin a lo vah a chuh a, a hrelpui

a paihsak a, Vana Pa chuan "Vai vai takai, ka chhar leh mai ang" a ti a, a chhar leh mai an ti

(4) Tin, Diltlang khuaa an awm lai vêk hian a thibeh an chhuhsak a Vana Pa chuan, "Chhe hei, an thlauh hunah ka chhar leh mai ang" a ti ta a ni.

A rilru chu a lo siam danglam ta a, a lo zaidam thei ta a, mi zaidam bera sawi huai huai a lo ni ta

Tin, TLAWMNGAIHNA lam hi a uar em em bawk a, tawngkam thlum tak leh tlawmngaihna midang ṭanpui leh hum tumna chu a nei ta tlat a Amah hi kawngkhat ngaihtuah chuan mi ti kher kher, thuhnu vêng ta rêng rêng a ni a A uang duh lo em em a, a chapo duh hek lo

(1) Vanhnuailiana hova, Champhai khua an an awm lai hian a tlawmngaihzia chu hei hi a ni, 'Khuaah a laiah Lal In a awm ang a, Lo lamah mi chhia an laita ang a, In lam leh Lo lamah râl dai do atan ka awm ang' a ti a, a awm tlat a ni

(2) A thusawi hi hriatthiam a har hle thin. An lalpa hnenah, 'Kei chu satui hi a thar ai chuan a hing hi ka lai chuang lo' a ti a. An lalpa phei chuan a awih viau an ti. An lalpa vek hian zu hmunah a hau va, 'I chunga tha pawh i hre duh lo' a ti a Mahse Vana Pa chuan tun hma-a an lal thilpek chu a kir leh hial an ti a, chuvangin mi ti kher kher tak chu a ni.

Vana Pa hian huaisen lamah te hian thiante hi a el em em thin A hun lai hian mi huaisen deuh mai, Chawngduma, Tlau hnam a awm a Chu mi chu a huai em em mai a, mahse a fimkhur hleih deuh thin avangin Vana Pa hi a tluk lo deuh thin a ang hle Chutia an in-el em em thin lai chuan an ram kul dun tumin dai kiangah hian naupang pa-hnih hi an lo insual dawn a, pakhat chuan "Keimah Chawngduma" a ti a, pakhat chuan Keimah Vana Pa" a ti bawk a Anni pahnih chuan hnimbuk phenah an bihthla ru ta a Naupangte chu an in-sual ta ngei a, Vana Pa inti chu a tlanchhe ta a, Chawngduma inti chuan a ûm ta a, Vana Pa chu tlawm a ngai hle mai a, Chawngduma chu a hlim hle a, Vana Pa chuan hnimbuk atang chuan, zawi-tê hian, "Nauva, khati em em chuan ka tlan ngai lo" a ti ru a Nakin chuan Vana Pa inti chuan tan a lo siam a, Chawngduma inti chu a vel ta a Chutah zet chuan Vana Pa chuan "Kha maw" a ti e an ti Chawngduma nen chuan an inel em em a, pakhat tih theih hi chu theih ve zel an tum ve ve thin. Chaung hun lai chuan Hrahsel hnam Chhunkima an tih chuan Chawngduma chu Lo a phel a, a kum lenah chuan Vana Pa chuan Chhun-kima lo mawng chu sahthlak a tum ve ta tlat mai a Mahse Chhunkima chuan a phal lo va, "Ka phal lo reng reng mai, lal tan vawk ka talh a, ka thu thu a ni" a ti a Vana Pa chuan a haw ta a, "Awh aw aw, talh i sawi alo" Chitharah Pawih ka talh a, Chivuah Sai ka talh a, i saza ki khan mi han tai teh, i lu ka la ang e" a ti ta a Chhun-kima chuan a hlau ta a, a phel ta an ti Hei hi a zaidam zir hnua a thinur lehna a ni an ti

Vana Pa chu a lo hmingthang ta em em a, mi mangang te tanpui a taima a, a huaisen si a, Val upa langsar ber a ni ta Chung hun lai chu Pawih ral hlauh lai a ni a, hotu ber, sulsutu leh ral dai dengah a tang ngam ieng thin, a bulah tumah an thatche ngai lo, mi ho a thiam em em a ni A ho-a an ramchhuah te hian an riahbuk an tichhe lo va, tihchhiat ahnêkin tha takin an kalsan thin, a chhan chu, midangin an lo hman ve duh tâkin a ti a ni

Hmanlai râl tam lai chuan, veng hmawra awm hi a hlauhawm a, "Kei veng hmawrah ka awm ang a, a laiah hmeithai leh chhiava te awm rawh se" a ti thin a "Keiin thlawhhma tâwp ber ka nei ang a Lalin a hnai ber nei sela, hmeithai leh chhiava-ho laita rawh se" a ti thin

Mi aia a nunna a dahkhamna hi a ropui na a, a damlai ain a tiih hnuah a hmingthang deuh deuh a ni

KHUANGPUITHLURHA

He mi hi Hmar hnam a ni. Vanhnuailiana fapa Liankhama khuaa awm a ni. Lungpher khua-ah a awm ṭhin British sawikar lo len hma lawk (Kum 1890) lai vel kha a vanglai a ni âwm e.

Thlangtla pawlah a tel ve a, Liankhama khaw mi huaisen hmingthang leh an chawimawi huai huai a ni

Chung hunlai chuan Sailo lal Liankhama te chu ropui an inti em em a, an aia chungnung hi an velah an awmin an ring lo hial a An rammu a, Aizawl bul Muthi khua an thleng a, chu khi aah chuan Chenkual hnam nula hmeitha deuh mai Tuali a awm a Liankhama chuan hmeitha a tih em avang-in nupui atan a la ta a. Tuali pa chuan, "Min duh tak tak a nih chuan in khuaah haw leh ula, lo kal leh ula kan innei ang chu" a lo ti a Chutih lai chuan an lal Sailo bawk Kalkhama te chuan an bei ve a, Tuali pa chuan, thu nghet a awm si loh chuan an lal te chu hmal ngam a inrin loh- vang a ni a Mahse, Liankhama te chuan, 'Muvanlai-in chhâwl kan bâng tawh alawm tunge tawk ngam ang ?" an ti a, an hâwn duh ta lo va

Tuali Pa hlaubthawn ang tak chuan an lal te chuan an bei ve ta chhen a, a hmal rei ngam ta lo va, Kalkhama chu a neihtir ta a Chutia Kalkhama a nei ta chu an haw em em a, Liankhama te chuan hlate an phuah el a, chung hun chu, 'Darthialang zai' chhuah lai a ni a, an tamna chhuangin palzûi te an tum ta a, indo an tithlu ta dêr mai a

Muthi hmuna an awm chu an zuk rûn ta ngei a, Khuangpuithlirha chu an Iasoltl a a ni.

LIANCHHIARI LEH CHAWNGFIANGA

He mi te chanchin hi a hla viau mai, kum 1700 lai vel khaa a rin theih a Lianchhiari hi Thangluah hnam a ni, a pa chu Vanhnuaithanga a ni âwm e. Lal tak taka, khaw awp an ni lo va, a pa u Van uia Dungtlang khuaa a lal lai hian veng nei hrangin an dah a. lal tluka ropui leh zahawm an ni Nuta leh laizawn dang a nei lo a ni âwm e

Chawngfianga hi Hnamte hnam a ni, mi chhia ve mai, tlangval fel tak, hawihhawm em em, hotute mitthlung tak a ni. A chhungte chanchin hriatra a awm lo.

An hunlai hi Thlangtlâk hmasak lai a n, Dungtlangah hian In tam takin an awm a ni. He khuaa an awm lai hian an lo nula-tlangval ta a, an inkawmin an lo induh ve ta a ni awm e. Mahse, Chawngfianga hi mi thuhnuairawlh tak a nih avangin, a mi chhiatzia hre reigin Lianchhiari hi a beisei ngam reng reng lo. Lianchhiari hian a duh em em a, Chawngfianga hmu lo hian a awm thei thin lo. Mi mak tak, hmeltha tak, hlaphuah thiam tak a ni a, tun thleng hian 'LIANCHHIARI ZAI' a la awm a ni.

Lo en hun lain Lianchhiari pa chuan lo a en ve a, a lo enah chuan Bûngpui buk em em hi a

awm a, a thlâk a huphurh avangin a pawm tha ngam lo va. In a thlen chuan a lo en thatzia ieh Bûngpui sahthlak a hupburh avanga a neih ngam mang loh thu a sawi a. A fanu chuan, "Ka pa, i huat dawn loh chuan, a satthla theitu tur chu ka lâwm thei ang" a ti a. Lianchhiari pa chuan, "Saw Bûng thlak thei chu ka haw lo varg, i duh chuan lâwm ta che," a ti a. Lo chu a pawm nghet ta a.

Lo vah hunah chuan, Lianchhiari chuan Chawngfianga chu a lâwm ta a. Bungpui thlak ni chuan, a pa pawh a teh ve a. Chawngfianga chu Bûngpuiah chuan a lawn a, a chekthla zung zung ta mai a, a zar sahthlak chu Vazai thlawkthla ang zung zung ni a nia an ti. Lianchhiari pa chu a lung-awi ta em em a, a fate chu Losul haw hun hmain gnaih tha takin a hawsan ta a. Lianchhiari chuan he hla hi a phuah ta a –

"Kan ram louh Bungpui a thuam luai e,
Hmingtha Chawngfianga chuan
Thlangra lum zir nu ngai e" tiin.

Lianchhiari hian Chawngfianga chu a duh em em a, mahse lal nula a ni si a, ani hi mi chhia mai a nih avangin, Chawngfianga chuan a zah em em mai a. An feh ni chuan a pam a tina der a, Chawngfianga chuan a pum haw ta a.

Lianchhiari chu, Chawngfianga hmu lo chuan a awm thei rêng rêng lo va, nitin zantin mai hian an inzui thin a. Tningphur te, feh te hian an kal dun reng reng thin a. Chawngfianga hi mifing tak,

mahni nihna hre tak, invêng em em a ni a. Hmanlaia Lal nula ngai chu thah mai an nih avangin an chesual reng reng lo.

Chuti khawpa Lianchhiari'n a lo duh ve avang chuan inneih an rawt ta a. Chawngfianga chuan Palai a tir ta a. Lianchhiari pa chu a lo tha em em a, "Chawngfianga chu kan duh khawp alawm, sum leh pai nei lo mah se, a pawm kan thiam ang a, tuthlawh fangkhat pawh Tlaiah ka pawm mai ang" tiin a lo chhang a Mahse a palai tirhte chu an rilru a ṭha lova, Chawngfianga chu an itsik tlat avangin dâwt an sawi ta a, "Lianchhiari pa chuan, 'Keini min neihna sum a nei dawn em ni' a ti e" tiin thu an thlen ta a. Chawngfianga chu a beidawng ta em em a.

Lianchhiari chuan a pa tawngka kha a reh reng si a, chutia Chawngfianga thle ta deuha a lang chu a mangang a, thingphurh puiah a sawm leh ta a. Tin, thu tam tak an sawi dun hnu chuan an haw a, Chawngfianga chuan Palai a tir leh ta a. Lianchhiari pa chu a lo tha leh em em a Mahse, palaite chu an rilru a chhiat em em avangin an innei tak tak ang tih an hlau ta a Chawngfianga hnenah chuan, 'Chawngfianga hian beisei leh ngaihṭhatna a nei em ni ? Engmah nei si lova hetia min rawn tih fo, ka hre thiam lo Lianchhiari pain a ti" tiin thu an thlen ta a Chu chu Chawngfiang chuan a hlau ta em em a, an rawk mai te a hlau ta a, Chhingzawl khua, an khua aṭanga mel thum emaw lekah a pêm ta a, He mite thian dun hi an innei lo hlen ta vang vang mai.

Lianchhiari chu a lungleng em em thin a, tlang atangin a thlir reng reng a, tun thlengin 'LIAN-CHHIARI LUNGLEN TLANG" an ti ta a ni. He hla hi a phuah a—

"*Thlangah zuk thlir ila, Thle nghiala tual a lenna,*
Keimi cho rual loh a, lenthiamu nu za hrilh" tiin

Nikhua a lo rei ta deuh va, Lianchhiari pa chuan Khuangchawi a tum a, an vel khuate chu a chah chiam a. Chumi tum chuan Chawngfianga pawh a lo tel ve a, Lianchhiari chuan a ko hrang a, an lo chesual dun ta a, a nuin a hre hmasa ber nghe nghe a Lianchhiari chuan he hla hi a phuah a

"*Kan va tih luattukah Lengin ka zir sual e,*
Ka pa vanhnuai thang tur a than ni bang kir e" tiin

Lianchhiari chuan Chawngfianga chu a ngai em em a, an titi dun a, thu hlui te an sawi chhuak a, he hla hi a phuah a—

"*Hmawng ang i pem dawnin,*
Hrui angin mi zawt lo ve
Kei chuan nghilh lem ang maw?
Tuahtirh ka lungdi e" tiin.

A lung a leng em em thin

Lianchhiari pa Khuangchawi hnu chuan Chuaungo Pasaltha Tulera chuan Lianchhiari chu nupuiah a bia a. Mahse, Lianchhiari chuan Chawng-fianga a ngaih a la reh thei lo va, a hming sawi

lovin a awm thei bawk hek lo. Chuvangin, Lianchhiari pa chuan "Chawngfianga sawi lovin kan awm thei lo vang a, sawi i huat chuan kan inrem thei lo vang" a ti a Tulera chuan "In tlangval a nih chu ka hria a, chutia sawi reng chu ka remti lo" a ti a, an innei thei ta lo.

Tulera nen an inrem loh hnu chuan Pawngsena'n "Chawngfianga in sawi ka huat chuan sum pawh, mihring pawh ka chang lo mai ang" tia intiamin Lianchhiari chu a nei ta a.

Hun a lo rei ta a, Chawngfianga pawhin nupui a nei a, fate a nei bawk a, Lianchhiari pawhin fa a nei tawh a Tin, Chawngfianga te khuaah chuan tâmpui a lo tla a, pûr an phur zing ta hle mai a, Chawngfianga nau chu Lianchhiari te khuaah Hreipuia buh phurh tur thleng tumin a kal ta a Lianchhiari in kher a va thleng a, ani chuan a lo hria a, nimahsela a ute chanchin chu a hre ve lo va Lianchhiari chuan buh chu zo tawkin a phurhtir a, a hriat lohvah a buh leina hreipui chu a phurah a dah leh a, ' I u hnenah chuan 'Ka buh leina nu chuan a lo leng thei lawm ni ?' a ti han ti ang che" tiin a chah a. Chawngfianga nau buh phur chu a haw ta a, a buh phurh chu a han bun a, hreipui chu a han hmu leh a, tin, a buh leina nu thuchah chu a u chu a hrilh bawk a. Chawngfianga chuan Lianchhiari a ni tih a hre mai a, mahse a chhungte hnenah chuan "Tunge maw ni chu aw ? Ka peih mang lo hle na a, ka leng e" a ti a.

A tukah chuan Chawngfianga chu len tum chuan a insiam ta a. An in atang chuan thatho lo âwm takin a chhuak a, dai a thlen veleh chak em emin a kal ta vang vang a. Lianchhiari te in chu a thleng thuai a, ani chuan zu thlum tak ṭha tak a lo zûk a, Zubel pakhatah hian a fawhna mau phunthli pahnih an bun a, biang insi rial hian an fawp dun a, nang, nang, ti hian an inchai let tawp tawp ṭhin a, Zankhuain an inchhaih a. A pasal kha chuan, a thutiam kha a hrereng a, a haw ngam si lo, zu an pe ve si lova hiehawm a ti hle a. Hemi an inhmuh tum hian he hla hi an phuah a, 'NILEN ZAI' an ti ta a ni.

"Nilen rawn tum che maw,
Tlaivar rawn tum che maw?
Thadang anka i bia, nilen rawn tum che maw?
Tlaivar rawn tum che maw?"

"Nilen ka tum lo ve, tlaivar ka tum lo ve,
Thadang anka ka bia e,
Nilen ka tum leh e, tlaivar ka tum leh e."

Nilengin an inkawm a, zankhuain an inkawm leh a. Pawngsena chu a muhil thei der bîk lova, engmah ei lovin a lo tlaivar ve a, Chawngfianga'n a nupui a chhaihsak chu haw ngam si lovin a enthla reng a, Chu chu 'Pawngsen tlaivar' tih lo chhuahna hi a ni. Hun rei tak hnua inhmu leh an ni a, an lungleng em em a, Lianchhiari fate pawh nikhaw hre tak an ni tawh a, an nu chu an hau va, mahse Lianchhiari chuan, "Mai mai a che u, nangniho

pawh hi Chawngfianga nena kan fa ni ula ka tih tehlul nen" a tihsan mai mai an ti Lianchhiari hi lal fanu a ni a, a pasal a ngam hle tih pawh a lang A fing viau a nih pawh a rinawm hle Mahse a rilrua a lungkham ber chu a damchhung hun atan a awmpui thei ta bik lo a ni.

LIANCHIA – HMELTHA

Lianchia hi a hunlai a hla hle mai, kum 1700 vel kha a ni awm e. Chung hunlai chuan kan pi leh pute hi Ṭiau lui kam velah hian an khawsa a ni. A chanchin hi hriat chian a har hle mai, hnam enge a nih chiah hriat a ni lo va, Chhangte ni awm takin an sawi Tlangval a nih laia thi a ni a, thlah te a nei lo, a nu leh pate leh a unaute hming hriat phak a ni lo, amah anga hmingthang chu an awm lo a ni

Lianchia hi a hmeltha em em a, a hmelthat thu lo chu sawi vak a awm lo. Pi pute titiah chuan a aia hmeltha an awm lo va, an tehkhin ber chu Khuavang a ni. Hualngo lal hmeltha, huaisen bawk si, Lalvunga khua Farzawl hmunah (Tunlaiin Chin Hills) a awm a. An lal Lalvunga pawh hian a el ber niin an sawi, mahse a aia a hmelṭhat zawk avangin a tluk lo deuh a ni awm e Zu hmunah an lo zai a, Lianchia a lo kal ve a, nulaho chuan

Lianchia lam chu an hawi ta suau va, Lalvunga'n heti hian a ti :—

"Miah Lianchia awm e, an sel e, Lalvunga
Tualah ngulrua bun e, kawkvahai tlar na ngai e"

"Lu chungah tan hrial hruk e,
Chunbuangin hmel a hawih,
Hawilo ngenchi tuan e, Tuangah thu Lalvunga"

tiin

He hla hian Lianchia lo luh velh Lalvunga an hawisanzia a tilang Mahse Lalvunga hian a ropui ve zia miten hawisan mahse pasaltha ral that, tuala ral aihna a phunzia te, Vahai lem khawmhma a khai te, mi huaisen leh ropui a nihzia te Diartial khim thei leh, Bengbeh (Chunbuang) ropui a beh te, ropui taka a thut thute hia hian a tarlang a ni

Lianchia leh Lalvunga chu an inel ta hle mai a Lalvunga hi a huai em em avangin Lianchia khaw bul, Farzawla Zadengho leh Palianho chu a luhchhuak ta a Tin, Upaho chuan Thlanrawn Pawih a do bawk an ti. Lianchia thih dan hi Upaho sawi dan a hrang ta nual mai Thenkhat chuan Lalvunga thattu Zadeng leh Palianho thah niin an sawi Thenkhat chuan Thlanrâwn Pawih râlin a râl veng lai an kah a ni an ti Kahhlum a nih thuah hi chuan an thu a thuhmun a, chutia an kianga mite an ngeih tak loh avang chuan Lalvunga khuate chuan ralven tur an ngah ta em em a, chuvang chuan "Patling theuh ralveng chuan mahnia ven tur" an ti ta a Lianchia ven zan kher

bian râl an lo thleng a, tlangval kal hmasa chuan Ralvenna buka a muhil lai chu a hmu a, ral a nih leh ramhuai a nih a hre hrang lo. An upate an hrilh a, anni chuan, "Ramhuai a nih chuan thawm han neih ula, a ral mai ang a, mihring a nih chuan râwl a nei ang a, kâp ang che u" an ti a. Tlangval chu an va kal leh a, thawm an han neih ngei a, ani chu a lo haih a, "Kha, keimah Lianchia, Vanhnuaithanga" a han ti a Râl chuan an kaphlum ta a. Pawih thah titute chuan Thlanrâwn khuaah ni sarih a lu an lam an ti A thattu chu hriatchian chiah ni lo mahse, râl thah chu a ni ngei mai. Chutia Lianchia a lo thih tâkah chuan a khuain an tuar em em a, Farzawl khua chu a reh thup mai a, ar pawh a khuang lo an ti. Lianchia nu ṭah hla chu Chai hlaah an sa ta a—

"*Liana fam niin e, Khaw farzawl a mi e,*
Bawhar leh zaleng an dai e"

"*Tlang zawl chhuah e, Lianchia fam zan e,*
Kan Bawhar leh zaleng an dai e" tiin.

Lianchia hi nula hote chuan an ngaisang em em a, a tih ang apiang hi a mawi zel a ni awm e, a beka thing hâr kai pawh a mawi an ti ṭhin. Zan lenna tur kawngka pawh a hawng ngai lo, hawnsaah lo chuan a lut ngai lo an ti thin. Thiltih dang a ngah hman lo.

CHALKUNGA LÈH THANGHNIANGI

He mite chanchin hi Khawnglung rûn hmingthang tak nen hian a inzawm a, Sailo lalte an lo len hle hnu, Pawih ral la hlauhawm lai si nen a ni Chuvangin kum 1750 vel lai kha ni awmin a lang.

Khawnglung khaw rûn hi a rapthlak em em a, hmanlai mite inrûnna-ah chuan a hmingthang ber pawl leh, a rûntute an chetfuh • em emna a ni. Khawnglung khua hi kham chawi vel khaw rem tak, luhna kawng tlemtê nei a ni a, râlvengtu tan pawh ven tur a tam em em lo Chhim leh Hmar Indo lai a ni. A indote chu Sailo lalte ve ve an ni a, chhim lamah Rolura thlahte an ni a, hmar lamah Vuta thlahte an ni, Vuta thlahte chuan Fanai hnam an tanpui a, Fanai hnam chuan Halkha hnam leh Thlantlang hnam leh Lungzarh hnam an pun leh a Chutih laia Khawnglung khaw lal chu Sailo lal Lianbula thlaha mi Sailova a ni a, Rolura thlahte a kawp a ni

Khawnglung runnaah hian Vuta fate Lalnguauva leh Lalvunga an tel a Vuta chuan an kal dawnin a fate hnenah chuan, "Pawinho cnu an hnung lam atang chuan kap tel mai ang che u, zuah chuang suh u" tiin a hrilhru an ti An thurualpui Pawihho chuan Vuta fate hnenah chuan "A nih leh kan man

apiang kan nei thei ang em ?" an ti a. Anni chuan, "Mahni hma hma kan nei ang chu" an ti a.

Khawnglung khua chu an thleng ta ngei a, Vuta fate chuan an Sailo pui beih chu an hreh deuh a, lal in lam chu Pawihho chuan an hma ta a, an ni chuan Zawlbuk an bei a. An chefuh hle mai a, an mut hlanin an silai kuaah tui an thun a, Zawlbuk bawhbelah silai an chhuang sa thup mai a, "Khawnglung tlangvalin thawh in hai e, tho rawh u" tiin thingnawi telin an vawm harh ta a Tichuan, an kap ta vak mai a, Zawlbuk chhungah chuan mi ruang chu a tlu kalh nulh mai a. An tihhlum bang chu an man bawk a.

Halkhaho chuan an lal nupui leh a fapa an man bawk a, sal atan hawn an tum ta a Vuta fate chuan, "Sailo-in Lentlang kan liam thei lo vang" tiin an hnial a. Mahse Pawihho chuan, "Mahni man man neihah in ti a, tunah in remti leh si lo" tiin an thinur ta hle mai a. Sailo lal Vuta fate chungah lungnih loh an tum ta a. Mahse Vuta fate chuan an tuar ngam ta lo va Lalnu chu an hawntir ta a, a fapa erawh chu Lalnguauvate'n an hruai ta a

Khawnglung rûn tum hian sal an man nasa em em a, nula pakhat Thanghmiangi an tih chu an man tel a, Ţiaurâl an kai chhohpui daih mai a Thanghmiangi chuan tlangval hmangaih em em mai a nei a, a hming chu Chalkunga a ni. Ani chu an man tel ve lo. Chalkunga leh Thanghmiangi hi an hnam hming leh an chhung chanchin hriatna a awm

lo, an thlahte pawh hriat a ni lo Thanghmiangi chu Pawih hovin an hruai ta a, Khawnglung khua atangin Tuichang lui an kan a, Sialsir khaw ram an luhpui a, Mualcheng ramah leh Lailen ramah an kalpui zel a, khawchhak tuipui an kân a, Zawlsei ram Romualah an kai a, Khawbung ramah kal zelin Tân tlâng an lawn a. Tiau ralah Pautu tlangah Lungzarh leh Thlanrâwnho hnam awmna an thlen a. Pawih ramah chuan a tang ta daih mai a A khua a harin a lung a leng em em thin, tlanbo ngaihna a hre si lo, haw kawng a hre tawh bawk si lo, hrehawm a ti em em a

Chalkunga pawh kha a lung a leng thei em em a, a rilruah eng dang mah a cheng thei lo Chu nula chu neih a lo tum ve ran a ni a, mahse Pawih ramah ral ramah salah a tang tlat a, a thih leh dam pawh a hre tawh si lo Mahse Thanghmiangi pa khan, "Kan fanu lachhuak leh thei chuan man lovin a nei ang" a ti a Tichuan Chalkunga lungleng chuan engmah hlau lo vin, thih pawh huamin lamchhuah zai a rel ta a Khuate a lo thâl a, a lunglen a lo zual ta a - he hla hian a sawi -

"Khua lo thal e, romei a kai chuai e,
Khawnglungpui leh ka di ngai ing e"

"Khawnglungpui leh ka di ngai ing e,
Hrum sawm suaksalah an chang ta e"

Khawnglung khaw rûn hi favang lai a ni awm Khua a lo thal a, Chalkunga chuan silai kengin eng pawh huamin, a rilrua hian ber Thanghmiangi

hruaichhuah chu a lo nilruk ta a. An khua atang chuan a chhuak ta a, ni rei vak loah Lungzarh-ho chul chu a han thleng ta a Thanghniangi chu a awmnaten tlanbo ngaihna hriaa an rin loh avangin ramahte a duh dubin a kal thei thin Chumi ni tak chuan chul ramah amahin a lo fen hlauh mai a, lungleng em em hian he hla hi a lo sa a—

"Mi tukram loh hmui thing ka vuan e'
(Lenhmuithing)
Ka lungdi khan min la ngai ve maw"

"Min la ngai maw, min la hawi maw,
Ka lungdi khan min la ngai ve maw?" tiin.

He hla hi a sak lai takin Chalkunga chu vauah ngawi rengin a awm a, a thiannu rawl ngei niin a hria a, a awmpui apiang chu kahhlum mai inpeihin a inrâlring a, mahse tumah an lo awm ve lo Chalkunga chuan a han ko ta phut mai a, "Ka lawmte, nangmah chauh em ni ?" a han ti a Thanghniangi chuan Chalkunga rawl a ni tih a hre nghal a, a lawm em em a, tawng hlei thei lovin a mittui a tla zawih zawih a, nakinah chuan, "Ni e, keimah chauh ka ni e" a ti a Chalkunga chuan a fin ta rawk a, he hla hi a sawi a—

"Ka la ngai che ka la hawi ve che,
Ka rawn zawng zel che mi tuk ram loah" tih ni

Tichuan, an pahnih chuan hmanhmawh takin an tlan ta vang vang a, tuman an rawn um lo. Dam takin leh lawm em emin in an thleng dun a, Chalkunga chuan man lovin a nei ta a.

Khawnglung lal, Sailova chu a lungawi lo em em a, chuti em em a, Sailo lal Vuta hoin Fanai leh Halkha puna a khua an bei a, salah mi tam tak an man a, an that bawk si chu a thinur hle mai a. Heng hla hian a thinurzia chu a tilang—

"*Kan pu Lalvut nuǹrawnga vangin,*
Siallam dar vangin"

"*Thlangtiang chinlai doral min chan e,*
Lenrual kan lian e, Fanai ral an ti maw"

Heng zawng zawng hi 'KHAWNGLUNG ZAI' an ti

CHHINGPUII LEH KAPTLUANGA

Chhingpuii hi Ralte nula hmeltha a ni, nula lian tawk tak, ngo tak, sam sei em em ke lêr thleng lai nei a ni. A pa chu Pu Rala a ni a, pa lian tak, âwmkhauh deuh a ni a, mi tam tak chuan 'Ralte âwmkhauha' an ti British sawrkar lo len hma lawk kha a ni a, chuvangin kum 1870 vel kha ni awm tak a ni Chhingchhip khuaa awm an ni. Chung hun lai chuan Chhingchhip khuaah chuan Chenkual hnam Lalhanga a lal a, Chhingpuii pa chu lal upa leh khawchhunga mi awmthei pawl tak a ni

Chhingchhip khuaah chuan tlangval Thangzika, (Chhakchhuak hnam) a awm a, ani chuan Chhingpuii chu neih a duh em em a, nupui atan a be ta a. Mahse Chhingpuii pate chuan an remti lova "Khuang ka chawi dawn a, Chhingpuii hian Thîng a dim ang, chumi hma chu pasal nei thei a ni lo ve" an ti a. A nilru chuan a fanu chu a chhuang em em a, a mitthlain Khuangchawi huna Chhingpuii Thingdim tur chu a hmu lawk a, a nghakhlel em em a Tin, Thangzika nen chuan an innei ta lova, Tachhip khuaah a pem ta a

Chhingpuii chu tlangval fel tak mai Kaptluanga nen chuan an lo induh ta hle mai a, an inlawm thinin hna an thawk dun ngun hle a Chhingchhip khaw tlangvalho chuan sai ramchhuah an rawt ta a, Kaptluanga chuan kal ve a tum a, Chhingpuii hnenah chuan, "Sai ka rawn kap ang a, saingho bengbeh tur leh saikhup hmuithlurh atan ka iawn hawn ang che" a ti a

Zan sâwm lai thang tumin Chhingchhip tlangvalho chu an inbuatsaih a, an chhuak ta a Kawtchhuahah chuan an innghakkhawm a, laiking pakhat hi thingler zikah a awm a, aien nan lungin tlangvalho chuan an inthemthiam a A fawmfuh apiang sai kap tur an ti a, a tawpah chuan Kaptluanga chuan, "Kha keimah sai kap tak tak tur" a ti a, a vawmthla ta nalh mai a.

Ramchhuak innghakkhawm chu an liam ta dûl dûl a, an che fuh thei mang lo hle a An haw dawn ni chuan Kaptluanga chuan Saichal a hliam

ta a, na hle nghe nghein an hria a Zanah chuan upaho chuan hawnsan mai an rawt deuh a, mahse tlangvalho chuan um zel an duh a, reife an sawiho hnu chuan um leh chu an remti tlang ta a A tukah chuan an va chhui a, an man pha ta a, Saichal lian tak a lo ni nghe nghe a, an hlawhtling ta hle a

Sai iamchhuak an thangbo hlan chuan Chhingpuii chu a lungleng hle mai thin a, an thang reizia chhinchhiah nan zanah bangah meihawl hian a thaihâng thin a,. vawikhat thai chu nikhat a ni a, vawi sawm a thai hâng a ni Mi ramchhuah hlan chuan tlangval pakhat, Lalzuia chuan Chhingpuii chu a lo rim ngun hle mai a, nupuia neih atan a thlem ngun hle mai a, "Sai iamchhuakte mai mai chu" a ti fo va, Chhingpuii chuan nui chung hian, "Kaptluanga khan Saiha bengbeh tui leh saikhup hmuithlurh tur ka hawn ang che,' min ti asin maw le" a ti mai mai thin a Lalzuia chuan a duh em em avangin, engkim mai hi a tiam ngam a, mahse Chhingpuii chuan thu tak tak a hrilh lem lo a ni awm e

Chhingpuii chuan luhkapuiah puan a tah a, a bulah chuan Lalzuia chu a thu a, tlai lamah chuan ramchhuakho chu an lo thleng ta a kawtchhuahah chuan tlang an thir ri ulh ulh ta mai a. A khua mai chuan ramchhuak hmuak turin an phu ta dul dul mai a zupeng leh tuibur um nen nuho leh nu'aho chu an chhuak ta a Chhingpuii chuan a puantah lai chu a zial sawk sawk a, a insiam ta thuai a Zupeng leh tuibur al chu a keng ve a, he hla ...i a sa ta a—

"Ka ti na na na in aw
An lo thang chhuahtlang laman
An laipui rin khawtlang a nghawr chim dawn e"

tih hi.

Lalzuia chu a kalsan a, a hrilhhai hle a.

Kawtchhuah an va thlen chuan mipui chu an lo awmkhawm nasa hle mai a, sai kaptu chu Kaptluanga a lo ni a, Chhingpuii chu a lawm hle a. Kaptluanga chu mipuiin an duhsakin an chawimawi em em a, in thlen hmain an hrai rui der an ti

Chutih hunlai chuan Sailo lal Buangtheuva chu Hmunpui khuaah a lal a, Lalhanga nen chuan an inkawp a, Sailo lal Lianphunga chu Tachhip khuaah a lal a, Sailo lal Lunghana Hmawngkawn khuaah a lal, an inkawp bawk a An karah chuan thuchhia a lo chhuak a, kawp nein leido angin an awm ta a, an inngeih lohna chhan ber chu Lianphunga leh Buangtheuva chuan Tualphei ram an inchuh vang a ni Mahse thlahkhat indo an nih avangin an inti nasa lo hle a, mi an thah pawhin an lu an la lova, an sam an hlep chauh a ni. Chutia an ram inchuhnaah chuan an lo inhmu thiamlo ta hle a, Buangtheuva khuate chuan Lianphunga khua a mi Kala an vawhlum der ta mai a, chu thu chu Sailo lal Bengkhuaia Sailam khuaa awm chuan a lo hria a, Lianphungaho hnenah, "Hman zan an thawm a va na em, an mithah sam lam nan an ṭhi ro leh dâr ro an râwt keh lek lek alawm" tiin a sawi a ni awm e Chu thu chu Lianphunga te ho chuan an hriat chuan zawhfiah tum lem lovin

an thin a ur ta em em mai a Lunghana ho nen chuan Chhingchhip khua, Ruanzawl hmuna an awm laiin an run ta a ni

Chumi hun lai chuan Kaptluanga leh Chhingpuii chu hlo thloin an inlawm thin a Zing fe feah hian feh chu an kal thin a. Zan khat chu Chhingpuii chuan mumang mak deuh tak hi a mang a, a tuk zingah chuan a nu hnenah a sawi a, "Ka mumangah lasen duang ka lo awrh a," a ti a, feh chu a hreh em em a, engmah a ni lo vang chu ti chungin ngaihtha mang si lovin a liam ta a A hlauhthawn ang ngei chuan Lianphunga khuaten Mualpui kawnah an lo lambun ta a, an kap a, mahse an kap fuh lova Kaptluanga chuan silai a lo keng ve si lova, a lawmnu chu han puak a tum a, mahse Chhingpuii chuan a hlau lutuk a, a khawng tlat a, a khur zawih zawih mai a. Râl chuan an rawn nang mai dawn a, Kaptluanga chuan a kalsan ta a Chhingpuii chu an man ta ngei a, an thah a hlau em em a, "Ka pa hi a neinung viauva, mi tlanna tur sum a nei ang, min that suh u" a ti a A mantute zingah chuan a inleng hlui Thangzika kha a tel ve a, ani chu a ralru a tha vak lova, thah mai duhna a nei a, sum insem chu a buaithlak tite an awm nual a Chhingpuii chuan, "Min tlan in awih loh leh in farnuah emaw ka awm ang e" a ti talh a. Mahse an hmial ta zel a, tichuan an han sât ta awrh mai a, Chhingpuii chuan "Lawmte u, min va tina lutuk ve" a ti a, an sathlum zui ta a. A lu chu an tan a, Tachhip khuaah an hawn a, sahlamah an khai a, an ai ta a. Tun thlengin Chhingpuii thah Kawn a ni ta.

Heng hun lai hri zainem hla chhuah hun lai a ni a, hlain an phuah ei ta a—

"Zo khaw val lo uang lo u,
In lawmlai tha Chhingpuii
Pualchang hmul ang in thlauh e doralah" tiin.

"Chhingpuii thlangkhuan dim chu
Chhip khawpui lammual zawlah
Chawltui ningzu a rui Chhinghermawii"

"Hmanah zaleng di chhai maw
Tunah Chhinghermawii
Chhip khawpui thing lenbuang kan chhaitir e"

Kaptluanga chu a thinur em em a, a lung a leng em em bawk. Ralthuam a ken ve loh lai loh, a lawmnu duh tak an man lai a innang chu a rilru a na em em a. A lawmnu duhtak nupui atana lo hual rilruk an hruai a, an that si chu a tuar thiam thei lo va. He hla hi a phuah a,

"Zo khaw val uang hma min ti maw,
Valan chengrang ka kau ve hmain
Thlangtlai dawnlung zamual in liam tir e"
a ti a

Chhingpuii nu leh pa chu an lungchhe em em a, an tap an tap thin. An fanu duhtak, an lawmna ber chu a boral ta a, ralho chuan a lu an lamin thinglerah an khai ang a, savate pawhin an tlan ang tih an hre reng a—

"Chhip khawpui ka hawi ngam lo,
Ka tuai thlunglu an khaina
Chung lianakpan chhai maw nilen dawn e"
tiin an ṭap an ṭap ṭhin.

KAWLKHUMA LEH RUALCHHINGVUNGI

He mite hi an la rei lo hle mai, British sawrkar lo len dawn tep kha a ni Chuvangin kum 1870 lai vel kha a ni ngei ang Kawlkhuma hi Ralte a ni a, amah hi mi lungleng thei tak, zai lam leh tlangval nun dan uar mi a ni a, a lungleng hi a ṭap fo thin a, chuvangin a ṭhianteho chuan 'Kawlkhum mittuipawna' an tifiam thin Rualchhingvungi hi Renthlei a ni. An chhungte chanchin ve ve hi sawi tur a tam lo Khawchhak ram Lungtan khuaa awm ṭhin hi an ni.

He mite hunlai hi 'TLANGNUAM ZAI' tun hnua Sailo Zai an tih tak chhuah lai a ni a, miten an uar em em a, an hla pawh hi Tlangnuam zai vek a ni. Kawlkhuma hi tlangval nih hmang nuam thiam tak a ni a, nulate pawh a kawmngeih thin Nula pathum, Nunovi, Hauvi leh Rualchhingvungi hi a kawmngeih thinte an ni. An thiltihhona engkimah a tel ve a, amah hi hla phuah thiam, zaithiam a ni a, a nula thiante nen an inkawmna hla chu hei hi a ni—

"Kawlhrei bata tuahthing kan phurhna,
Tlangnuam a chul lovang khuareiah
Siang kan lawi leh relthang kan hawn e" tiin.

Kawlkhuma hian nuam a ti hle ṭhin an ti. A tawpah chuan Rualchhingvungi nen chuan inneih an duh ta a. Kawlkhuma chuan nupuia dil turin palai a tir ta ngawt a. Mahse Rualchhingvungi pate chuan "Tumpâng sial kap la, a ki pakhat ve ve chu tlaiah kan pawm sak ang che" an ti ta a. An thil ngen dan atang chuan an ngaina vak lo tih a lang. Mahse Kawlkhuma chuan chu nula chu a duh em em avangin Tumpang bei tur chuan ramchhuah chu a tum ta a.

Tumpang Sechal kah tum chuan Tuimang ram (Tunlaia Chin Hills a Bapui leh Paihte ramri lai) khi a pan ta a, mahse Tumpang a hmu ta lova Zukchal ki hreu hi a kap a. A ramchhuak chu a lungleng em em a, Tumpang a hmu si lo va he hla hi a phuah a—

"*I chun i nun Tumpang sial ngen e,*
Chengrang kauvin tlangtin khan thuaman chuan i
Lung a leng e mangtui kuamah" tiin.

A ramchhuahna hi an khua aṭang chuan ni li lai kal a ni a. A tum angin Tumpang Sial a hmu si lova, a haw ta a. Nupui man atan sial pek a tum ta a. Mahse an inneih thei ta chuang lo. Rualchhingvungi pa chuan an lal Lalvunga fapa, Sailo hnam Liansanga chu a neihtir ta a, anni chuan a man atanah Sial leh silai an pe a, Silai an pek theih avanga inrem thei niawm tak a ni.

Kawlkhuma chu a beidawng ta em em a, a rilru a lo innghahna leh a lo beisei ber ṭhin chuan pasal a neihsan ta a, hetiang hian hla a phuah a—

"Changsial ka nei lo huang lumtu
Chun leh zua lung a rual love kan tawnah
Thadang khiangawi ka kham zo love"

"Thadang khiangawi ka kham zo lo ve
Lo kir leh la chhailai Aimawnpari
Khumte ka tual len a ngui ruai e"

"Thapui khuandimin va kal mah la
Bungpui zara pualhrang indi iang tawh hnu
Tuar har ti ve che maw kan nunhlui"

"Tuar har ka ti thin e kan nunhlui
Inthen lo vang kawla awmlai leng lo chuan
Kan tih thin kha tawnmang chang ta e" tiin.

Kawlkhuma chu a lungleng thei em em a, heng hla hi a sa a, a tap a tap thin Nitinin a hrehawm tihna chu tihreh tumin a bei thin a, mahse a reh tak tak thei lova, hrehawm a ti reng reng a, he hla hi a phuah leh a—

"Kei chuan ka phu lo ve lunghnem-i
Bualchhuak chengrang leh sial an hlan e,
Nemten lunglen tuar nang ka ti e" tiin.

A lo rei deuh deuh a, a thinte a ur deuh a, heti hian a ti a,

"Hmeldi lohpui chawnbana vuan chu
Doral chang i hnam chem len tang ka ti e,
Engtin ka hming sawi maw khua lianah" a ti a.

Chutia tual thah mai pawh hmal lo anga a lan tak avangin, a lainate chuan pem bo mai turin an zilh ta a, chutilochuan Rualchhingvungi pasalte chu lal an ni a, an thin a ur chuan ṭha dawn lo hlein an hre sa reng a.

Kawlkhuma chu a lainate zilh ang chuan a pem ta a, a pemna khua erawh chu hriat a ni lo Mahse a lunglen kha a reh thei chuang lova, a hmaa thil awm apiang kha a rilru tibuaitu a ni ta zel a. An khaw tlâng lannaah a thlir a—

"Tual a nuam e, pheiduai a ngur an lenna
Pualva laichan lungdi an lenna
Khawtlang sul ang hawi mah i"

"Khawtlang ka hawi ngam lo ve
Kan run hmun ten awm e kan lenna
Senlai nau ang kan nuihna"

Zan a lo thleng a, khua a lo thiang a, Arsi a lo lang a,

"Siar lenna thangvan pawh a dang lo,
Suihlunglenin hawihkawm leh di ngai ing e
Tlang a dang tual tual e kan lenna"

Zin[illegible]thawkin. a chhuak a, kawtchhuahah Thereng a lo tiram a—

"Hmawng ang pem leh hmeldi lai then chu
Lelte a lo kiu, mi chhuahtlang
Ka di hlan nghah nan a tha e"

"Lelte a lo kiu ve tlang tinah
Phulohpui zun a ngai min ti e,
Thapui kei zawng ka tuar zo lo ve" a ti ṭhin

An khaw hluiah a va zin leh a, a thian hluite nen a, an sulhnu, an thingphurhna te, an ramvahna te a va hmu a, a lung a leng em em a, heti hian a ti a—

"Tlangah tlangnuam chuang a awm lo ve
Thapui nena tuahthing kan phurhna
Hei hi Tlangnuamah chang mai awm e"

"Zarva lungrual mah an nui hiauve
Thutin di an hrilh e Tlangnuamah
Ka nun a iang dah ngai ka ti e" tiin.

Chumi atang chuan chu ram chu tlangvalhoin 'TLANGNUAM' an ti ta a ni.

LIANDO DAR

Hei hi Darbu a ni A neitu hmasa kan hriat phak chu Singaia a ni. Titiah an sawidan chuan Singaia hian zuar turin a phur a, Saphai lian tak hian a lo lem ta daih a Rulpuiin a dawlhna ram hi Vaphai ram a ni, a dawlh hnu chuan kawrtê taktê thuk fe patling chuan kâr vaka kar phakah a inkham kai a. Tin, heng hmun hi tun thlengin a la awm a Singaia hmun te pawh a la awm

Chutih hunlai chuan Liandova leh a nau Tuaisiala chu an khuate ramchhuahnaah an kal ve a. Anmahni hi michhe tak an ni a, an kal hoah

chuan a hnuhnung lamah an kal a. Rulpui awmna kawr chu an kân huai huai a, tuman an lo en ngun lova. Mahse Tuaisiala chuan, "Kha kawra thing luang inkham kai khan mit a nei" a ti a An kalpuite chuan an awih lova, mahse Tuaisiala chu a ṭang tlat a, an kir leh ta hlawm a, an ya enfiah chuan Saphai lian tak a lo ni a. Ramchhuakho chuan Saphai chu an that a, a sa an chan ta a. Liandovate unau chu an retheih em avangin, a sa tha an pe ve duh lova, a pumpui an pe a, "In rimchhia e, lui mawng lamah kal rawh u," an ti leh nghal a. Liandova chu a lungfing a, a lungchhia chu a ṭap a ṭap a. Tuaisiala erawh chuan sa pumpui chu mau tlahthi hian a zai rut rut a. Nakinah chuan Darbu chu a zai chhuak ta a. An unau chuan an lawm ta em em a, a bawm an siam a, Dawhthleng hnuaiah an thukru ṭhin a - miin an chhuhsak an hlau em em a.

Liandovate unau chuan Surbung khuaah Chawngthu lal Lersia an bêl ta a, ani chuan Sepui chi ṭha deuh mai a puichhuah a, an lo ropui ta hle mai a. Surbung khua aṭang chuan Vangchhe khuaah an pem ta a Tuaisiala hi mi ang lo deuh a nih avangin Vangchhiaah an awm lai chuan tlangvalho kutah a thi' ta a Liandova chu a thinur em em a, Vangchhebo chunga phuba la turin Sailoho a ruai ta a, a dâr hi a phal ta a ni. Amah Liandova chu Ṭiauralah a pem chho leh ta a. Pawibho chuan tun thlengin a luruh a la awm an ti hial a ni, a luruh awmna chu Thuklai khaw liam pûkah a ni a, sakhuaah an be vel ṭhin.

Liandova dâr chu Sailoho chuan an kawl ta a, phuba pawh an laksak ta a. An ngaihlu em em a, Sailoho zinga upa berin an vawng thin. Pu Kawlha'n a vawng phawt a, Darliankuala'n a vawng leh a, chumi hnuah Savunga'n a vawng leh a, tin, Lalngûra'n a vawng leh a, chumi hnuin Lalthangvunga'n a kawl ta a Chu chu British sawrkar lo lenin a nang ta a. Lalthangvunga kawl lai chu a puzawn Lalburha Chhawrtui lalin a tuteho a hahpui man atan a dil a, a pe ta a. Lalburha in kângah a kâng chhe tel ta a ni.

Dar hlate — A tum hla—

"*Liandovate unau, unau,*
Dar zeng e in tum in tum"

"*Dar zengmah kan tum lo ve,*
Liando bur chhete kan tum kan tum"

Tuchhing Pa zaiin—

"*Hmanah singai sumtin phur*
Rulpuiin chhunrawlah neih e,
Liandote unau lunglawmna"

"*Dar awmna Dar awmna*
Rulpui pum chhung dar awmnu,
A nemten Liando dar awmna"

—oOo—

chuan a hnuhnung lamah an kal a. Rulpui awmna kawr chu an kân huai huai a, tuman an lo en ngun lova. Mahse Tuaisiala chuan, "Kha kawra thing luang inkham kai khan mit a nei" a ti a. An kalpuite chuan an awih lova, mahse Tuaisiala chu a ṭang tlat a, an kir leh ta hlawm a, an va enfiah chuan Saphai lian tak a lo ni a. Ramchhuakho chuan Saphai chu an that a, a sa an chan ta a. Liandovate unau chu an retheih em avangin, a sa tha an pe ve duh lova, a pumpui an pe a, "In nimchhia e, lui mawng lamah kal rawh u," an ti leh nghal a. Liandova chu a lungfing a, a lungchhia chu a ṭap a ṭap a. Tuaisiala erawh chuan sa pumpui chu mau tlahthi hian a zai rut rut a. Nakinah chuan Darbu chu a zai chhuak ta a. An unau chuan an lawm ta em em a, a bawm an siam a, Dawhthleng hnuaiah an thukru ṭhin a - miin an chhuhsak an hlau em em a.

Liandovate unau chuan Surbung khuaah Chawngthu lal Lersia an bêl ta a, ani chuan Sepui chi ṭha deuh mai a puichhuah a, an lo ropui ta hle mai a. Surbung khua aṭang chuan Vangchhe khuaah an pem ta a. Tuaisiala hi mi ang lo deuh a nih avangin Vangchhiaah an awm lai chuan tlangvalho kutah a thi' ta a. Liandova chu a thinur em em a, Vangchhe ho chunga phuba la turin Sailoho a ruai ta a, a'dâr hi a phal ta a ni. Amah, Liandova chu Ṭiaurafah a pem chho leh ta a. Pawihho chuan tun thlengin a luruh a la awm an ti hial a, ni, a luruh awmna chu Thuklai khaw, liam pûkah a ni a, sakhuaah an be vel ṭhin.

Liandova dâr chu Sailoho chuan an kawl ta a, phuba pawh an laksak ta a An ngaihlu em em a, Sailoho zinga upa berin an vawng ṭhin. Pu Kawlha'n a vawng phawt a, Darhankuala'n a vawng leh a, chumi hnuah Savunga'n a vawng leh a, tin, Lalngûra'n a vawng leh a, chumi hnuin Lalthangvunga'n a kawl ta a. Chu chu British sawrkar lo lenin a nang ta a. Lalthangvunga kawl lai chu a puzawn Lalburha Chhawrtui lalin a tuteho a hahpui man atan a dil a, a pe ta a. Lalburha in kângah a kâng chhe tel ta a ni.

Dar hlate — A tum hla—

"Liandovate unau, unau,
Dar zeng e in tum in tum"

"Dar zengmah kan tum lo ve,
Liando bur chhete kan tum kan tum"

Tuchhing Pa zaiin—

"Hmanah singai sumtin phur
Rulpuiin chhunrawlah neih e.
Liandote unau lunglawmna"

"Dar awmna Dar awmna
Rulpui pum chhung dar awmnu,
A nemten Liando dar awmna"

—oOo-

SIAL LAM DAR

Hei hi Darbu a ni, a ropuiin a hmingthang hle, an ngai ropui em em ṭhin.

Upaho sawidan chuan, a nei hmasatu ber chu Ngente hnam an ni. Chung hunlai chuan Ngenteho chu Chawnghawih khuaah an awm a. Hualngoho nen an inngeih ta lova, Hualhâng hnam Thankhara fanu hi Ngente hovin nupuiah an nei a, an vuakhlum sak ta a. Ngenteho chuan Chithar khur chhiah chu Hualngoho hnena pek an tiam a, chumi chhiah atan chuan miruang chu an pe ta mai a Hualngoho chu an thinur em em a, an hotu Zasela Chawngthu hmuna awm leh Hualhângho Seipui khua a awm chu an ṭangrual ta a, Ngente lal Lalmanga chu an thahsak ta a. Ngenteho chuan an dâr chu Chawnghawih khaw Bungpui kham pûkah an lo thukru a Chu chu Ralte lal Lamluna hovin an la daih mai a, "Khuavang Dâr" an ti a. Ram a mi chu an hawn a, inah chuan an tum ta a. A han rik chuan in hnuaia Sial chu an thum dur dur thin a, chuta ṭang chuan "SIAL LAM DAR" an ti ta a ni. Hualngoho chuan an chhuhsak leh an hlauh avangin an thukru fo ṭhin a.

Chutih lai chuan Ralte lal Lamluna chu khaw tlemtein a awm a, a kiangah chuan Zadeng lal Lianbula a awm a, khaw tam tak a nei a. Lian-

bula fanu nula hmeltha tak mai chu Ralte lalpa chuan a lo chetsualpui ta hlauh a, Lianbula chu a thinur em em mai a, Lamluna hnenah chuan, "I dâr hi mi pek loh chuan khua i nei lo vang" tiin a vau ta a Lamluna chuan a hlauva a pe ta a ni. Upa thenkhat sawidan chuan Ralte sal an man, siallam dâr khum chin an thah a, sala an hruai luhna a tel ni tein an sawi

Zadengho chuan an nei ta reng a, thlang an tlakpui ta a. Zadeng lalho zingah chuan a neitu hnuhnung ber chu Lalchungnunga a ni.

Zadengho leh Sailoho chu an lo inngeih ta lova, indo an lo duh ta a Zadeng lal Lalchungnunga leh Sailo lal Mangpawrha chu an inhaw zual ta a, Manga nu hi Khawlhiing a ni a, chutih lai tak chuan a thi ta a, Lalchungnunga chuan hla a phuah ta—

"*Khawlhring tuchhuan Lalmanga thla fam ta e,*
Lalchungnunga'n tunge ka do ang le" tiin

Manga unau fate, (Lalsavunga leh Vuta fate) chu an thinur hle mai a, heti hian ro an rel ta a. Zadeng mai ni lovin lal dangte pawh nêkral an duh ta a, "Lallula thlahin Zadeng tum sela, Rolura thlahin Palian tum sela, Lianlula thlahin Thangluah tum rawh se," an ti ta a

An indo ta ngei a, Lalchungnunga chu an man ta a, SIAL LAM DAR chuan a intlan ta a ni. Sial Lam Dar chu a upa apiangin an kawl ta a, Lalsavunga'n a kawl phawt a, Vanhnuailiana'n a kawl

leh a, Kaihranga'n a kawl ta a, chu chu British sawrkar lo lenin a nang ta a. Kaihranga fapa Hnahlan lal Saithuama'n a nei hlen ta a, tun thlengin a inah a la awm

CHAWNGVUNGI DAR

Chawngvungi Dâr hi darkhuang a ni Dar upa tak a ni awm e Pipu sawidan chuan a chanchin chu hetiang hi a ni

Chawngvungi hi Zawngte hnam a ni a, Farkawn khaw bul Bawlte Hmunpui an tiha awm thin a ni, a nu leh pate leh a chhungte dang chanchin hriatna dang a awm mang lo Chumi khuaa an awm lai chuan tlangval hmeltha mang lo tak, Sawngkhara nen an lo innngai ta hlauh mai a Sawngkhara hi Zawl-ai-di neia sawi thin a ni, Zawngte hnam bawk a ni a, amah hi mi hausa tak a ni an ti He Dâr hi Sawngkhara dâr a ni a, Dâr huai nei a ni a, amah ngawta a awm te hi a ri vung vung thei thin a, a tumpâwnah hian a huai chuan bu a chhep thei thin an ti.

Chawngvungi nu hian Sawngkhara hi a duh lo em em a, a hmelhuat tlat mai a, mahse a fanu chuan a duh tlat mai si a, Sawngkhara ngai chuan a tap a ṭap mai a. Sawngkhara chuan nupui atan neih a duh ta a, mahse Chawngvungi nu chuan an inneih

lohna tur ngawt a zawng thung a Chuvangin a man atan Darkhuang chu a ngen ta tlat a. Sawngkhara te nufa chuan, "Hei chu Dârhuai nei a ni a, mana inpek chi a ni lo kan thi mai ang" an ti a. An thih mai chu Chawngvungi nu duhthusam a ni a, a ngên lui ta reng reng a. Inneih ngei an duh avangin Sawngkhara chuan a pe ta mai a, an innei ta a

Chawngvungi nu chu a lawm thei chuang lo va, tawngkam tha pawh a rawlh duh lova, rawlh duh ahnekin a fanu hnenah chuan, "Chawngi, Sawnga sûn ang che" a ti hial a. Chu chu Sawngkhara nu chuan a hria a, hlain a chhang a—

"*Chawngi nu, Sawnga sunah ka ti lo ve*
Fanu chawiah ka ti e,
Fapa chawiah ka ti e" tiin

Sawngkhara chuan a nupui man atana a pek chu harsa a ti ve hle mai a, mahse a duh em avangin a pe lo thei si lo, Dâr hla an phuah a—

"*Chawngvungi man tam i,*
Thi ka pek a duh lova,
Dar ka pek a duh lova,
Chawngvungi man tam sumhluani" an ti a

Rei vak lo an innei a, Chawngvungi chu a dam lova, a thi ta mai a, a nu thu ang chuan Sawngkhara chu a thi ta lova Sawngkhara chuan a tuai nasa em em a, a thi sun nan Sial sawm a talh an ti.

He dâr hi Chawngvungi nu hnen atanga a chhuah leh dan hriatna a awm lo. Tunah chuan Hualngo lal Chalvunga fate Tuidil khua, Chin Hills a mi ten an la nei. Chawngvungi Darah chuan Darbu pawh a tel a, mahse a lar ve lovin a chanchin hriatna a awm lo.

KALZANG DAR

Kalzang dâr hi Darbu a ni Kan hriat phakah chuan Hualngo hovin an nei hmasa ber a. Thlangtlak lai khan an chhukpui a, chhak nawr laiin an rawn keng leh a ni Chutia Chhak an lo nawr leh chuan Champhai velah awmhmun khuar an tum ve a. Chutih lai chuan Hmar hnam lal Henchala (Zakaia Pa an tih Henrova an tih bawk) leh Thuhena chu an lal a. Henchala leh Thuhena chu pate unau an ni a, khaw hrangah an awm ve ve a. Thuhena chu Phuaibuang khuaah a lal a, Henchala chu Hriangmual khuaah a lal a Hualngoho chuan Thuhena hnenah chuan Kalzang Dar leh Cheintat ṭhi pek a Champhai khuaa awm ngheh ve an tum a. Henchala chuan, "In ṭhi leh Dar chu Thuhena ka lo pe mai ang e" tiin a laksak a, a zêp ru ta a.

Chumi hnu chuan Hualngoho chuan Thuhena hnenah, "Kan ṭhi leh Dar kha eng angah nge i ngaih?" an ti a. Thuhena chuan a hmuh si loh avangin an tihderah a ruat a, an unau inkarah

buaina siam tumah a ruat a Tichuan Henchala chu a sawm a, Hualngoho chu an bei ta thut a an râwt ta chiam a, Hualngoho chu an awm thei ta lo va.

Nakin hnu chuan Thuhena chuan a unaupa sual avanga Hualngoho bei a ni tih a lo inhre ta a, a thinur leh ta a, a unaupa hnenah, "Nangmah avangin Hualngoho kan hnawtchhuak a, i depdêt avangin kan awmho thei lova, Hualngoho nen ṭangrual ila, Sailoho pawhin min ti thei lo tur" a ti a. Henchala chu a hnawtchhuak leh ta

Henchala chuan Sailo lal Vanhnuailiana Lamtual khuaa a awm lain a pan ta a, ani chuan vêng hran hotuah a lo dah a, mahse a hlim thei em em lo, he hla hi a phuah a—

"*Chemtat thi leh Kalzang Dar,*
Laiah mawngbang ka pempi
Zakai pa aw e
'Hausa ka tawng sual
Lalphung u aw e" tiin.

Kalzang Dar hi Henchala hnen aṭang hian Sailo kutah a lut ta a, tunah hian tunge a neitu triat a ni lova, an neih chhawn dan hriat a ni pawk lo.

— Ox*0*xO —

LIANSA DAR

Liansa Darbu hi dâr hlui tak a ni. Atir taka a neitu chu Kawlvai an ni. Rûn lui kamah khian Chawngthu te, Renthlei te, Hualngo te an awm a, Kawlho hian an rûn fo mai a. Nakinah chuan an ning ta a, an ṭangrual a Kawlho chu an bei ve ta a. Uituma khua an rûn a, he dâr hi an la ta a, a neitu chu Liansaa a nih avangin 'LIANSA DAR' an ti ta a ni.

Hun a lo rei zel hnu chuan, Sailo ho an lo lian a, Sailo lalten an la ta a, an lak dan chiah chu hriatna a awm thei lo. Chhawrtui lal Lalburha faten an la nei a ni.

HAUVAWNG DAR

He darbu hi a chhuahna leh a neitu hmasa hriat a ni lo. Lentlang Inbûk tlangah khian Hualngohoin an tum ri hmasa ber a. Dar ri tha tak, hmingthang tak a ni. Khawi lamah nge an hralh bo tak tih leh tute nge a neitu tih chu tunah hriat theihna a awm ta lo,

SELBUANG DAR

He Darbu hi a neitu hmasa ber chu Selbuanga chu a ni ngei a, mahse Selbuanga chu a hnam enge, khawi laia awm nge hriat theih a ni lo. He darbu hi Rûn lui kam vela awm laia hman thin a ni tih chu upaho chuan an sawi

Tin, Sailo lal hovin an nei ta a, mahse an lak luh dan chiah hi hria an awm lo Sailo lal Lalvunga, Siallukawt khuaa a thih hian Kawrnu zaiin an phuah a—

"*Laldang thlafam khua a har mang e,*
Kawllen phuar vel Laldanga run chhung hnuaiah
Selbuang dar tap e" tiin

Tunah chuan Chin Hills bialah Chawnghawih khaw lalten an la vawng a, Dar ri tha tak a ni.

CHAWNGTUI DAR

He darbu hi dar ri tha tak mai, thlang tlak laia an chhawm thlak, Chawngtui khaw vanglai a mi a ni. Chawngtui khua an darh hian an kal bo-pui ta daih mai a, a neitu hriat zui a ni rih lo

SARAI DAR

He darbu hi a neitu hmasa ber chu Saraia a ni a. Rûn lui kama cheng an ni a. Upaho titiah chuan 'Thing kawrawng chhunga an chhar a ni' an ti ṭhin, chu chu mi thubruk a nih a rinawm hle. A unaute chu Pheisepa leh Nguntei an ni a, an unau ro insema a chan a ni. Hun a lo rei hnuah Sailo lalten an nei a, mahse khawi lam nge an panpui hriat chian theih a ni lo. Chhim khawthlang lamah a la awm chuan an sawi ṭhin, mahse a neitu hria an awm lo

THLANTHLA DAR

Upaho titiah chuan he darbu hi Thlanthla bu atanga an chhar nin an sawi thin, Dar hmingthang leh Dar ri mawi pawla sawi a ni. An hmuh dan leh a chanchin zel chu sawi tur a awm mang lo. A neitu tak tak hriat theih a ni lo. Khawthlang lamah Pukzing tlang thlang lamah khuan a la awm an ti.

— XoxoX —

CHALBAWK DAR

He darbu hi a hming put chhan hriat a ni lo. Sailo lal Lalhrima, Seling khaw lalin a nei a, a fapa a thihin an vaw keh ta an ti.

TUAICHAWNG DAR

He darbu hi Liando dar nen an upat lam a inang a. Rulpui kawchhung a mi Liandoate unauvin an phawrh a ni. Liandova nupui, Chhiahchawngi, 'Tuaichawngi' an tih kha a hming put chhan a ni. Liandova hian a nupui hminga a dah a ni a, a hming a pu hlen ta. Mahse tunah khawiah nge a awm a, tute nge a neitu leh a nei leh chhâwngtute hriat theih a ni hrih lo. Dar tum hla chu hei hi a ni—

"Ka Thaichawngi ma lo tang,
Dengdaw lawl, Dengdaw lawl,
Dengdaw lawl" tih a ni.

VAIMUT DAR

He darbu hi a chhuahna leh a hming put chhan hriat a ni lo. Kan hriat theihah chuan Sailo lal Vankunga, Darliankuala fapain a nei ṭhin a. Vankunga chu Sailo lal Savunga, Lianlula thlah a mi leh Sailo lal Lianphunga, Manga thlah a miin an rawk ta a, amah intlan nan he dar hi a pe a ni. Tunlaiin tute nge a neitu hriat a ni lo.

CHAWNGTUAL DAR

He darbu hi a hming put chhan hriat a ni lo A neitu hmasa ber chu Hualngo lal Lalvunga a ni. Lalvunga chu fapa nei lovin hmelmain an that a, a nupui chuan pasal dang Liandanga, Khupno hnam lal a nei leh a, a chhawm ta a ni Mahse he nu hi nuṭa nei lo a ni a, Hualngo lal Zahuata, Seipui khaw lal chu nuṭaah a vuan ta a, chuvangin Zahuata chu he dar hi a pe a ni. Tun thlengin Seipui khua Chin Hills-ah an laite chuan an la nei.

NGUNTE THI

He thi hi Ṭhival sen tha tak a ni. A neitu hmasa ber chu Ngunteii a ni a. Ani chu Saraia leh Theisepa farnu a ni a, an naupang ber a ni An unaua ro an insem hian Thi hi an chantir a ni. Anmahni hi hnam enge an nih chu hriat a ni lo va, mahse Rûn luikama cheng khi an ni Ṭhi upa tak a ni

He thi lo chhuah dan hi hriat fiah a har hle, upaho chuan heti hian an sawi, 'Ngunteii hi nula a ni a, a ute-ho nen chuan an awmkhawm a, Nikhat chu puan a tah a, a bulah chuan tlangval pahnih an lêng a Chutia an awm lai chuan Laitel pahnih hi an bulah chuan an inûm chhên a, Ngunteii chuan mak ti'n a en ieng a Laitel chu an tlan zel a, thing kawrawng lian takah an tlan lut ta a. Ngunteii chuan Laitel luhna chu a va en leh a, Thi leh Dar a hmu ta a. Dar chu a u Saraia chuan a nei a, 'Sarai Dar' an ti ta. Thi chu Ngunteii chuan a nei a, NGUNTE ṬHI' an ti ta a ni.

Engvangin nge he thi leh dar hi hetia a lo awm mai? A dahtu chu hriat chhuah rual a ni lo va. Hmanlai hian râl hlau reng renga pipute hi lo khawsa an ni a, an neihchhun Ṭhi leh Dar hi pûk-ah te, thing kawrawngah te an thukru ṭhin a ni.

Ngunte ṭhi Sailoho kuta a lo luh dan hriat theih a ni lo. Sailo lal Lalluauva faten an nei hlen ta. Dar tum hlaah heti hian an phuah a—

"Ngunte thi ka thi chang thei,
Liando dar ka dar chang thei" tiin.

Saraiate unau Theisepa khan Ṭhi hrui khat chu a chang ve ngei a, mahse a thang-na lam hriat a ni lo.

PACHUAU SUAL

'Pachuau sual' tih hi laklawh taka thiltih hi a ni ber. Hmanlai chuan Pachuau hi hnam ṭha, lal chi, mi chhia phei chuan hau ngam loh leh sual ngam loh an ni. Sailo Lal Vanhnuailiana Champhaia a awm lai hian Hmar hnam a mi Dartinliana chu Pachuau pakhat hi hre lovin a lo inhauhpui a, an insual ta a. An insual lai chuan an kianga mite chuan 'I sual kha Pachuau a ni e' an ti a. Mahse, ani chuan 'Ka sual laklawh tawh ka sual zel dawn' a ti a, a sual ta zel a. Chuta ṭang chuan thiltih laklawh deuh hi chu 'Dartinliana Pachuau sual ang' an ti a, an lo hmang zau deuh deuh a, 'Pachuau sual ang' an ti ta a ni.

ZADENG TLAWM TUR ANG

Sailo lal Lalsavunga thlahten Zadeng lalho an tihtlawm khan Sailo Lal Rolura thlahte an bêl a, mahse Sailo lal Vuta hian a do tho va Tin, Rolura thlahte chuan Palian lalho an do va. Zadengho chuan Rolura thlahte an belh lai chuan lal leh theihna dan an ngaihtuah a, tlawm hlen turah an indah thei lo Tichuan an inkhawm a, ro an rel reng reng a, engmah an rel thlu thei si lo Chu chu lal dang khan an hmusit ta a, 'Zadeng tlawm tur ang maia inkhawm zin chu' an ti ta a.

Vuta chuan a do tlat avangin an darhsarh dawn hla chu hei hi a ni—

1. *Kulh dai lo kai u*
   Hmar tlang lal Vutdula ral a lian e.

2. *Hmar tlang lal Vutdula ral a lian e*
   Zadengpui sa ang kan tai zo ve.

— Ox*0*xO —

ROMEI

Hei hi ralkhata han thlir a, chhûm ang reng, meikhu ang tak, pan taka tlang bawmtu a ni. Thal laia awm a ni a. Ralkhat hla deuh hmuhna daltu a ni.

Engvangin nge 'Romei' tia an lo vuah kher kher ? Pi leh pu hun atangin 'Romei' an lo ti thin. Upa titiah chuan Romeia hi Rolengi nau a ni a, an naupan laiin an nu leh pa feh hi kawlvai râlin an man a, salah an tang daih a. Romeiate unau chuan an tlangval hnuah an lam ta a, an kalbo dawnin, an u Rolengi hnenah chuan, "Kan thih chuan khaw-chhak lamah meikhu angin chhûm a lo zâm ang" tiin an hrilh a. Romeiate unau chu Kawl ramah chuan an lut ta ngei a, an nu leh pa chu Kawlho chuan Bawng angin an lo chhawr a. An hmuh veleh a chhawrtute chu an that a, an hruai chhuak ta a. Mahse Kawlho chuan an rawn ûm leh ta vak mai a, Romeia chu an that ta a. Romeia chu a thih veleh boruakah chuan chhûm angin a lo khu ding luah ta a. Chumi chu in lama an u Rolengi khan a lo hmu a, Romeia kha a thi ta ngei a, a thlarau chu an sawi lawk ang khan a lo zam ta niin a ring a Tun thleng hian a la awm a, hmanlai upate chuan Romeia thlarau ngei a nih an ring.

DI LEH SIALI LEH VUAIA

Di leh Siali tih tawngkam hi tawng hlui tak a ni Mihn 'Ka di' a tihin an inngai tihna a ni kher lo, an inhmelduh tihnaah pawh an hmang ve a ni. Tin, nula hi 'Siali' an ti thin a, tlangval hi 'Vuaia' an ti thin Hmanlai atanga tun thlengin hla ṭawng-ah hman an ni fo.

Upaho titiah chuan Siali leh Vuaia hi mihring awm tak takah an sawi thin Tin, anmahni pawh hi tukkhuma sam zial chi 'Hmar' an tih-hi an ni, an chi bik sawi thei an awm lo Lentlangah khian an awm a, Vuaia hi Lawitlang khuaah a awm a, Siali hi Lumtui khuaah a awm thin Khaw inhnai-tê an ni a. He mite pahnih hi an induh em em a, lo fehnaah an inlâwm thin a Vuaia chu Satawm khuaah a pêm a, Siali chu Tuibual khuaah a pêm a, mahse khaw inhnaitê a la ni a, an fehho pha thin a. Hemi khua hi Lentlang pang thlang lamah a ni tawh a, feh kawngah innghahna bik an nei thin. Hmanlai mi an ni a, an zakzum em em bawk a Tukkhat chu Siali chu a lo kal a, Vuaia a hmuh loh avangin a kal ta mai a, a hnungah chuan Vuaia chu a lo lang leh a, Siali a hmuh loh avangin a tlang ve ta a. An rilru ve veah chuan kawppui lang nei taah an inruat a An kal dawn khan Thulrua an hawl tang kha an sawhbûr a, a lo nung ve ve ta an ti An inthen hlen ta a. Hlain heti mlan min hrilh—

"Hmanah lo zırtu reng emaw
Tlıngı leh Ngama'n an zır zo ve"

"Tlıngi leh Ngama'n an zır zo ve
Vuaıa leh Sıalı ındı ve chu"

"Bualtuı kawtchhuah tawn nı tıam e
Bualtuı kawtchhuah an tıam zanah"

"Bualtuı kawtchhuah tawn ni an tıam e
Puı raw phunın dı lo tıam e"

Chumı hnu chuan Chuaungo lal Vanpuıaho ten Lumtuı khuaa an awm laıın hetı hıan an phuah leh a—

"Siali lenna dap khua hnım reng e
Vuaıa lenna Lawıtlang sa vung e"

Vuaıa'n a zawnna hla—

"Ka zu en a tlang a hnım reng e,
Khawtlang hnehın keı ka rıang zawk e"

"Khawtlang rıangın a hrıl lo ve
Vuaıa rıangın thutın dı ka hrıl"

He mıte hun hma hıan hlaah Sialı tıh te, Vuaıa tıh te leh Dı tıh te hı hman a la nı âwm lo ve. Di tıh hı inngaızawng tıhna atan an hmang a, nula hming aıah Sialı an tı ta a. Tlangval hı Vuaıa an tı hlen ta an tı. Tun hnuah hlaphuah mıten an uar zel a, LENGSIALI tih te LENGVUAIA tıhteın an lo phuah zui ta a ni.

CHAWNGTINLERI

Hei hi Lasi nula, an hêtu nun upaho chuan an sawi thin. Sa kap thei chuan Lasi nula an ngaizawng a, an rim thin a, an sa kah tur chu ramhnuaiah an rawn khalh sak thin an ti Chawngtinleri hi sa zawng zawng leh Lasi nulaho chunga thuneitu a ni Lasi hi ramhuai nula, mi tichhe ve ngai lo, sa chauh ho thin nun an sawi.

Upaho titiah chuan heti hian an sawi thin Chawngtinleri hi nula hmel tha tak a ni a, a nuta chu Lianche-a a ni a (Lianchia a ni lo) Seipui khuaa awm an ni an ti. Lianchea mumangah chuan Lasi-ho hi an lo inlar a, "I fanu hi kan lal Lalchungnunga tan nupuiah kan nei ang e' an lo ti a, mahse Lianchea chuan a lo remti lova Zanthum a zawnin an inlar ta a, a zanthum zan chuan 'Ramsa ruamkhat leh a kahna mu hraikhat leh tumpang sial a ki kawngka chhaklam khat leh Sanghal hian (Nghalphusen) a ngho themtlang chen kan pe ang che" an ti a. Ani chuan a lo remti ta a, mahse a barh chuan a mang a ni tih a hriechhuak a.

A mumang chu a theihnghilh ta mai a, an ûnau chuan atukah chuan feh turin an kal ta a Chawfak hunah chuan thlâmah an chawl a, Chawngtinleri chu thlâm chungah a lawn a, Thawklehkhat

ah chuan "Awi ka nu" a ti tuar a, Lianchea chuan a en thuai a, a farnu chu a lo awm tawh si lo. A hrilhai chu a inngaihtuah a, a mumang kha a hrechhuak leh ta a.

Lianchea chu a lungleng em em ṭhin a, a farnu chu hmuh leh a chak ṭhin. Tin, Lasiho chu Lurh tlang leh Ṭân tlanga cheng ṭhin an nih avangin, a farnu chu zawn a tum ta a. A ṭhianteho a sawm a, an ramchhuak ta a An va thleng ta ngei a, mahse a farnu chu Lasiah a lo chang ve tawh a, mita hmuh mai chi a ni ta lo A lungleng em em a, he hla hi khamtlangah chuan a sa a:—

"*Kan inngaih lai kha e,*
Kan insawi lai kha e,
Suihlung len nun,
Zeitin awm che maw
Ka kawm (nau) Bawihlai Chawngi" a ti a

Chawngtinleri chuan a lo hmu thei a, mahse Lasia a lo chan tawh avangin taksa chu an inhmu thei lova, he hla hian a lo chhang an ti.—

"*Suihlung len ni takin*
Zeitin ka awm lo ve,
Lurhpui leh Tan danah
Nitin tahzai ka rel e" a ti.

An ramchhuahnaah chuan a farnu chu a va hmu ta si lova, beidawng em emin a haw leh a, a ṭap a ṭap mai an ti. Zanah a mumangah Lasi chu a inlar leh a, "Ṭap ṭap duh suh, i farnu man atan

kan Tumpâng Sial ki tha ber hi kan pe ang che" an ti a A tukah chuan Lianchea chu a ramvâk a. Tumpang sial ki tha em em chu Lasi chuan a hmaah an rawn khalh ta a, ani chu a lawm lutuk a nui a Tumpang sial chuan a hnar a tum dut a, a tlanbo ta a.

A zan lehah chuan a mangah Lasi chu a inlar leh a, "Kan vawk pa lian kan pe ang che, lo nui tawh reng ieng suh ang che" an ti leh a A tukah chuan a ramvak leh a, Nghalphusen lian em em mai hi Lasiho chuan a hmaah chuan an rawn khalh leh ta ruau ruau a, Lianchea chu a insum zo lo va a nui leh ta a Nghalphusen chu a hawk dut a, a tlanbo ta a Tawi tlangah a lut a, Hualtu Ngamtawna sehhlumtu kha a ni an ti.

Tumpang sial leh Nghalphusen chu a kap lo hlen ta a Lasiho thutiam angin sa dang chu a kap hnem hle an ti Tin, Chawngtinleri chu Lasi lalnu a ni a, a lal em em a, a puan bângtu atan Murpui hi a hmang thin a Lasi nulate hian mihring hi an ngaizawng em em a, an mangah an inlar thin a, an sa kah turte rambnuaiah an khalh sak thin Mahse Lasi hi an zakzum em em a, mihring an zawlte hian an chanchin chu mi hnena an sawiin an inthiarfihlimin an zawlte kha an kalsan thin

SA UI TAN

He thu awmzia hi remthu sawia intiamna tih anga hman a ni Mahse engtin nge an tih a, eng hun lai khan nge pi leh puten an lo hman chhui fiah a ngai hle mai.

Upaho sawi dan chuan Ṭiau lui kamah Hualngo Lal Lalvunga, lal hmeltha tak leh huaisen tak mai chu, Farzawl khua an tihah khian Zadeng laite nen lal inkhingin khaw khatah an awm a, nakinah chuan an lo inrem ta lova, Zadengho chu Ṭiau thlangah Lungdup khuaah an lo chhuk a, mahse Lalvunga chungah an lungni ta lo tawp a, Farzawl khua chu an rawk a, Lalvunga an that bawk a, chung chu heng chai hla hian min hrilh —

1. *"Tlan rawh, tlan rawh, tlan rawh —*
Lalvung ral an ti
Tual khel ratuk Lalvung ka tlan ngai le ve"

2 *"Lalvunga nu tap tap lo la*
I chau vang e
I fa Lalvung sahlamah uai zo ve"

3. *"Lalvunga'n ka tian a ti,*
Farzawl a luah e
A luah sual e changsial sawrthum an la e"

Lalvunga an thah achin chu an inrem thei tak tak ta lo Mahse, thlangtlak an duh theuh va, indo chunga thlangtlak chu an-hmeh a, remna an rawt ta a Inbiakremnan thla bial zan-a hleinga zan hi an

ruat a. Inbiakna hmun atan Hmun thum an ruat a, a khuain, naupang nawi leh hmeichhia te nen lâm an hruai—

(1) Hmar lam deuh pawlin Rihkai tuna Aizawl Falam Road a kawng chhak deuhva luite chhuak an ruat a, chu chu tun thlengin Ui Lui an ti

(2) Tlema chhim lam deuh chuan Chithar hmun an ruat a

(3) Chuta tanga chhim lehzual tan Tiau luikam tunlaia Vangchhe khaw mawngah lva luiah an ruat a

An buatsaih dan chu a ropui em em mai A khuain zu nen an thawk a, Rem thu*an sawi hnuah Ui an tan a, tui an lentir a ni. Zan thla ên lai a ni a, hlim em emin zu leh sa an chênbo ta a ni

Chumi hnua an lo inrem tak vang chuan thlamuang takin pi leh pute chu thlang an tlahbo ta a ni Kum 1700 hunlai kha a ni awm hle mai.

— Ox*0*xO —

KHUANGCHER BO LEH ZELDINA THUBAWL

Khuangcher Bo tih bian thil bo zawn ngaihna hriat loh, chhui ngaihna awm lo hi a ni Tin, Zeldina Thubawl tih hi thil riruat mai mai ni ta sela tih ang mai mai hi a ni leh a

He tawngkam lo chhuahna hi a rei fê tawh a, a hunlai âwm hriat theih a ni lo Upa titiah chuan hetiang hian an sawi thin

Hmanlai hian mi pahnih vervek deuh mai, an hming pawh hriat loh khaw hran a mi ve ve hi an awm a Chu mite chuan thil eng emaw mai mai zuara mi bima vah an tum a Pakhat chuan Châng-el bul hi Khuaichuai angin an fun a, pakhat chuan vutsawh hi chi angin a fun a An chhuak ve ve chu kawngkawmah an intawk a, engti tur nge an nih an inzawt a, sumdawng tur ve ve an ni tih an inhrilh a. Tichuan an thil zawrh ve ve chu inthleng an rawt a, an inthleng ta a An inthlengna hmun atanga hla vak lo ve ve ah chuan an phelh leh ve ve a, an nuih a za ta a, inkawp ila a tha ang tih rilru pu ve vein an kir leh a, an inthlengnaah khan an inhmu leh ta a, an inhmuh chuan an nui hawk hawk ve ve a Tichuan zin duna mi bum dun chu an rawt thlu ta a An zin dun chu an hmingthang hle a, mite chuan Finringate thiandun an ti ta a ni

Chung hunlai chuan Khuangchera chu Thirdeng a ni a, a nau chu Zeldina a ni Khuangchera chuan Dartawnsuk Thimkual hi a chher thiam em em mai a-a zuar thin a Lentlang pang Kawilam khuaa awm khi nun an sawi nghe nghe a. Finringate thiandun chu an khuaah chuan an va lut a, Khuangchera chu thirchhher chuan a lo buai hle a Finringate chuan, "Ka pu, Dartawnsuk Thimkual min chher ve rawh' an ti a. Ani chuan, "Ka buai em mai, inchhungah va lut ula, banglaiah ka thiah kha kan hotunu' kha va zawt rawh u" a ti a Finringate chu an lut a, a neitunu chu amah chauhin a lo awm a, "In pain va lut ula, 'kan nu kha va mutpui ula thûlchhunga tangka kha la ang che u' min ti e" an ti ta tlat a A neitu nu chuan mak a tih a ring lo deuh a, a pasal chu a va zawt a, a zawt fiah ngam si lova, "I ti em ni" a va ti ringawt a, ani chuan, 'Ti e" a lo ti mai si a Finringate thiandun chuan sual takin chu nu chu an bum ta a, a tangka chu an la a, an kal ta daih mai a Chu nu chu a thinrim em em mai a, a pasal chu then daih a tum ta a Tlaiah chuan thil awmzia chu Khuangchera chuan a hre ta a, a thinur chuan a zan a zan chuan mikhual chu a ûm ta a Finringate thiandun chu thil tisual an ni tih inhre rengin khuaah an riak ngam lo va Khawvarah Khuangchera chuan a va ûmphak ta a An hnenah, "Ka nupui in tikhawlo va, ka tangka in la bawk a, hei ka man che u a, ka salah ka hruai ang che u" a ti a Finringate thiandun chuan, "A ni tak e, kan thiam lo a ni, i salah chuan kan awm ang a, i thu thuin kan awm ang e, i duh phei chuan min that mai thei alawm Mahse i hah em a, chawl bahdam

vé rih la, kan chaw hi kan ham chhum hmin rih ang a, chaw ei khamah muangchangin in khuaal kan kir dawn nia" an ti a. Khuangchera chu a hai em avangin a chawl ve ta a, mahse zankhuaa kal nih avangin a mut a chhuak a, a muhil ta der mai a

Khuangchera muthilh hlan chuan Pawih khu silai keng hi an lo kal a, anni chuan "Ţhiante u kan sal hi in silai khan in lei duh em" an ti a Pawihho chuan an lei ta mai a Finringate chuan "He putartê hi a hah em mai a, zankhuaa kal kan ni a, a harh hma loh chuan kalpui theih a ni lo vang Tin, amah hi a â deuh va, a lo harh pawhin, 'Ka nupui in sual a, ka tangka in la a,' tiin a lo tawng ang a, pawisa suh ang che u" an ti a An kalsan ta a.

Khuangchera chu a lo harh a, Finringate chu an lo bo daih tawh a, Pawihho chuan an man ta mai a, a thusawi lah chu an awih der si lova, an hruai bo ta daih mai a

Khuangchera chu a lo haw leh ta lova, a chhungte chu an mangang em em mai a, a khua chuan ni rei tak an zawng ta a. An khuate an beidawn hnu chuan, a nau Zeldina chuan, "Ka u chu saw mi tlanga a awm loh chuan, a piah lehah chuan a awm ang," a ti a Mahse an khuate chuan Zeldina thubâwl mai mai a nih chu an tihsan ta a Khuangchera chu a kalna lam leh a chanchin hriat a awm tawh lova, "Khuangchera bo," an ti ta mai a ni.

KELCHAL MANGMAN LEH THAWNGALEIVIR

Kèlchalmangman tih hi Kelchalin mumang a nei a ni lo va, mumanga thil hmuh ang tak a, a tak-a lo thleng hi a ni.

Ţhawngaleivir hi, thli tleh virin vaivut te, hnahthel te, a nasat chuan lung te leh thingtang thleng in a virpui a, khu ding luah hia ni, a nasa chu a hlauhawm thei hle.

He thu awmzia hi kan ţawngah kan hmanna a rei viau tawh a. Upa-ho chuan titi pakhatin an sawi zawm thin. Hmanlai ţhan thiandun pahnih Paţhawnga leh Kelchala hi an awm a, an pahnih chuan an rammû a. Zanah chuan Kelchala chuan mumang a lo nei ta a, a tukah Pathawnga chu a hrilh a, "Nizan ka mumangah Nghalţhiangah kan lo chang dun a. kei chu mi lo kap thlu der mai a," a ti a. Ani chuan, "E, mang tha a nih chu, râl kan that dawn a ni ngei ang," a ti thên a

A hnu lawkah chuan râl an hmu dun ta a, Kelchala chu an kap thlu ta a. A ţhianpa chuan a ruang phûm lovin a hawn san a In a thlen chuan an khua te chu a hrilh a, anni chuan, "Mahni ţhiante ruang pawh phum ngam hlei lo," tiin an lo

hmusit a. Paṭhawnga chu a thinrim em em a, Kelchala ruang tlukna chu a pan leh ta ngat a, a va phum ta a. A thlân chungah chuan lung a rem ta a, sâng taka rem a tum a, a rem zawh hmain a chim a, amah chu a delh hlum ta a.

Paṭhawnga pawh a lo haw leh ta si lova, an khuate chuan an va lam a. Kelchala thlânlung chuan a lo delhhlum reng mai a. Tin, an hmuh lai chuan, thlânah chuan thlivir chu a lo tleh ta chiam mai a, chu chu Paṭhawnga thlarau niin an ring a.

Kelchala mumang chu mak an ti em em a, chuta tang chuan "Kelchalmangman" tih hi an hmang ta a ni. Tin, Kelchala thlân a, Paṭhawnga ruang chunga thlivir chu thlarauvah an ruat a, "Ṭhawngaleivir" an ti ta zel a.

Ṭhawngaleivir hi hmanlai chuan thlarau ngei nia an rin avangin, sakhua an biak nî-in, thlai thar chi kimin Ṭhawnga chanvo an siam thin Khuangchawi nu leh pate chuan an ngaisang em em a, an be lo thei lo.

— Ox*0*xO —

DAWN PUANPHAH (Dawn—hi lam rik hniam a ni)

He thu awmzia hi nula leh tlangval innei ngei tura intiamna, nula nu leh pa remtihnaa mu dun tura buatsaih, nu leh pain an mutna siamsak a ni. Chuta a duh lotu chu Sepui chawi ngei tura intiamna a ni Tun thlengin Mizo danah hman a la ni

Mahse, engvangin nge Dawn puanphah a nih ? A phah hmasa ber te chu Pawih hnam Dawn chi leh Pangzawl hnam an ni Dawn Pawihho hi Dawn khuaa (Tiau ralah a ni) an awm lain, Pangzawl hnam chu tunlaia Pangzawl khuaah an awm a, chu tih lai chuan Dawn Pawih nula, Rangvungi chu Pangzawl tlangval Ngunkuala nen inneih an tum a, Rangvungi chuan he hla hi a phuah a—

"*A khu khua khu Pangzawl khua khu,*
Pangzawl khua khu Ngunkuala lenna" tiin

Ngunkuala pawh chu a lung a leng em em mai a, Dawn khuaah chuan a han kal ta a. Rangvungi pa chuan "Ka fanu i nei duh a nih chuan a puan ka phahsak ang che u, tahchuan in riak dun ang a, amaherawhchu i neih duh leh si loh chuan Sepui i chawi ang" tiin a tiam a. Ngunkuala chuan a remti a

A hnuah chuan Ngunkuala chuan rilru danglam a pu leh ta a, Rangvungi chu a nei duh ta lo va, a thutiam ang chuan Sepui a chawi ta a.

A hmang hmasatute hi Pawih hnam, Dawn an ni a, thutiami nan an tih avangin danah hman a ṭul apianga hman a ni ta.

VACHA THLAWHPUI PAWIHTE

Vacha thlawhpui hi Pawih ṭak ṭak a ni lo an ti. Zawngtê hnam Senglawna nun upaho chuan an sawi Chung hunlai chuan sam hi Pawihah an ẓial ve an ti.

Senglawna hian Vacha a manna hi Ţiaural Zawngte hmun, an khaw hnuai Sabuala turthing zinga an cheng lai a ni awm hle mai Chung hunlai chuan Mipa hian hruikhau kawr 'Hnawkhal' an tih hi an ha ṭhin. Chuvangin titi upa tak chu a ni ngei ang. Senglawna chuan Vacha tui cheng thla zawp chu a man a, a hruikhau kawr chuan a hling ṭeuh va. Nakinah chuan an thla a lo ro va, an thlawhpui ta daih mai a. Vacha hi sava thlawk hla tak mai, thlawk kual a, Tlangbante zar thin an ni Senglawna chu a thlaphang em em mai a, an khaw chunga vel lo kual lai chuan a lo au va —"Ţuanphung mi hrilh Kawlngo lengite" tiin. An lo kawi

leh a, "Hrualhrui aw ki ban" a ti leh a. Khawchhung tak takah chuan, "A sang sangah hian kan rawng kawi leh e, in rak chuan ulaw" a ti a Mahse tumahin an man pha lova, an thlawhliam pui ta daih a Vachaho chu an thlawk zel a, Chhim ram Sairep tlang Zopuiah sawn an fu ta a. Chutah chuan a chhuk ve thei ta a, mun, "Khawi atanga lo kal nge i nih" an tih chuan, "Zopui atangin' a ti a, chulai hmun chu "Senglawn Zopui" a ni ta.

PAWNGSEN TLAIVAR

Pawngsen tlaivar kan tih hian engmah ei leh in nei lova, hrehawm titak chunga tlaivar ṭalh hi a ni.

Pawngsena hi Lianchhiari pasal a ni a, an inneih dawn hian, "Lianchhiarin, Chawngfianga a sawi reng ka haw lo vang, ka huat chuan sum leh mihring ka chân vek ang" tiin a intiam a. Chawngfianga chu Lianchhiari te khuaah a zin a, Lianchhiari nen chuan nileng leh zankhuain zu an in dun a, a pasal chu no khat pawh an pe ve si lo Pawngsena chuan hrehawm a ti em em a, a ngaih a ṭha thei lova, a thutiam kha a hre reng si a, a nupui chu a vêng tlaivar zak an ti. Chuta Pawngsena tlaivar ve chu an sawi lâr ta a - "PAWNGSEN TLAIVAR" an ti fo ta a ni.

CHER CHINGKIM

Cher chingkim hi a hming pu hmasa bertu chu Zubel, hrin hnânga ngun em em a an cher, hnâng hmawr lang miah lova, zing deuh maia cher hi a ni. Hualngo lal Lalvunga, Farzawl khuaah a lal lai hian he hla hi an phuah a—

"*Lung an dawh e, darling an dawh e,*
Cher chingkimah Dar bang maw e;
Vanpui chhing ve e" an ti a, lungdawha an zu bel khai an phuah a ni.

Tunhnuah erawh chuan he cher chingkim hi pangang chi khat Thian pangang ang deuh, incher bîmbêm hi a ni an ti. Leiah a inphûm tlat ṭhin a, Lothlawh pah hian laihchhuah theih a ni ṭhin. Nula leh tlangvalho hian lawmrual zingah aien nan an hmang fo ṭhin. Zinglama laih chhuah a nih chuan a laichhuaktu khan fa tha a chhawr hma dawn tihna a ni a, tlai lamah a nih chuan a chhawrh tlai deuh dawn tihna a ni. Aien nana an hman fo avang leh a entir ber chu, nu leh pa awmna a nih avangin ṭhenkhat chuan, Pa-awli te, Nu-awli te an ti bawk.

KHUANDIM

He ṭawng hi hla ṭawng atan - Pasal nei tihnaa hman a ni. A hmang hmasatu chu hriat phak a ni lo. Hla thua a lo lan tanna chu Luseiho Seipui khuaa an awm laiin heti hian an ti—

1. Chhimlam kawng zawh tang
   Hmartlang lam zawh mi u ngai ing e
2. Khuandîm ngai mah i .
   Thangchungnunga ka lenchhung inah tiin,

Thlangtlak hma Lentlang chhak awm lai aṭanga hla tawng a ni

DARKAWLCHHUNA

Dârkâwlchhuna hi Zadeng lal, Darphunga fapa a ni Ṭhenkhat erawh chuan Chuaango lal niin an sawi, mahse Zadeng niin a lang zawk. Ṭiau luikam vela an awm lai hian Raltebo nen an indo va, Darkawlchhuna hi pasalṭha, tuihleuh thiam em em a ni. Raltebo chuan Rih Lipui kamah an nang

ta a, an man mai dawn a, Rih Lipui khi a hleuh chhuak ta daih mai Chung hunlai chuan Rih hi mitthi thlarau zawng zawng kalnaa ruat a ni a, a zau si a, Ngaw durpui a ni a, chutia Darkawlchhuna'n a hleuh kâi chu huai an ti em em a ni.

Tuihleuh a thiam em em avang chuan, Rannung tui chunga vâk theuh theuh thei lu lam leh mawng lam zum rît rêt hi 'DARKAWLCHHUNA' tia vuah a ni ta. Tuiah thi mai tur a ni lo.

— Ox*0*xO —

CHAI THU

Chai hi hmanlai pi leh pute chuan an hmang puithuin an ti urhsun hle mai. Chapchar lai chauh hian an chai a, Chapchar Kût an ti. Chainaah chuan mi zawng zawng, puitling tawh phawt chu an tel thei a, hmeichhia leh mipa an inkaihkuah a, a laiah khuang bengtu leh seki vawtu an awm a, chu chuan hla an hril a, an sa rual dial dial thin. Lal mualah te, khaw chhunga mual zawl zau laiah te an chai ṭhin. Tin, khaw lian deuhah chuan veng hran hranah te an chai ṭhin a, an inchîl ṭhin. Nulate chuan Vakiria an khim a, mi zawng zawngin an silhfen tha ber an inbel ṭhin. Mualah zu an hûng khawm a, an in a, chai lai chuan naupanghovin an sem a, seki no te, mau no tein chaiho kha an tulh thin. Chai hi Chapchar Kût laia hman a nih avangin an puithu em em a, mi zawng zawng hlim hun a nih avangin chhungkua inhau te, nupa intih tlân te hi thiang lo ang a ni. Dan naranin nithum leh zanthum te an awh ṭhin - an inkaihkuah kual pût a, an chai tlaivar ṭhin.

Pi leh pute chuan engtik lai atang khan nge he chai hi an lo chin ṭan hriat chian theih a ni lo. Engpawh ni se an chinna chu a hla hle tawh a, Ṭiau chhak awm lai daiha an hman tawh chu hnial rual a ni lo. Chai hi upaho titiah chuan an hman

ṭan dan chu sakhua nena inzawmna a awm lo. Mi tam ber sawi dan chuan Sailo lal hmain Ralteho lal laiin Chai hi an ṭan an ti.

CHAI hi an lo hman ṭan dan chu hei hi a ni awm e. Hmanlaiin ram chhuakho khat hi an hlawhchham der mai a, an hrilhai em em mai a, an hrilhai lutuk chu an hotupa chuan vawkpa a thawh a, an talh ta a. An lo hlim deuh a, tualah ruai an buatsaih ta a. Mite chuan an hmu duh em em a, Ramchhuakho chuan zu an thawh khawm a, an in ta a. Tin, Lal leh Upaho chuan an duhsak a, vawk leh zu an rawn thawh ta zel a, tichuan an zurui chu an in kaihkuah a, an su rual ta dul dul a, nuam an lo ti ta hle mai a. Tichuan an zai a, an lo lam kual ta a. Chutia an lo tih chuan an zawngchhang a, a kum lehah chuan an ti leh a, dan pangngaiah a kal ta a. An lo hmang rei deuh deuh a, an lo puithu ta a ni.

LALVUNGA ZAI (CHAI HLA)

Hualngo lal Lalvunga, lal hmeltha leh huaisen tak mai, Zadengho Farzawl khuaa luhchhuaktu a ni. A hla hi an hre tam lo hle mai. Tin, ama phuah chiah loh pawh, miin a thih hnua a nu leh a farnuteho tah hla an phuah te a ni.

Lalvunga'n 'Ka luan' a ti, Farzawl a luah,
A luah sual e, changsial sawmthum an la e

2. 'Tlan rawh, tlan rawh, Lalvung ral' an ti
'Tual khêl râlah Lalvung ka tlan ngai lo ve'

3. Lalvunga nu ṭap tap lo la, i chau vang
I fa Lalvung sah lamah uai zo ta e

4. Lung an dawh darlung an dawh
Cherchingkimah Dar bang maw, vanpui chhing na e

5. Vanpui lo chhing pang lianah, thuamlai ang ka do
I do khua chu Lalhulha sial ang kawi na e

TIAU LUI THLANG CHAI HLA

Zopui Zai

Zopui zai hi khawchhak ram Samthang khaw Zopui atanga lo chhuak hi a ni âwm e Sailo lal Lallula chuan, Thlânrâwn Pawihhó, kumtina Lusei zinga chhiahkhawn thin te chu a râwt a, he tlang hi Lallula Zopui an ti thin; chu chu Zai chhuahna bul niawm tak a ni. Mi thenkhat chuan Chhim Zopui, Sairep tlang atanga chin tan nun an sawi. Eng pawh ni se, khawchhak Zopuiah leh Chhim Zopuiah hian Zopui zai hi an sa ve ve a, chuvangin he hla hi Mizoram zau tawk tak chuan an hmang tih a lang chiang hle Zopui zai an siam a' an ropui hle laiin Lallula chuan Thlânrâwn Pawih a râwt a,

khawthlangah a chhuk ta daih a, Darlung Zai hi a siam a ni. A hun lai chu kum 1820 vel lai a ni awm e.

ZOPUI ZAI

1. Chhimtiang hmartiang sa ang tai mah la E
   Zopuiah hnutiang ka dal nang e E

2. Zopuiah hnutiang ka dal nang e E
   Mualṭhuamah sial phaw ka sir nang e E

3. Zopui kan khawdung a sei e E
   A laiah Liandanga tualleng maw

4. Zopui kan awm khua e E
   Sakawl leh awmlai chu leng lo se

5. Sakawl leh awmlai chu leng lo se E
   Ka zai leh Chawngdangi leng rih se

6 Lungdup tlang a chul e E
   Champhaiah vai ang ka lal dawn e

7. Champhaiah vai ang ka lal dawn e E
   Hrumsawmpui ṭhuam ang ka do dawn e

8. Hrumsawm lo lian ka dang zo lo ve E
   Kan changsialin Ṭiaupui dung a zui e

9. Kan changsialin Ṭiaupui dung a zui e E
   Sanghalhriama'n thlang lenkawl ka khum

10 Sanghalhriama'n thlang lenkawl kawtah e E
Hiumsawm daiah ka luaithli ka nul

11 Han thlir ing e, chhaktiang kan sulhnu e E
Chumchî leng romei ą kai chiai e

12 Chumchi leng romei a kai chiai e E
Kan khaw bungpui a tha her liai e

13 Kan khaw bungpui a tha her liai e E
A tang zarah chungva kawl leng emaw

14 Chhaktiang naufain sawngka lerah e E
Pualva iang Lalngo a chuang emaw

15 Hmanah mi rolung dawh cham chungah E
Chawngngovi sai ang a ngir emaw

16. Chawngngovi sai ang a ngir lo ve E
Ka zu ena a hmel a sen siar e

17 Lenbuang zarah huivate lo hram e E
Suihlung leng lo tu fa hrai awm maw

18 Suihlung leng lo tu fa hrai awm maw E
Laldanga suihlung a leng chuang e

19 Chawngngovi ţhiam thu a lo thleng e E
Siktui thiang Laldang ka dawn lo ve

20. Alchiah pualleng an ngam lo ve E
Siali romeiah ka zam dawn e

21. Siali romeiah ka zam dawn e E
Chhawrpial rialtui ang dai zo rawh e

22. Alchi par tlanin an kal zo ve E
Ṭhavuaia kirin ka ring lo ve

23. Kawlngo mahin len châng a nei e E
Thavuaia len châng min lo hawi emaw

24. Cho ui leh lengkel a fam zanah e E
Sakawlin zawlpui a chil emaw

25. Pipu hrualhrui an van kherh chiai e E
Dungtlang kawlkei ka sat zel ang e

26 Dungtlang kawlkei ka sat zel ang e E
Tlan zai rello keimah hrâtdânga

27 Tlan zai rello keimah hrâtdânga e E
Zathum rual hnu ka dal zel ang e

28 Pipu roh loh hrum sawm dar valh an E
Kawlkei thlunglu tlangchawi kan lamna

29. Han thlir ing e chhimtiang chamdur e E
Chuan zel nang e Thanchhum ral a lian

30. Chuan zel ila Thanchhum ral a lian E
Aw le. aw le, ka kai zo ding maw e

31 Thar khaw sah zai in rel si lo ve E
Ban zai awmkhua puangin a hlui zo ve

32. Lung ka tum cheu ve E
Thehlep tlang kai lung ka tum cheu ve

33. Thehlep tlangkai naufa'n an sel e E
Thingtin parlai ka lawr ni tam e

34 Thehlepah runin ka zam ruai E
Thar khaw kai sialin i zuam emaw

35 Tharkhaw kai sialin i zuam loh chuan E
Vuaia bing ang kir leh na ila

36. An ri khum khum E
Tlawng hnar a mi an ri khum khum e

37 Tlawng hnar a mi an ri khum khum e E
Senglawn zopui ka kai zo ding maw

38. Senglawn zopuiah e E
Alchi ho ve, pui saiha tam e

39. Tlawng hnar kai kawiah e E
Kawlngo lengin a nuthai a thui .

40 Kawlngo lengin a nuthai a thui E
Kei pawh Thadângi tawn rel ing e

41 Tukual dung tlemin ka han zawh a E
Pualva nuthai ka lak hram ruai e

42 Rolura mah daw van a kai a e E
Thu a tawp hulian tlan poh rawh

43 Thu a tawp hulian tlan poh rawh e E
Kal i pawlah ka dang zo ding maw

44. Ni lo chhuak e lentlang eng ral e E
Hmel ka di thadang ngai ing e

— Ox*0*xO —

AI-A-E Zai

1. Khawdurpuiin e kawl leh vai a chhun
Tan lasi leh Lurhpui Thangngovi ai-a-e

2. A nu tuak emaw, a pa tuak emaw
An neih dar thir chaw in len ka ti ai-a-e

3. Van lung mei khi e, thualin thim sela
Ziapui am feng zipin hnawl ka ti ai-a-e

4. Chhingkhual ka lungdi
Mauraw thei khatah ka leng lo ve ai-a-e

5 Mauraw thei khatah ka leng lo ve
Lalchhingkhup, Suaksai ka ngai lam e ai-a-e

6. Ka zu en e chhumpui zing hnuaiah
Khatah chhai Dari a leng emaw ai-a-e

7. Ka zu ena neihchawng tual hmaiah
Parva, Chawngzawng leng thla dawr ai-a e

8. Tualkhatah lungdi ka tawng lo ve
Chhingkhualah zai zuarin kal ka ti ai-a-e

9. Lung ka duh lakah
Tlang za rel sialin ka tawng lo ve ai-a-e

10. Chhawrthla eng hnuaiah an hrilh siali
Tawng ila ka ti ai-a-e

11 Awi ka nu, ka pa
Lungthlu lova nuthai chan a har ai-a-e

12. Lungtlu lova nuthai ka chana ai chuan
Kumtluangin siali ka leng ang e ai-a-e

13 Dawn lung chungah e, sai ang ka ngir a
Mualthuam Chawngdangi ka tawng lo ve ai-a e

THANCHHUMA AW-E ZAI (CHAI HLA)

Thanchhuma leh Phunthanga hi Thlânrâwn Pawih hotu an ni. Hmanlai chuan Thlânrâwnho hi indo thiam leh huaisen, sum leh pai duhna chang hria an ni An vela hnam dangte an ngam zel thin Hma an sawn zau zel a, Luseiho pawh hian an do ngam ngai lo Tichuan an lo duhâm ta zel a, kum tinin Lusei rama'n chhiah an khawn thin a, an sum neihchhun an chhuhsak zel a A tawpah chuan Sailo Lal, Lallula chuan Zopui khuaa a awm lain a vel khuate chu ṭanrual puiin Thlânrâwn Pawih chu râwt a rawt ta a An lo kal leh ngei a, tha taka biain an lo mikhual a, mahni mikhual theuh chu an that ta a. Hemi tum hian nu pakhat chu a pasal a zinbo va, a mikhual chu a pasala thah veah a duh a, a bum ta a. "Ti hian ka thukru ang che, ralmuan hunah ka haw ruktir ang che" tiin kawmchar chhawngah Papuiin a khuh a, a châwm tlat tlat a. A pasalin chhâwn a neih ve nan tiin a zuah a. A pasal chu a lo haw a, a that ve ta an ti.

Thanchhuma chu an man a, heng hla hi an phuah hnan a ni. Hla hi ama phuah a ni lo. Tichuan amah an phuah elna chu an sa a, an chai dual dual a, Thanchhuma chu kawl bunin an ṭhuttir a. Mahse mi huai a ni a, a zam lo va. A kawl chu hla rem hian a khawngri ve kurh kurh ṭhin an ti. Thlânrâwn râwt zawh hian Lalluia chu thlang a tla ta a, Darlungah a awm ta a ni. He hla hi kum 1820 vel lai bawk a ni.

1. Thlânrâwn Thanchhum a lian e,
Zokhuaah ûm ang ṭhu a e;
Darkhâng len a aw e.

2. Zokhaw val hnamchem ka chawi,
Mang ngul ar ang ka sahna;
Runkunga aw e.

3. Ka zokhua hi dem lo u,
Thlânrâwn thlunglu ka lâmna;
Phanpui zur nguai a aw e.

4. Phunthang ka thah thang zawi maw,
Thanchhum kawlpui thang zawi maw;
Cherkâng a aw e,

5 Thahdo arsi zat laiah,
Dari pan sakhming chhal e;
Lau lau taka aw e.

6. A khi chho ka chhuah hlawt a,
Tualvawkin suar a ti e;
Za mai len a aw e.

7 Phunthanga'n saingho ngen a,
Thanchhuma'n kawlpui bun e,
Miau miau taka aw e

8. Khuangruah a sur e,
Puk hulah a muthlu der ni e,
Thlulai der a aw e

9 Dungtlanga Vanhnuaithanga,
A sa Lianâk in tlan e;
Siahthing zar mawi a aw e.

10. Dungtlang Tawni nu hnehin,
Vantlang Rovawngi nu chu,
Zemzum taka aw e.

11. Pilera thlana bungpui,
Va tinrengin a tlan e,
Rahtung pelpawl a aw e.

12 Piler thlan thleng zo lo,
Chaw ei ngenin a ṭap e,
Thi mai dawn a aw e

13. Khawlh u ka ngaih leiah,
Sawn ang vak e,
Pu Saipawma aw e.

— Ox*0*xO —

THAILUNGI ZAI (CHAI HLA)

Thailungi nuṭa pa chu Tlumtea an ti a, Thailungi hi a upa zawk a ni awm e. Naupangte an nih laiin an fahrah a, an nu chu nuhrawn a ni Tui umli lek zo a nih lai hian Pawihhovin thirhlum leh tiangthir an rawn zuar a. Thailungi nu chuan thirhlum leh tiangthir manah Thailungi chu a hmang ta a. A tuichawi lai an man a, khawchhakah an hruai ta daih a ni. Tlumtea chuan a lo tlangval chuan a farnu chu a han lam chhuak leh awm e

Thailungi hi eng hunlaia lo awm nge a nih hriat a har hle mai Hun rei tak chu a ni tawh ngei ang. Tin, Thailungi hla zawng zawng hi ama phuah a ni lova, miin a awmdan tur zeldina an phuah a ni zawk.

1. Thailungi, Thailungi, i tiangthir te lo nghak la
   I hlantaite lo nghak la

2. Chhaktiang khi chen ka thlen chuan
   Tiangthir a ṭha bo ngai lo, hlantai a tha bo ngai lo

3. Riang lo ti, Riang lo ti, chhakawma min riang lo ti
   Chhakawma min riang lo ti

4. Chhakawm a min nang lo ti,
Mualbemah vang salam sah,
Mualbemah vang salam sah

5. A khi Lenpui tung kaiah,
Nghalpa sawm sial ka hmu e;
Nghalpa sawm sial ka hmu e.

6. A chu bang bang hmu che a,
A hrilh pawh hril lo che a,
A sawi pawh sawi lo che a

7. Thaichhawnin ṭiau dung a zui,
Ngawiin dang leh sa rep e,
Ngawiin dang leh sa rep e.

8. Paibawm tharte ka pai a,
Thaichhawni ah nan ka ti;
Thaichhawni ah nan ka ti.

9 Thaichhawni ah na ka ti,
Ṭiau va dung zawh nan ka ti,
Ṭiau va dung zawh nuam ing e

10 Ka zu khuai ang thlum sela,
Liana u tawh nan ka ti,
Liana u tawh nan ka ti.

11. Liana u'n lem ang mi der,
Ram lohvah chhawl ang ka uai,
Ram lohvah chhawl ang ka uai.

12. Dailungah, Dailungah,
Ka ngir thiam lo dailungah;
Ka ngir thiam lo dailungah.

13. Dailungah, Dailungah,
Mi lo nghak rawh dailungah;
Mi lo nghak rawh dailungah.

14. Hrumsawmin brualhrui mi ban,
Ka ngir thiam lo;
Dailungah ka ngir thiam lo.

15. Ralteah ka pu Liana'n,
Ka chawnban mi kai e;
Ka chawnbanah mi kai e.

16 Lungrum ka chhawm loh chuan,
Hnutiang ka hawi zel nang e;
Hnutiang ka hawi zel ang e.

17 Lungrualten kan kal a,
Zalam phei duai cham chungah;
Zalam phei duai cham chungah.

18. Chhakawm a min riang lo ti,
Awmkhua zawng leh na ngai e;
Awmkhua zawng leh na ngai e.

19 Ka chung khuangruah sur a,
Luiah lengngha chang ang e;
Luia lengngha chang ang e.

CHHIM ZAI (ÇHAI HLA)

1 Vaipa Chawnmanga e E
I nun vaipuạn ang a dang zo ve

2 Lengi i hel laiah e E
Vaipa lanu khawi tak maw i awm

3 Vaipa lanu i hming kawi hauvi E
Rimenhawihi kawrvai hnuaichhiahi

4 Chhimtlang kan vangkhuaah e E
Awmlai lengin chawnbanah min vuan

5 Awmlai lengin chawnbanah min vuan e E
Lalhnunpuia'n Mualṭhuam ral a kai

6. Mualthuam ral chu tanchhawnah kan tuan e E
Thei rualin lammual a chil dip e

7 Chhimah hlui hnu hmarah tualleng e E
Tleitir chan thiam lungdi Lianngovi

8. Tleitir chan thiam lungdi Lianngovi E
Chûn nun a chawi luah lohvin hranga e

9. Chûn nun a chawi luah lohvin hranga e E
Luah hrang rengah ka zui hram ang e

10. A tui lo lian nâwlin a zuia e E
Chengte lo lian lai zelin a zui

11 Zeli, Zeli, keimah Laizeli E
Mualthuam kan awmkhua ber ngai ing e

12 Keini lenrñiah 'e E
Vaipui lo lian nun nuam bawl ing E

13. Kulhdai lo kai u, E
Hmartlang lal Vuttai ral a lian

14 Hmartlang lal Vuttaia ral a lian E
Zadengpui sa ang ṭai zo ve

15 Zadengpui sa ang ṭai zo ve E
Chhailai ka chân thinlâi mi run

16. Chhimtiang ram saw ngha ang kan lenna E
Zun fei kan chawi sai a rum chur e

17 Zun fei kan chawi sai a rum chur e E
Ka rual laiah ka thah chungnung e

18. Awi ka lu chungah e E
Dawna lenrual awi ka lu chungah

19. Dawna lenrual ka lu chungah e E
Sen sir siar vala'h lenchhawl ka tuam

20 Saipui sul zui chhimtiang ram lenvah E
Chawnpui lo par Lian hmel lo ang

21. Maṭ leh Riala n mau a ṭam hmasa E
Vanhnuai rawn fang thlang vaipui chenin

22. Vanhnuai rawn fang thlang vaipui chenah E
Chhaktiang runral kawl a deng emaw

23. Tuai leh ngai e, a rah tiakin to e E
Thlafam hnu'n dawn thar a chhuang leh e

24 Thlafam hnu'n dawnthar a chhuang leh E
Lalchhingzova'n dawn thar a nei lo

25 Hmanah lenrual silhpuan ang an hlui E
Tleitir bung dawn ang an tuai leh e

26 Hmanah rualhlui di kan then tawh hnu e E
Lamchang kawia'n chawnban ka vuan

27 Lamchang kan kawi niah E
Liani chawltui chim lohten ka dawn

28 Lamchang kawi niah Liani a tel lo E
Sangpa lerah chul zozam a iang

29 Khu thlangtianga vala zingzin chu E
Thlafamin lawi ang a lo thang e

30 Nuthai lungduh sul ang tum laiin E
Thlafamin lawi ang kan thang zo ve

31. Mautam kher vanga E
Lungrun tuai Khawli lo leng leh e

32 Arsi tukchhuak vanpui sairua phel E
Chawngmawii mual ang a chungnung e

33. Sialkiringa'n lammual ka chîl dip E
Chhuihthanga'n di ṭian a har mang e

34. In lammual mîm ang ka rawn chîl E
Ningzu leh zai lem a tel lo ve

35. A mi lo kal kan tual hnuaiah E
Rodang lo kal a thle lai dang e

36. Ram lai kawpthek di zu chhal ila E
Rodang ai chungah a chuang emaw

37 Chuti taka Rodang ka ngaih chu E
Bawngte palaiah zu tir ila

38 Bawngte palaiah zu tir ila E
Rodang tawnah tluang a tlum emaw

39 Chhimtuang ram loh ram lai a tul E
Tumpui hanin khua za chhan e

40 Chamring tlangah mu bang ka chuan a E
Hnampui hraichawi Darngo ngai ing e

41. Chamring tlangah ka liam E
Kawli zun chu phur na zel ila

— Ox*0*xO —

LERA ZAI (CHAI HLA)

1. Lera Bûng phunah E
Chumṭhi chhuahna pang khua a lang e

2. Chumthi chhuahna pang khua a lang E
A lang lo tlangah chuan zel ing e

3. Lera zai chu fam ta se i ti E
Ka zai leh Darpui a fam ngai lo ve

4. Lera thlafam nau ang kan ṭah E
Lentupui maw thleh puana kan zar

5 Lentupui maw thleh puana kan zar E
Ramlai hawihah thlunglu maw kan lei

6 Lera tui tlabung a sang lua E
Thing leh rua ҫhenin e

7 Lam leh kawiah ka di hmel a lang E
Lian khaw nau anga nuih nuam ing e

8. An lal rûn inah E
Keimah siali tlangchawi lam ing e

9. Keimah siali tlangchawi lam ing E
I hawih lua rawh Chinrang bawngvate

10. Chhiarthlang bawhar a pau zawn thliai E
Chhing maw tang e chawngdang ngai ing e

11 Ka chun i nu khiangawiah mi tir lo la E
Ka leng reng dawn hmundo ramlohvah

12. Ka leng reng dawn hmundo ramlohvah E
Suihlung a leng ka tuar zo lo ve

13 Ka chun i nu min ko mah la E
Zai leh Chawmkhuang kan beng lai rih e

14. I hming kan sawi nau ang kan ṭap E
I hmel kan hmu nuih lai rel ing e

15. Tuipui luangchhuak suar a kawi ngiai e E
Zawlsiali zaivawr a chiar nghian e

16 Di leh di inthen na ngai E
Tawng leh ngai e neih Chawngchhungi

17. Lam leh kawiah ka di hmel a lang E
Lian khaw nau ang a nuih nuam ing e

18 Han thlir ila kan khawtlang a lang E
Suihlung a leng kir leh nuam ing e

19 Suihlung a len niin E
Ṭawiah pualva a chan nuam ing e

20. Ni a sa e, khawlai ni a sa E
Lentu bawngva tualah zuang ṭum rawh

21. Kei chu kal ka ti E
Ka lungkham siali a tel lo ve

22 Ka lungkham siali a tel lo ve E
Zalam kal Vuaia ka nuar ngawi e

23 Ngurah lamtungah E
Chhosang kai siali'n ka zuam lo ve

24 Chhosang kai siali n ka zuam lo ve E
I zuang kai rawh luah loh Thangngova

25 I hmel aw ka di mual i ham E
Kawlngo kan tap e

26 Thli lo hrang e thingtin sawidim E
Châwm a rik leh vala sawidim e

27 Lenpui pangah zan sial ang ka riak E
Pualva âwn ruai khua lawi nuam ing e

28 Di leh di vantawng khaw chal E
Thing ang thi ruai ruai lam e

29 Khamtlang tluang lamah E
Damten kal rawh Belkhai Chawnghnuni

30 Damten kal rawh tluang lam in chungah E
Lung kan tlu maw pualleng Lalngova

31 Chhiar khaw lam chho tung leh kawiah
Tung leh kawiah Thadang kan chhawmna

32, Kan lenna tlang khat a zam reng E
Tawn sam zial mawihawih Lalngovi ngai ing e

33 Kan lenna tlang khat a zam reng E
Kan chhuahtlang rolung mual a dang

6. Hmun in zawl ka zam E
Kan kawt chho hi Darngovi lenna

7. Kan kawt chho hi rawn kai se E
Hrat Tuaihuana'n Darngo ka nghahna

8 Dari a kal daitui tlang a liam E
Valza kaina kan rûn a dai e

9 Valza kaina kan rûn a dai E
Lo kir leh rawh ka u Dartuaki

10 Lenrual el chu ramtuanin an kal E
Tuah dang zai zu dawnpui ang che

11 A thlunglu leh Kiva chang an hawih E
Thangi tawn par ang a chungnung e

12 Turni hnuaiah lammual kan chîl a E
Darngovi mual ang a chungnung e

13 Kan belpui zu a thlum khuai ngawi E
Feh lo rawh e lungdi ramtuanin

14 Dari kan tawng lo E
Chung turni lenkawl a khum riai e

15 I hmel ka ma maw E
Lalruang behthi ka ma maw e

16 Tukin erawh chhawrkhângin an hawih E
Ṭhapui an dawnlung a pel lo

17. Lalruang behthi khamna ka nei lo E
Lung nemte nu zaun kham ang e

18. I hmelah siali ka ngai lo che E
I zai lemah vala ka uai e

19. Vawiin chung turni E
Vang riai riaiah kan kar lam ang hla

20 Zai va zam tang bel zu in kungah E
Ţuahdangi zai zu dawnpui ang e

21. Ţuahdangi zai zu dawnpui ang E
Thangdangi lamchang kawipui ang e

22 Mautam ka ramloh E
Thlawh lohvin sawmfang a dum dur e

23. Thlawh lohvin sawmfang a dum dur e
Siali phurh hlan a ngai ing maw

24 Siali chun nu thli ang hrang lo la E
I lenlai kha mu ang ngai ve la

25. Ka lenlai kha mu ang ka ngai na a E
Nang ang hian relthang ka phur ngai lo

26. Leng tuaitirte ka hmelma lo la E
Kan chhungin ram ang va fang chhin la

27. Kan chhungin ram ang va fang chhin la E
Pu ro loh Tiandar au ruai ngawi e

28. Kan lo dung sei kan lo mual kawiah E
Sa thang tha leh lungdi kan zuina

29. Zathum ro lungah E
Lo ngir fan la ka di Rolengi

30. Kawlngo lo leng a thla chan buai E
Chhingdang lo leng chhiarkhang eng ruai e

31. A thlawnin khuangruah a sur ngai lo E
Kâwl a hnim e thangvan ngawr dîm e

32. Kutpui kan ur leh khuangruah chiar nghian E
Chappui rawh lohvin a ṭul ngai lo ve

33 Chappui rawh lohvin a ṭul ngai lo ve E
Ka chung chhawrthla a vanglai lo maw

34. Chhimtiangah kawlngo ka leng der E
Chhawn vuai mah ka tawng lo Lunghnemi

35 Khua ka fan a khawhlei sang sarih E
Hetiang pualleng ka tawng ngai lo

36 A khua kipin in lo hawi emaw E
Changsialin sawmfang a kawi dip e

37. Changsialin sawmfang a kawi dip E
Siali phurhlanah a chuang ding maw

38. Thingri buk chho thing lenbuang hnuaiah E
Hmeldi an kal keimahni iangin

39. Chawngdangi sakawl E
Tuipui raltiang kawtdai mi hawn la

40. Chawngdangi pualva E
A ngaiin Rodang ka uai ngawi e

41. Kan lammual a chul dawn lo E
Sialki ring leh lenchawm va la u

42. Changsial neiin nuthai an nei E
Chang se nei lo keimah Valnanga

43. Chang se nei lo keimah Valnanga E
Tumtawkah siali a bo ngai lo

44. Tuipui raltiang khumlai a E har E
Lungdi chawng sai kawlngo a leng e

DARLUNG ZAI (HNUAI KHIAT)

1 Chhawrthla hleinga zan tlaiah lo chhuak E
A iang Liandang pawnah lo chhuak la

2 A iang Liandang pawnah lo chhuak la E
Siar hmingthang chhiar za na ila

3 Ningzu a thlum Vuaia'n ka leh che E
Sialin dawn rawh tui ti ve che maw

4 Siali dawn rawh tui ti ve che maw E
Naufa'n an sel chawltui nem reng e

5 Charkawiah pualva E
Zanin erawh kan siang a rial e

6 Zan dang maha kan siang dai ngai lo E
Chaltuai Liana'n awmlai maw i vei

7. Lo kan nei e khi lenpui pangah E
Ramva ṭuanpui lenrual ka nei lo

8 Ramva tuanpui lenrual ka nei lo E
Ka vau chhim zawng lenrual ka nei

9. Kei chu Belzu-ah ka ngam reng E
Thai tawna ngam Bawngva Chaltuaia

10. Thai tawna ngam Bawngva Chaltuaia E
Ka awmkhua Zawlsiali ngai ing e

11 Thli lo hrang e Bawngvate lo hram E
Lungrukah Darvuaia ngai ing e

12 Kumsul lo vei thingtin par a chuai E
Chhing dang ngaih chuai ni awm lo ve

13 Di ka thliah che i chun va ko la E
Chaltuaia a leng e ti rawh

14 Chaltuaia a lenin zanah E
Ir laichhuatah burtui an hlan rawh

15 Chawnglul zo dangin lo ngai rawh E
Ka chungah turni chang eng rawh se

16. Then lo tura thuchi ka tiam che E
Mi lo nghak rawh phunchawng zawl chhuahah

17 Thar khua kan sah Phunchawng zawl chhuahah :
Chawngtui Pualva la lian ngai ila

18 Kan ramtlohvah Vuaia'n chhawlthing thlak E
Thuvaten sauvin a bawl em ni

19. Thuvaten sauvin a bawl lo va E
Ama tawk lamkawi puanzia a chawi

AIKHIANGI ZAI (CHAI HLA)

Aikhiangi hi Chhangte hnam a ni. Nula hmeltha tak, thenleh rual bik tham tak a ni [illegible] e. Amah hian hla phuah a thiam a, mi an chhuan [illegible] sang hle. Aimlawi khua Sailo lal Kaihlana [illegible] [illegible] a [illegible] tlun Chawh [illegible] [illegible] chu P[illegible]han lal [illegible] Aikhiangi hi a chhuan, [illegible] chinchin sawi [illegible] a [illegible] nang lo.

Aikhiangi hunlai hi kum 1830 [illegible] vel khan [illegible] ni awm e. Chunglai chhan [illegible] d[illegible] l'mu d[illegible]n [illegible] [illegible]ovin beng [illegible] bâwka khu [illegible] an [illegible] a, 'Kelte Bengthleh' te an [illegible] 'Kelte bengthleh hla' te an sa[illegible] [illegible] ni. Mi [illegible] Aikhiangi hmaah nawi an dah [illegible] chu [illegible] a sawi.

“Kelte bengthleh kan beh zawn thlıai E
Ka mawı emaw Aidang min en rawh”

“Mawı leh mawı lo ka thiu lo va I
In tha zawn thlıai e, chuai lêm ın awm lo ve”

1. Chawngngovin lem ang mı der sela E
Thıang khuang lentuah ka cham dıng maw

2 Ka cham dıng maw, ka cham lo dıng maw E
Ka cham dıng maw Roleng hrenah

3. Thang leh thar sial ang an liam zo ve E
Phairuang bela Tumpang dar ang chhai

4 Phairuang bela Tumpang dai ang chhai E
Ka thawm ngai rawh vanlai khaw ri ang

5. Aikhiangi chuan ka vanglai a ti E
A rukin puan ang a hlui reng e

6 Aikhiangi nang manan E
Phaiah changhnah zar leh na ila

7 Phaiah changhnah zar leh na ila E
Khawte changsial a kawi rel ing e

8 Kan ram lohvah changchi kan vawr a E
Changchi vawrh dawnlai a kuai reng e

9 Changchi vawrh dawnlai a kuai reng E
Lungrunpui ka chhailai ka chan

10 Lungrunpui kan chan ahneh chuan E
Vangkhaw zathum chan zaw na ila

11 I sakhmel a tha kan ti lem lo va E
Ṭuan a mawi ka thinlai min iun

12. I run kai lai khua ang min thloh ve E
Zawlkhaw chhiar bukah ka zal reng e

13 Zawlkhaw chhiar bukah ka zal reng E
Pen rawh, zik vuaia ka tlawm ngai lo

6. (Chi al tenkhang nan changel hnah an phah a ni—Chitui chhuan kang thu a ni)

14 Vawngpui lenchâwm kal ruaiin ka beng E
Khiangawi hnu'n suihlung in chhir emaw

15. Khiangawi hnu'n suihlung ka chhir lo ve E
Mahni tawka ka lenlai ve kha

16 Hruitung paikawng ka kalh zawn chiai E
Thadangi vartui chawi nan a tha

17 In hulh Thadangi a tho ruai E
A zing sumsu vanlai khaw ar ang

18 Thlam bang lohva Thloh vang ka thlir E
Haungovan ramlai a tuan emaw

19 Haungovan ramlai a tuan lo ve E
Siali Bing ang kir leh na ila

20 Baktawng tlang khi romei chhumin bawm E
Fualleng rualin Tumpang sial an zui

21 Than duh vanga lungdi Chawngdanga'n E
Tumpang sial dar ang a chhai sual e

22 Tumpang sial dar ang a chhai sual E
Sibut lungah ka luaithli ka nul

23 Mi nghak mah la, chhawl mi thuai mah la E
Pa lo hraite mi chawitir ang e

24 Pa lo hraite mi chawitir ang E
Thlawploh pam ang mi tultir ang E

25 Lai mi that tlangah an au ral E
Laailung khai siali ka mawi emaw

26 Raltiangah mi a au ral a E
Mi lo nghak rawh lungdi Tuaichawngi

27 Chân riak chân riakin ka lo awmi E
Chhailai chan riakin ka lo awm e

28. Nang changin chhailai i chân lo ve E
Chhailai lungdi a chân kan tam e

29 Arkhuan tiangah chhumpui zing hnuaiah E
Lungdi awmna kharin deng emaw

30 Thaisa hawlin chang iam i hnuaiah E
Ka lungdi hnawmtui a pal zo lo

31 Ka lungdi hnawmtui a pal zo lo E
Dawn nuam kawnah zan ial ang a riak

32 Tharsa hawlna Lurh leh Tan karah E
A au ial e, tu fa hrai emaw

33. Ka chun i nu, chun nu Lungmawii E
Ka tum tawkte thaiah mi lak rawh

34. Ka tum tawkte thaiah mi lak chuan E
Ka nun vaipuan ang ka nem ang e

35 Kan lo dung sei kan lo mual kawiah E
Sawmtang thang leh Lungdi maw ka nghah

36. Kan lawmin kawltu han chawi ila E
Tunge thlang khuandim hmasa

37 Kan lawmah chuan tel a tum taka E
Ramlai lunah i hmang then ang u

38. Ramlai lunah kan hman loh chuan E
Zotu phuaivawm i chhaitir ang u

39 Chung tura ni a sa tèn vunga E
Enchimlohva'n thuam ang a do ve

40 Chungturni ka tuar zo lo ve E
Thlang kawr thli leh Aiding lo leng rawh

41 A sur si lȯ, a sa si lo va E
Kawl khi en rawh a dur pan zui e

42. In ti tak maw siali min hrilh la E
Vuaia nau ang tah ka bang ang e

43 Kan nu Aikhiangi'n a zir zo ve ·
Chhangte fa chu ler lo kan awm lo

NEIHLAIA ZAI (CHAI HLA)

Neihlaia hi kum 1850 lai vel ami kha a ni awm hle mai Amah hi Khawlhring hnam a ni a, Thlangtlak hnua an chi zingah chuan a hotu a ni awm e Lungpho khaw kiang Ngentiang hmun hi an khaw hlui a ni Chutah chuan Bung leh Phunchawng a phun a, tun thlengin a la dam Khawlhringho chu an unau Vangchhheho, Liandova khan a nau Tuaisiala tihlumtuah a puh avangin an ralmuang ta lova, thlang an lo tla ta a ni Neihlaia hi hla phuah thiam a ni a, a hla hi Saivate zai ain

tlemin a upa awm e Tin, a nau nula phuah a tam zawk mah an ti. Neihlaia hi nula ngai thei deuh mai a ni a, zawlaidi a nei an ti thin. Zawlaidi hrui chu thingphurh kawngah a zam a, chu chu a nau nula chuan a pal a, an inngai ta a A nau chu a lungleng em em a, Neihlaia nupui neih zan phei chuan daiah a riak an ti. Zawlaidi chu ṭhangthar ngaihdanin awm thei tak tak niin a lang lova, hetia unau lo inngai ta chu, chhuanlamah Neihlaia hian a hmang niin a rinawm. Tin, ama chanchin zel leh a thlahte hi hriat theihna a awm lova, a hla erawh chu Chai hlaah chuan a sak nuam pawl a ni. An khaw hmun tak chu Lamlung a ni

1. Neihlaia thai sel zanah khawte daiah
Zan sial ang riah nuam ing e

2. Neihlaia'n aidi a zam kawlhrei bat la
Siali lam va tawn chhin la

3 Ka u Neihlaia chuan rawn pha lo la
Ka zawl tak e lo ti la

4 Neihlaia'n tuikhura hiat, a fim hmasa
Berhvaten fiam nan nei e

5. Neihlaia Bungpui, Phunchawng a par laiah
Vatinin lawi nan nei e

6 Neihlaia'n ramloh a sem zau ta lun e
Sialin î ah hmang lo tang e

7. Zuangin hliap, Zuangin hliap e
Kan khaw Lamlung, Ngentiang tlang zuangin hliap e

8. Keimahni hrin far zawlah kan sa vung e
Darhaiah ningzu ka chawi

9 Ar aw ka tuah bawma tẹ, tual hliap tiangah
Tual karah tlaini lo tla

10 Tukin ka feh tluang lamah ka hmâ lo ve
Tuipui luang chhuk sen vung e

11 Tuipui luang chhuk sen vung e
Ka u Neihlai, Thlanthla, Penglengte lo leng

12 Nau rawn chawi, nau rawn chawi, naute tap e
Neihlaia'n nau rawn chawi e

13. Kan sa ûm ang mawl ve rawh, tang khat chawi
Neihlaia'n zawl aw i ti

14 Tumahin mi ngai lova, Ṭuanpui kuamah
Rohniangi ar ang ka vaih

15. Nu ngai lova, Pa ngai lova, keimah ten e
Ṭiau ralah ar ang ka vaih

16. Ngiaupui par lentu a hawih chhung inhnuaiah
Chhak leh thlang thuam ang ka do

17 Unau ṭhiang thlafam maite chang se Liana
Ṭhal tui anga kan nghahte

— OX*O*XO —

SAIVATE ZAI (CHAI HLA)

Hei hi Khawlbringgho hla a ni a, an hotupa chu Saivatea a ni. A thlahte chu Saivate an ni Ţiaurala awm ţhin an ni a, Tuaisiala thih thuah an ralţi ta a, thlang an tla ta a, Sailam khua an thleng a. Sailam pawh hi Saivateho lamna a ni an ti Chung hunlai chuan a chi bikin an awm a, mahse Palian lal Huliana'n a tidarh ta a ni awm e. Tin, Saivate zai hi Neihlaia zai ai hian a hnuhnung deuh awm a, a thluk dan erawh chu a in ang ţhelh a ni

1. Chhumah e, chhunthang e, hmarah Saivate
   In man tam lua e, sial sawm in ngen e

2 Nangni man tam e I ah hmang lo tang e
   Char khaw nau fa e, kan in phu lo maw e

3 Saivate khan e, tui ka chawi ngai lo ve
   Suaksai chawi sa e, ka lo ring ngai e

4. Chawi rawh e, chawi rawh e, tuiva chawi rawh la e
   Saivate khan e, tui va chawi rawh la e

5 Riangvai, riangvai e, Suaksai riangvai e
   Ţhingbuh lawr e, suaksai riangvai e

6. Dum riau dum riau e, Lipui dum riau e
   Lipui dum riau e Limngha a lenna

7 Thim ruai, thim ruai e In dim ruai e
In pui thim ruai e Saaksua kai e

8 Ka lungdi khan e Pemchhil a vat e
Siktui hal maw tun va dil, ka chhiat tang e

9 Ka hmai e, ka nuai e ka hmu zo lo ve
Awi ka nu e, ka vawn bel ang nia e

10 Awi ka nu e ka vawn bel ang nia e
Davitin thim a e, i ko pek rawh la

11 Dawitin thiam a e, ba chhi dam lo che e
Vanhnuai chenna chhung i e ka ka pe mawle e

12 Zovah e siahthing e, hun hi a nia bel e
Dartuahchhawngi e, chhurathina a lak e

13 Chenglei Chenglei e, cheng lui ah e
Saiva lamzawl e chenglei lui-l e

14 Saiva lamzawl e, chenglei luiah e
Nitin hran lu e, tlangchawi kan lamna e

15. Riangvai e, riangvai e, ka nu riangvai e
Silhquan lo va e ka nu riangvai e

— Ox*0*xO —

MANGKHAIA ZAI (CHAI HLA)

Mangkhaia hi mi eng ang nge, hnam enge a nih hi hriat fiah thiam a ni mang lo Thenkhat chuan Ralte lal a ni a, a thlahte pawh an awm e, an ti thin Chanchin sawitu dang chuan Lusei hnam eng emaw a ni, nupui a neih hmaa sala tâng a in lam thleng leh ta lo a ni a thlah a nei lo an ti Amah hi chu Lal chu a ni ngei mai a, a pa pawh hi Mangthawnga chu a ni. Darkawlchhuna Inah Zawngte khua a Tiau ralah a tâng a, a pa ian tlan turin sum kengin a kal a, chung lai chuan Mualkawi ram Tuichhinah hian an khua chu a awm Mangthawnga chuan Mangkhaia hawnna tur khuaah khan Luhsum a chawi zel a, Bualte khua hi hmeithai khua a ni a a chawi ve lo a ni awm e. Bualteho chu an thin a ur ta hle a Mangkhaia haw kha an lo that ta a, a lu chu Sahlamah an khaw kiang Pang kungah an khai a, tun thlengin a lu khaina Pang thing chu a la dam Mangkhaia chuan an in chu a thleng zo ta lo.

Mangkhaia hi mi danglam tak chu a ni Tlangval hmeltha tak a ni a, tin, Lusei ngei a nih a rinawmna chu a hla zawng zawng hi Lusei tawng a ni Tin, a tan chhung hian a lung a leng em em mai a an khua Tuichhin chu a thlir a, a kawl thing lianpui chu a khawng a, a zai a zai ṭhin an ti

Sava tê tak tê, Mangkhaia râl vêng tia an vuah tâk hi, Mangkhaia an man zan chuan a hiam hauh lo an ti Zan dangah reng ieng chuan eng emaw a hmuh chuan he sava hi a hram chiam thin, mahse Mangkhuaia an man zan chuan cahûm a zîng phui tlat a, a lo veng zo tà lo a ni awm e

Champhai zawla Mangkhaia Lung tih huai huai hi Mangkhaia lung tak tak a ni lo va upaho sawi danin Mirâwngho lungphun a ni awm e

Mangkhai zai hi Chai hlaah chuan a hming-thang hle - hla tam tak chu a ni lo va- tin, ama phuah vek pawh a ni lo. Dum 1790 lai vel kha a ni awm hle

1. Ka nun Tuichhin lamzawl a phiat e
Kenn Dara iun in ka phiat e

2 Ka pan dar thii bu riat a nei e
Min tlan duh lo ka pa Mangthawnga

3. Min tlan duh lo ka pa Mangthawnga
Kan neih cher thil Zawngtlang thang na e

4. Dara sawngka lerah ka chuan e
Kan Champhai khua thloh vang thlir ing e

5. Champhai zawlah Mangkhaia rolung
Thang leh tharin a phuah nuam ing e

6 Min rawn hnawt la, Tiaupui in lei kuamah
Sialphaw sira suihlung phang lovin

7. Sialphaw hnuk del del tang e ral daiah
Kan than tur ni ang lo sa vung e

8. Bawlte sahlama uai ta hnu kha
Mangkhaia kirin ka ring lo ve

9 Mangkhaia kirin ka ring lo ve
Tui leh luang kirin ka ring zawk e

10. Pawm vawng vawng tang e di ka chim loh
Ruang tha tan zalah kuah nuam ing e

11. Behṭhi tha ang ka chul mawh lek e
Lanu ang laiah tla zel ing e

12. Ka di ka zawl ka ti lem lo ve
Lanu suihlung a leng tain na e

13 Mi man ai hi tluang lam ka vai e
Bualteah sial ang chhuah rel ing e

14. Ka zuk thlira Ṭiau a kawi ngiai e
Lanu zawlpal ang an tlar bung e

15. Lanu zawlpal ang an tlar bung e
Mangkhai sakawl ang ka vak zawn e

16. Khua a lo thal e, romei a kai chiai e
Chungva kawl anga len nuam ing e

17. Chungva kawl ang kan len chawk lovah
Saw hmar tlangah ka hrai ngai ing e

18. Hrai ngai takin kan fam chawk lo va
Ral chang hanah kan fam zo ta e

19. Tiaupui chhûmin hmar tlang a chhun e
Lungkham lian lerin min der nâ e

20. Mi hiuai ve la i pa khaw zawlah
Hmun in lai ṭha min luahtir ve la

21. Hmun in ṭha leh ramlaia tha chu
Ka duh ziaâm ang ka thlang thiam lo ve

22. Tuipui luang chhuk sul ang zui
Manga sulhnu ka zui zo lo ve

CHAWNGCHEN THU

Hmanlai pi leh pu danah chuan Chawngchen-naa tel hi an uar em em a, nuam an tiin, mi hausa zar an zona ber a ni a, a tel ve lo chu 'Lenlai châu' an inti ṭhin. Chawngchen hian hun bi leh tam lua a awm lova, mi hausate leh khawtlang remchan hun inmila ruat a ni Chawng nu leh pa nih hi mi zawng zawngin an chak thin Mahse mi hausa leh neinung tih mi chauh a nih avangin mi tin tih theih a ni lo. In lama dan pângngaia Thangchhuahna Sechhun te, Chawnfâng te leh a tul dang zawng zawng tih zawh a ngai ve a

A buatsaih dan pawhin hun a duh rei hle a, Sathing zâr turin nula leh tlangval an sawm a Ran talh huna tuah atan ramah an pho ro thin. A zar

ni leh a phurh ni khan saa hrai an ngai a. Chawng buh deng turin nula leh tlangval sawm an ngai bawk a. Tin, nula leh tlangval pual bik tan sumdeng zu an siam bawk. Sumdeng zu-ah chuan khaw khata val upa tlawmngai berin a in hma chuan tuman an khawih ngam lo Tlangval tlawmngai bera chu awm lo mahse a lennaah an zawng zui ṭhin.

Sathing zar kha a ro veleh nula leh tlangvalin an phur a, an phurh zan chuan zu an in a, an zai tlaivar thin a, nula pakhat hi tlangval pakhatin a chawi a, tichuan an inchawi chhawk a, a ngai chawi reng chu thil mawi lo leh zahthlakah an ngai ṭhin. Zankhuain an hlim a an lam ṭhin. Chumi ni chuan Chawng In kha a chhiat loh nan an siam ṭha ṭhin

A tukah chuan zing aṭangin ruai an buatsaih a, nilengin zu leh sa an chen ṭhin a ni. An uar em em ṭhin - zankhuain tlaivarin an chen ṭhin

A tuk lehah chuan ruai nawi ei turin awmni an la kham a, nilengin zu leh sa an la chen thin

Chawng Nu leh Pa hian nula leh tlangval hi tihlungawi an tumin an ngai pawimawh hle thin. Ṭhahnem an ngai em em a, mi lawmna tur ringawt kha an zawng ṭhin.

A chin chhuak dik taka Chawngchen tur chuan betiang hian an ti ṭhin .—

1. Tlangkhaw Zai an sa phawt a

Zai lam hlapui an sa ta a. Zai lam hla chuan Mitthi râwp lâm hla te an sak zawhah Lenlai zai an sa ṭhin. Chumi zawhah chuan Dawn zai an sa ta a ni

Heng zawhah hian Che-Zài (Khuang tlir) in an zai a

Che zai zawhah hian Lumtui zai an sa ta a ni

TLANG KHAW ZAI

Tlang khua hi tunlai takah chuan khaw awm na hmun a ni tawh lova, Burma ram Chin Hills a Seipui khua leh Lun khua inkar khi a hmun hlui chu a ni Tlang khuaa an awm hi a rei hle tawh awm e

Titiah chuan Tlang khaw Zai lo chhuahna chu Luaisiali leh tlangval Saia inngaihzawn vang a ni an ti thin. He mite hi an inngaizawng em em a, awmni an intiam a, hlim taka inkawm an tum a, mahse Luaisiali chu a nu leh a pain an feh bo tir ta daih mai a, Saia khawhar chuan he hla hi a phuah a—

1. 'Tlang khuaah Saingo ka kual reng e
   Luailung feh kirin ka ring lo ve'

He mite paknih hi an ianei lo hlen ta a, Saia chu a lo khawsa thei ta hle a, Luaisiali chu a rethei ta hle mai a, Saia hausakzia chu heti hian hlain a sawi :—

2. Tlang khaw hrinim sum tin an khawl e
Sum tin khawl tiandai a vuai ngei e

3. Tlang khaw hrinin fenthi an zar a
Sum tin kamah kan kal ta lo kha

Tlang khaw zai hi hla tam tak a ni lova, an sa tam lo bawk. Hla dangte —

4. Ka ba ka ba ka puang ngam si lo
Chin phu ka ba ka puang ngam si lo

5. Chin phu ka ba saw hmar in tlangah
Lak loh siahthing a hlun zo rawh e

ZAI LAM HLAPUI

He hla hi pi leh pute chuan an serh em em a, Chawng Nu leh Pa Inuh chauh an sa thin. Chawng ve lo inah an sak chuan inhmuhsitnaah an ngai a, leichawi theihna a ni.

Mitthirâwp Lam :— Mitthi râwp lam tur chuan khualkhuaa an chhungte pawh an chah thin. Lu mu hi turuh tlatin lo atan an fun a, a ban atan

thing an tâwn kawkalh a, puanin an tuam thin A tuamna puan chu puan tah âwng siai suar a ni a, a hrana tah a ni. Mihring angin an chei a, thite an awrhtir a, bengbehte an behtir a, an chhungte thi tawh an hriat zat zat an siam a, an hming theuh an vuah a an tap an tap thin. Mitthi rawp chu chhuat ah an thut tlar tir a Mualah an zawn chhuak a, an zawn lut leh a, a tukah an paih thin Heng hi a hla bik an ni —

1 Khuangpui ri chui chur e,
Ka zua tauthla zanin lâm ve maw,
Kawr puan a zia thawn

2 Ka hrai lungkhampui,
Lungtum cho rihsang i kai le,
Ka hrai lungkhampui

3 Phul zing a mi khan,
Vanduai Lera nuthai lo lawm u,
Hringlam a nghilh nan

Chumi zawhah chuan nula leh tlangval kha inchawi kual putin an thu a, lenlai zai an sa ta a —

4 Ngaihin min au ve,
A thang viai e thinlai thawng na e,
Ngaihin min au ve

5 Ngaihloh min au chu,
A thang thiam lo mualpui a khum ta,
Ngaihloh min au chu

6. Min hlau elo maw,
Nuamlo chawn ban ka kai ngai lo,
Min hlau elo maw

7. Chhung in thim hnuaiah,
Chhawrthla iang siali rawn zawng na e,
Chhung in thim hnuaiah

8. Chungtiang muvanlai,
A thla khawng e bawhar la e,
Hnuaitiang muvanlai

9. Hnuaitiang sa kamkei,
A ril rawng e, huang zawlah Changsial a lawn vawi e
Hnuaitiang sa kamkei

10. A saw mual hamah,
Samtha uai hniang va hmu ngai ing e,
A saw mual hamah

11 Mi hualchhungah tla,
Ka lungdi chhuakin ka ring lo ve,
Mi hualchhungah tla

12 Zai zuarin chhingkhualah kal ila,
Ka zai ma tu hria awm lo ve,
Zai zuarin Chhingkhualah kal ila.

13 Ka zai ma tu hrai awm lo ve,
Liankhaw chhiarin ka sakhmel a ma e,
Ka zai ma tu hril awm lo ve.

14 Zaì kan vawr leh Lenpui a pel e,
Chawngkhaw zawlah ka zai lo kir rawh,
Zai kan vawr leh Lenpui a pel e

He mi zawh hian Dawn Zai an sa ta zel a ni —
Dawn Zai —

15. Lam la, lam la, Darchungnung lam la
Kan chhung inah Darchungnung lam la

16 Kan lam ding maw kan lam lo ding maw
Parva lamin kan lam

17. Dawn khaw tlang khi vakawlin an chuan
Lungdi sam ang kan thenna rengah

18 Lungdi sam ang kan thenna rengah
Kumsul lo vei kha î kar emaw

19. Dawna lainluaiah, Pasalin thiang ngulah
Kan thluk e Dawna lamluaiah

PS A chang chuan Zai lam hlapui hi Chê Ĉ in an tan ve thin.

— O x*0*x O —

CHE E ZAI

Dawn Zai sak zawh hian, Chê ê Zai an sa kai ta a, Hla chu Chê ê tun an tan a, Chê ê an tih chhung chuan Khuang an thir ta a Chuvangin Khuang thir Zai te an ti bawk

1. CHE Tuana Hrangkhupa,
Thahah ka bawl run tui a lian e,
That lovin lokir ing e

2. CHE Kan ngai ma nang e,
Kan khaw zawl ten ang kan pel chu,
Kan ngai ma nang e

3. CHE kan khua ngui a e
Zawlkhaw phanchawng kan chuai ta hnu,
Kan khua a ngui a e

4 CHE kan khua lam ang hla e,
Ka kal nan run tui a lian e,
Hmar zawl a chhun e.

5. CHE ka hrai lung kham te,
Lungtum cho loh rihsang i kai le,
Ka hrai lungkham te

LUMTUI ZAI

Lumtui zai hi, thlangtlak hma a, Ţiau rala an awm laiin Tuilum khuaah khian an awm a, he hla hi an siam a ni. Hla tam tak a ni lo. Tin, a siamtute pawh hriat phak a ni lo. Hla muang tak, thluk ngawr ngawr mai, sak zawh har tak a ni a, zankhatah tamtak an sa hman lo.

Lumtui zaiin a kawh ber te chu Darthiangi leh Chertuala te nupa thu a ni. He mi te hi nupa fa nei thei lo an ni a, fa an neih loh avangin an inţhen ta a, an lung a leng em em a. An inthen ni chuan Darţhiangi nu leh pa chuan a thla an hual a, mahse Darţhiangi chu a lungleng a mu reng a, a nau nula chuan he hla hian a kaitho a—

1. Lo tho leh la ka u Darţhiangi
   Zu ruin nge chham ang i zal a

Darţhiangi chuan heti hian a ti a

2. Zu ruin chham ang ka zal lova
   Chera ngaih chham ang zalpui ing e tiin

A nau chuan heti hian a ti leh a

3. Chera ngaih chham ang zalpui lo la
   Lentu bungpui par leh na ngai ka ti

Mahse, Darţhiangi chuan heti hian a ti leh a

4. Vulna hman se parna hman se
   Chera ang mi u ka tawng lo ve a ti a

Nikhua a lo rei chuan Darṭhiangi chuan pasal dang a nei leh ta a, fanu leh fapa ṭha tak tak a hring ta a, mi awm thei tak an lo ni ve ta Chertuala pawh chuan nupui dang a nei leh a, mahse fa a nei chuang ta lo va. Tin, khaw hranah an awm ve ve a.

Chertuala chu a lo rethei ta hle mai a, Darṭhiangi te khuaah chuan Bellâm zuarin a va zin a, chumi ni tak chuan Darṭhiangi te chuan khuang an lo chawi a, an lo muallam mup mup a, chutih lai tak chuan Chertuala chu a va thleng a, Darṭhiangi chuan a lo hmuh veleh he hla hian a lo au ta a—

5. "Zawl lo kian u, Lamzawl lo kian u
Chera lam nan zawl lo kian u" tiin.

Chertuala chuan a hming a zêp ta a, Sanghalhriama a inti a, heti hian a ti ta a—

6. Lunghnemte nun Khuangṭhiang a chawi e
Sanghalhriama zing ka zin sual e

Chu veleh chuan Darṭhiangi chuan zu no a la a, Chertuala chu a tulh ta a, mahse heti hian a ti hlauh va

7 Sanghalhriama lamkil zawlah
Sialin ningzu ka hlan ngam lo ve

8 Lo lâm leh la Parva lamthiama
Laichhuat pharmawi ka en dichimloh

Chawngchennaah chuan nula leh tlangval chu an inchawi kual put mai a, he hla hi an sa a—

9. Lumtui ṭha phei Ṭuahkhuang kan lakna
Chalvawm chhaina dai a thim reng e

Chu veleh chuan Chawng nu leh pa chu kawngkapui lam aṭangin an lo lam lut a—

10. Kan laichhuatah pal ang in tlar a
In lungduh buan ang in pawm emaw, tiin

Nula leh tlangvalho chuan—

11. Zanin chuan lungrual kan tawn a
Kan tawn zanin tlai la var lo se, tiin.

Chawng nu leh pa chuan lam chungin .—

12. Chawm min ben u, senhri a lawhlei,
Thangi thlehhniar lo lam ang e an ti a

Nula leh tlangvalho chuan —

13. Chawngtin tuahnu, Chawng pa dam sela,
In siangah ar ang kan ngam ta e, tiin

Chawng nu leh pa chu an lawm a, ṭhahnem an ngaiin an duhthawhzia an tilang a —

14 In kim seng e, lanu lenga te
In zai hla vawr thuam ang a dai e

15 In zai hla vawr ṭhuam ang a dai e
Chung khuangruah ang a chiar zo lo ve

Heng hnu hian mipui chuan an hla duh ang ang an sa ta a :—

Mitthi ṭâna bik :—

16. A fam ta e, zawl khaw lengturi
Lumtuiah bawhar la pau lo se

17. Fam zawng ṭhan nan challian kan zuat e
Sumtualah lamthing a dim ta e

18. Ka zua fam hnu'n tlang ka lam ngai lo
Zanin ka lam ka tawnmang chang se

Lenlai zaite :—

19. Tlaivar lo se, sikawl eng lo se
Zanhnih thum zing ang va zâwn rawh se

20. Ar lo khuang e, ṭhangril ar lo khuang e
Darchawni rihsang la kai le se

21. A kaina hma'n rih khaw lam sanga'n
Kawlchem chawiin lamsul lo vai u

22. Khua ngai ing e, rualhlui ngai ing e
Run ngai ing e, zaleng kan khawlna

23. Thai la ila, mi nunnem la ila
Hraite chawi i, sakhming Tluangchhawna

24. Vawnn chuan lung a leng mang e
Darkhaw tlangah lungdi va au i

25. Kan inngaihna ral van lam ang hla
Kan khaw karah lenbuang hrui suih i

26. Han thlir ing e, chhawrdawh cham chungah
Khatah khan mi u an leng emaw

27. Hetah hian mi u an leng lo ve
Phunchawng dawn lai a ṭha her liai e

28. Lumtui bawhar va ang pau na la
Cherchungnungi mu ang ngai ing e

DARPAWNGI ZAI

Darpawngi hi Ralte hnam a ni a, a eng chi ber nge tih hriat a ni lo A nu erawh chu Khiangte hnam a ni Mizorama British sawrkar lo ien lai khan nu tling a ni tawh a, Siallukawt khuaah a awm thin. A pasal chu Chawngbawnga a ni a an fapa chu Bawihbanga a ni, mahse a fapa hi naupang tê a nih laiin a thi a, chu chu a tuar nasa em em a, chuvangin a hla pawh hi Lusun hla a tam bik a ni Darpawngi hi nu hmeltha tak, mi lian tâwk a ni. Ṭhenrual kawm thiam tak leh zu hmun zai ngaina mi a ni Pasal pawh hi pakhat aia tam a nei a, amah suntu ber chu Awntuâla a ni, Chhingchhip khuaah an phûm ta Darpawngi zai hi tahna lam hla a nih avangin mihring rilru a hneh em em a, an sak apiang chuan pitar leh putar lusun tawh hnu te chu an tap hial ṭhin.

A fapa Bawihbanga thih lai hian Sipaiho nen an khuaah an awm hova, mahse tumahin an thlamuan chuang lo. A fapa a damlo an thawi lai te, thihna in a tihhrebawmzia te a ngaihtuah chang

chuan a lungleng em em thin a. A fapa-a thian hluite a hmuh a, an lunglenzia te leh amahin hrehawm a tihzia te chu a hlaah a lang chiang hle.

1. Ka tuai chawn ban kai ding rih rawh,
Chang se sawmthum kan hlan, sum tin reng;
Tiandar bu riat te nen hian.

2 Sial khaw bawar maw pau la u,
Ṭhang ril laiah ka hrai bungdawntuai;
Fam dai rial maw a chan a.

3. Awmlai lengin tlangtin dung rawn zui,
Vanduai runah ser ang cham na e;
Ka tuai chawnbanah a kai e.

4. Kan dawhtling laichhuat a ngui ruai e,
Bawihbangpuia ngha ang a lenna;
Chhim hlei suar ang a chim lo.

5. Thlangah maurua a dawn thar leh e,
Pialleiah vai ang a tham ta e,
Ka tuai a dawn thar thei lo.

6 Ka van ruai ruai lung lêm ka nei lo,
Va-ah chan nuam ing e, chungpual hrangah,
Tlangtin fang ila lunglen nim.

7. Bawihbangpuia hai ang lo ṭhang la,
I lenrualten vangkhaw tual nuamah;
Kawi leng dar ang an chhai e.

8. Kan sumtual leh kan dawhtling kaiah,
Bawihbangpuia ngha ang a lenna,
Leitlang suar ang a chim lo.

9. Ka riang ber e vanpui chung chhinah,
Mi khaw chhuahtlang an dai lung rawnah,
Nitin nau ang ka tap e

10 Khua a ri e, chung khua a ri e,
Bawihbangpuia'n thuam ang a do dai e,
Thinlai chhawlang a dam thei lo

11. Thingpui tlu lamlai a kham reng e,
Lenglai dawntuai ribsang an kai na,
Thlang kawr thli maw a chhem a.

12 Ka puak ka awih ve lai kha,
Lungrawnah an ham zo ve zing phulah,
Ka chûn ka ngai ti ve maw.

13. Virthlilêng phunbung her thak e,
Kan cho loh kawla awmlai lengin,
Ka tuai chawn ban a kai e

14. Sappui darfeng nen kan leng za e,
Ka tuai thlafam min theih pui lo ve,
Phungrual chinlai ngai ing e

15 Phungrual chinlai ka ngai mang e,
Va-ah chan nuam ing e, Chung pual-hrang,
Tlangtin fangi lunglen nun.

Chutianga a margan em em lai, awm ngaihna a hriat loh lai chuan a mangar na belhchhabtu han tak a lo awm leh ta a, a pa chu tuiah a tla hlum ta a.

16 Hnawmtui senvung ka zua mang hau la e,
Suanglung ṭih lo, hnamchem hriam ruai e,
Zun fe.in sial ang chhun i.

17. Zun feiin sial ang chhun i,
Chu ka thin chu pei bang linglai ing e;
Kawrpui fenfùal chang zaw nang e.

Darpawngi chuan fa dang a nei leh a, a hming chu Chhimtlangthangi a ni. A lusun khawhar chu a zin vel ṭhin a, a vak a vak a, chhimlamah Bawngchawm khaw lal Rochungnunga Sailo lungdawhnaah te a va tel ve a.

18 Tuipui lian nem sela,
Pum leng chungah Chhimtlangthang nu;
Thla ka fam kher maw e.

19 Min lo hmuak u dailungah,
Ka lo haw e Chhimtlangthang nu,
Mahanrani ka hawn e.
(Mahanrani hi Dolly naupang lem a ni)

20 Kan ngaih Chhimtlangthang nu,
Laldanga rolung darza banna,
Zailemin chawi ta che

21. A tawnah ral ang ka ṭih e,
Chun leh zua nau ang an ṭahna;
Laldanga rolung hi e

Darpawngi chuan khaw fan a chak ta a, thuruaipui atan chhim lam hlaphuah thiam Saikuti sawm a nilruk a, Thingsai khua a va thleng ngei awm e.

22 Nang leh kei reng hi e,
Intawk ila Tumtu daiah;
Saihan lu awi ing e.

Saikuti chuan an pahnih ngawta zin vel chu a chak lo deuh a, thian dang Khuangthing khaw nula hmeltha Ainawnthangi sawm a lo rawt a Mahse, chu nula chu a lo inchhuang viau a, an sawm chhuak ta lo va, Saikuti pawh a thinur ta a. Tin, Darpawngin a sawmna hla atan hetiang hian a phuah a—

23. Hmartlang ka di Dari,
Min han hmuak la Ainawnthangi,
Zalengah a chungnung e

Mahse, Ainawnthangi chuan a lo duh lova, he hla hian a lo chhang a—

24. Val zawng tanglai kan mawi e,
Sakhmel kan sensiar Khingte kan bun,
Kan lo Saikut ve reng e. (Khingte - Darfengeng bun chi)

Saikuti chu a thinur hle a, heti hian a ti ta "Khuangkhaw tlangah in sawi nunleri chu ka chuan ang e, khawtlang min hrilh u" a ti ta a ni Darpawngi te nen chuan khua an fang ta lo

Darpawngi chu Buanhmun khua, tunlaia Thentlang khaw kiangah a awm ta a Chutih laia an lal chu Sailo lal Liankhara a ni. Darpawngi chuan thiam loh a chang ta a A kêl chu a no hruai a ni an ti An lal te chungah chuan a lungni thei ta lova, pem a tum ta

25. Khiangvawn ka riang lua e,
Kan sumtualah a leng kehn,
A chun a kai 'lo ve

26. Ka lengkel, ka lengkel,
Keimah iangin chun a ngai;
Dailung a vel e.

27. Buan tlang ka liam ang a,
Khawtin nghin nei'n Biahthu Tumthing;
Laiah mi ṭan lo ve.

28. Buantlang ka liam hnuah,
I vangkhua chung siar zatin;
Pawlin ka ring lo ve.

Darpawngi chu a pem bo ta ngei chu a ni awm e, a kal zel dan chu chhui phak a ni lo Thu-buai a nei a, Liannawna Hnamte mi rahsi a ṭan laia a râwn hla chu hei hi a ni.

29. Ka tuai ramlai ang ka chang lo ve,
Sappui bawngva Liandang va bia la;
Ṭawngtin lei anga theitu.

30. Ṭawngtin lei anga theitu.
Lenbuang zarah kul leh hai iangin;
Liandang in iang reng e.

A hla dang te :—

31 Ṭawi zo kawlngo lengin,
Chhimtlang pualva lallung a ti;
Lunglen ka bawng maw e.

32. Thlafam ngaia tlangtin dung rawn zui,
A lo thang e chhingkhuak lam rawnah;
Anka khuai ang biak lohvin.

33. Chhimah thang saw hmar tlangtluanah
Ka lam ang e i lal lai awmin ;
Rothangpuia kan kham sa.

34. Tum ang vuai, hai ang tar na,
Keimah Vanhnuaithangi tlangtinsel ;
Ka zai puan ang chul lovin.

LALTHERI ZAI

Laltheri Zai tih hi Saikuti zai thlûk a ni Mahse, Saikuti zai ain a upa zawk a ni Laltheri hi Sailo hnam a ni, a hming tak chu Lalchawngpuii a ni. A pa chu Lalsavunga a ni a, Vanhnuailiana farnu a ni Lal nula a ni a, mahse hnamchawm tlangval Chalthanga a lo ngai a, an induh em em a, inneih an tum a, mahse a nute leh a nutate chu an thinur ta hle mai a , an chhiahhlawhte an tir a, a tlangvalpa chu an tihlum ta a ni awm e. Chalthanga hi hnam enge tih hriat a ni lo va, a thih dan pawh hi upaho sawi dan a inang lo nual a Chalthanga chu a tlanbo va, Luangpawn khua leh Phullen khaw inkâra pûkah a awm laiin an that a ni. Laltheri hi puan thar kengin a kal ta vang vang a, Chalthanga ruang chu a han khuh ta tih te an sawi. Tun thleng-in Chalthanga pûk an ti. Ruallung khuaa an awm lai a ni.

Laltheri hi hla phuah thiam tak, lungleng thei em em a ni a, Chalthanga an tihhlum hnu chuan a

thin a ur em em mai a, a lungleng chu awm ngaihna pawh a hre lo va, puan pawh a sin ṭha lo, chaw pawh ei mumal lo chuan a vak a vak ta a, thih ve mai pawh chu a hnial ta lo va, hna lah a thawk duh bawk si lo. A chhungte chu an mangang ta em em a, an hau ṭha ngam tawh si lo. A riltam vak vel chu a nu chuan puan sin tur kengin a zui ṭhin a, "Lalte, chaw ei la, chuti lo chu riltamin i thi mai ang" a ti a. Ani chuan he hla hian a chhang a—

1. "Chhunrawl lovin ka fam lovang ka nu,
   Suihlung lengin Sailo hnunpui ka fam mai awm e"

ṭhin A nu chuan, "Lalte, puan tâl sin rawh" a ti leh a Ani chuan he hla hian a chhang leh a—

2. "Ka nêmte puan ka chawi lovang ka nu,
   Ka di Thangdanga zalna mah, chhimhlei tual daiah"

Laltheri chuan nautê a lo pai a, a lunglen lah chu a reh hlei thei lo Hrehawm em emin a khawsa a, a chhungte tumah a pawisa lo va, a thu thuin a khawsa mai a ni. Hun eng emaw hnuah chuan zu hmunah a lo tel ve ta a Zu semtute hnenah chuan, "Chalthanga zu in chhiah em?" a ti a Anni chuan, 'Chhiah lo" an ti a, Laltheri chuan, 'Rang takin chhiah rawh u' a ti a. Chutia zu an chhiah chuan heti hian a ti a—

3. An rawn hung e, chawltui singzu a laiah
   Chhuahthang ka di zâten dawn dun i

4. Chhuihthang ka di zaten dawn dun i
Tlai a var e, ṭhapui kan ṭuanna tlang dang tur chu
tiin a ṭap leh ta a.

Hun a lo rei tial tial a, tlem tlem chuan a mitthi ngaih chu a lo reh ta deuh a. Hna pawh a thawk ve ta nual a, nikhat chu a puantah lain Khawimu chairang hi an bathlarah a lo thlawk a, chu chu hmanlai chuan thlarauvah ruat a ni a. A thianpa thla lo kal a, ei tur rawn lamah a ruat leh ta a. A nu hnenah chuan chaw pe turin a ti a, mahse a nu chu a muang deuh va, Laltheri chuan a tuar zo ta lo va, chaw bel a la a, tukverhah a thlak pawp ta mai a, he hla hi a phuah ta a—

5. Rauthla lengin kan run a rawn vel a
Chhunrawl ei lo ka nu a belin hlan rawh, a ti a

Chumi hnuah chuan Chalthanga nena an fa chu a lo piang ta a, mipa a ni a, a hmingah Zakhuma a ti a. A fapa chu a lainat em em a, heng hla hi a sa a, a tap a tap thin

6 Lungduh lakah hraite han chawi ila
Kara thlak loh a riang tur hi ka ngai ngam lo ve

7. Sawngka lerah Pa lo hraite ka awi
Ka lungdiah Chalthanga riang ngei e

A fapa chu a lo fel ve sawt ta hle a Mahse Laltheri chu a thinur a reh thei lo reng reng a, a tlangvalpa thattu chu thah ve ngei a tum tlat a A fapaa hnenah chuan "Taite, i pa thattu chu ka la

hre reng a, chhuat laia Mairah hi han khai teh, i pa thuttu lu i zo tawh awm em ?" a ti thin a. Chu thu chu lal chhiahhlawh khan a lo hre ta hlauh va, a hlau ta em em a, a tlanbo ta an ti. Tin, a fapa pawh hi a tlangval hmain a thi ve leh an ti.

Nikhua a lo rei chuan Laltheri pawh chu a lo zuai ta deuh va, a mitthi ngaih pawh a lo reh ta deuh va. Pasal a nei ta a, a pasal chu Ringmanga a ni. A nutate chuan veng hran an siam a, Darlawng tlangdung hmunpuiah hian an awm a. An lo khawsa thei ta hle a, Khuangchawi an tum ta a.

Laltherin Khuangchawi a tum ve lai tak chuan Khawchhak leh Khawthlang Indo a chhuak ta a Suakpuilala thlahten Laltheri chu an han run a, a pasal an thahsak ta a. Zai nêm hlain an phuah el a—

Laltherin lamkhuang tuah e,
Chinlai rawn sawm vel e,
Thîng kan dîm e,
Thlanghlei val nunrawngin, an ti ta a.

Chutia Laltheri a pasal an thah leh tak mai chuan a nutate chu nasa takin an inngaihtuah kir ta a, tunhmaa Chalthanga an tihhlum tir dante chu an ngaihtuah a, heti hian an ti a, "Kan farnute ngaitu thah hi a thiang lo a ni ang e, an pasal lehte pawh an sarthi leh mai a, hetiang hi makpa that kan ni e" an ti ta a ni. Chumi hnu reng rengin Lal nula ngaitute an that ngai ta lo va, an hnarte an bengte an hlep ta zawk a ni.

Laltheri chanchin dang hi chhui vak tur a awm lo. A fate leh a thih dan hi hriat chian a ni lo.

LALCHHUNGI

Lalchhungi hla pawh hi Saikuti zai thluk bawk a ni. Saikuti hla tam tak hi ama phuah a ni Lalchhungi hi Ṛenthlei hnam a ni a, nu lian tawk, hmeltha tak, hla phuah thiam leh zai ngaina mi a ni. Sailo lal Vanhnuailiana khuaa awm an ni a. Amah hi lal tunu a ni nghe nghe a A nuṭate chu mi huaisen, Zaphunga leh Sa kap mi Zahleia an ni, Anmahni hi mi awm thei leh zah thlam an ni a, mahsela Lalchhungi hi nula ṭawng mawi mai deuh a ni a, thu erawh chu a sawi pawi pha lem lo Vanhnuailiana Champhaia a awm lai hi a hmingthan vanglai a ni.

Chutia nula hmeltha tak leh chhungkaw ropui pawl an nih avang chuan Pawih hi a hmusit deuh a ni awm e, Mahse, rei lo te hnuah Pawih tlangval pakhat Zakhuma a hmu a, a duhzawng mi tak a lo ni ta a, chumi hma chuan 'Pawih ka hmuh leh zumei ka ti a, thihmu ka hmuh leh dumei ka ti a, kelek an ang a, an dum hêl a" ka ti mai a ti ṭhin.

Sailo Lal Vanhnuailiana Saitual khuaa a awm lai hian Zakhuma nen chuan an lo induh tan ta a Lal chuan Pawihho dai dengah Keifang khaw hmunah a dah a. Zakhuma nen chuan an lo induhin inneih

an lo duh ta bial a, Lalchhungi feh tur chuan Ruallung khaw daiah he hla hi a phuah ta a.

1. Ruallung kawtchhuah thing sasuaah Leltepa'n
Chhunrawl lovin a lai kawrawng daiten a awi e tiin.

Vanhnuailiana chuan chhak lam a pan chho ta zel a, Pawihho chu Puilo khuaah a dah chho a Tin, Vanhnuailiana chu Tualte khuaah a kai chho leh a, Pawihho chu Lungdup khuaah a dah a. Tin, Champhai a pan leh a; Pawihho chu Failen ram, tuna Mualkawi ram Faihmun an tihah an awm a.

Lalchhungi nuṭapa Zahleia chu tlangval fel tak a ni a, a ṭhiante nen chuan an ramchhuak ta a. Mahse, an ramchhuahnaah chuan a ṭhiante chuan dawizep deuh leh tlanchhe deuhvah an sawi a, an ti hmingchhe hle a, an rawn hawnsan nghe nghe a. Heta an ramchhuahna hi Tui leh Luang ram a ni a, Sai ram a ni. Zahleia sai hlau chu thing lerahte a lawn an ti a. Ramchhuakho haw hnu chuan Zahleia chu a lo haw ve a, Sazuk a rawn kap a, tlangah chuan tlang a rawn tlir ta a. Ramchhuahnaah khan an ṭhiante khan Lalchhungi pawh an sawi chhe deuh va, Zahleia chu a farnu chungah chuan a thinur hle nghe nghe a

Zahleia'n tlang a tlir veleh chuan Lalchhungi chu a hmuakin a tlan ta a, Sazuk lu chu a rawn phur a, zanah an lawm ta a. Heng hla hi a phuah a—

2. Zuksial lu nen tlangah Hleitêa au ve
Kha zawng relthang khawzo chhum ang kiang kim rawh maw

3. Tui leh luangah Nghosai an dan ni chuan
Kei ka u chu siahthing sangparah a lawn lo ti a ti el ta a.

Tichuan, Zahleia chu a lawm leh ta hle a.

Zakhumate Fai hmuna an awm lai chuan Lalchhungite chu Champhaiah an awm a, Ngur ram hi Thlawhbawkin an nei a. Lalchhungi chuan heng hlate hi a phuah a—

4. Khuahmun lenlai Zatuai i ngai emaw
Kar a hla e - Zatuai kan lenna

5. Kar mah hla se lentu mah zing sela
Bawngvate ang lenchang ni tiam i tiin.

Zakhuma chu Fai hmuna an awm lai chuan a dam lo va, a thi ta a, a thih thu chu Lalchhungite chuan an lo hria a, an hriat chu a tlai viau tawh a, mahse Lalchhungi chuan a ruang nang hmana a zan a zana kal chu a tum ta a. Tichuan, thenrual tha chuan an zui ta a, heti hian a ti a—

6. An sawi Rih li Champhai ka dai ang e
Khawi nge tum kawng ka zua mual liamna

Lalchhungi chuan Fai hmun chu a va thleng a, a ruang chu a va nang ta ngei a, Zakhuma chhungte chuan an lo ngai em em a, he hla hi an lo phuah a—

7. Lalnempuii thaia lak sa chang se
Tan thla chhung chu Zatuai zun zaten tuar zai tiin

Zakhuma chu Fai hmunah chuan an phum ta a, Lalchhungi chu a haw leh ta a, a lung a leng hle. Tin, a buaina belhchhahtu turin a nuṭapa Zahleia chu hun rei vak lovah chuan a thi ve leh ta a. Heng hlate hi a phuah a—

8. Hringlang tlangah Zatuai nau ang a ṭap
Fai tlangpui leh Hmingṭha Lalngo a ngai lo ti u

9. Ka hawi vela thingse par lar a ni
Zatuai a leng lo ve khua a ngui ruai e

10 Hleithang thlafam chu nemten la tlang ila
Zatuai fam chu thinlai a na ngawi e

Heng hnu hian Lalchhungi chuan Pasal a nei ve ta a, fanu fapa ṭha tak tak a nei a, tar kunin a dam a, Kawlkulh khuaah a tar thi a, Lalchhungi hi hla phuah thiam em em a ni. A hla tam berte chu Saikuti zaiah telh a ni. Amah hi mi lungleng thei, vanduai takah sawi theih a ni. Mahse, khawvelah fanu fapa neia tar kuna dam a nih avangin mi nuamsa tak chu a ni ta reng reng a. A thiltum pakhat hlawhtling lo mahse a hla hi a reh dawn lo a ni.

— Ox*0*xO —

SAIKUTI ZAI

Saikuti hi, Fanai, Khintin hnam a ni. Thingsai khuaa awm ṭhin a ni a, mi danglam tak, naupang tê a nih lai atanga hla phuah thiam a ni Ṭhenrual kawm a thiam em em a, zu hmun ngaina mi leh zai uar mi a ni. Amah hi ou lian tak zawng a ni lo va, mahse hmel vantlang tak a ni

Saikuti hi a la rei vak lo, a vanglai hun tantir chu British sawrkar lo len ṭan lai vel kha a ni- Kum 1872 lai kha A hla hi ngun taka ngaihtuah chuan a thluk hi ama siam a ang lo hle Buizova zai a ni awm e. He hla thluk hi Saikutin a nman hma hian Laltheri pawhin a lo hmang tawh a Buizova hla thluk kha an la chhawm tlang mai a ang hle a, mahse Saikuti hi a hming tumtu bul ber chu a ni ta a Hemi pawl zawng zawng hi Saikuti zai an ti thin.

Saikuti hi an ram lam ti mai ila, Fanai hnam leh an lalten an chawimawi thiam em em a, chu chu a hmingthan phah bawk a ni Naupang vaivut ṭhap mai mai rual a nih lain Zawlbukah Hmarthanga hian Buizova zai hi a sa a, Saikuti te chuan a hnuaiah vaivut hi buh lemah an ṭhap a, Hmarthanga chu thiam lo a ti em em a, heti hian a ti a—

1. Zawlbuk hnuaiah buh lem kan ṭhap chiam a
Hmarthanga zai kelbê lo ang e - tiin.

Hei hi a hla phuah hmasak ber a ni awm e, amah pawh hi chutih hun lai chuan a la naupang hle. Tin, Hmarthanga chu Khuangthing khuaah a tar thih thlengin a awm an ti.

Saikuti chu a lo nula ta a, ramṭang rual a lo ni a. Tukkhat chu Thingsai khaw nula leh tlangval chu kawtchhuahah an lo innghak khawm mup mai a, Saikuti chu a lo thleng ve a, Thereng hi a lo hram a, Saikuti chuan heti hian a phuah ta a—

2. Leng zawng ramṭuan suihlung i hertir e
Chawmkhuang beng lova, siahthinga zairem chhung in ni e

3. Tukin chuan Saikhaw dawnlung chungah
Ka hawi vel e, chhimtlang kawlrawn a thiang lo ve

Chutia awlsam deuh mai a, a han phuah ta mai chu mak an ti a, an lawm chuan awmni kham an rawt ta a. A khua chuan an haw a, zu an la khawm a, nilengin zu an chen a, an zai ta a Chutih lai chuan Kawlhâwk an lo thlawk a, heti hian a han ti leh a—

4. Ka chung Kawlngo lungruala mual in liam
Kei chu ramṭuanah lungrualpui ka nei lo

5. Zai ka chah e, chungah sirva lungrual
Han hril ang che ṭawn sam zial mawi ṭhadanga hnenah

An lalte chhung pawh chuan an lo chawimawi em em a, an lalnu, Lianbuka nu Dârbilhi an tih chuan puan ṭial ṭha tak hi a pe ta a Saikuti chu a lawm em em a, lam chungin heti hian a ti a—

6. Kawlngo angin ka ṭang ka zar ang e
Lallianbuk nu'n kawla bilhpuan a tial min hlan e

Saikuti chu Fanai ram chuan an ngaisang ta em em a, tleirawlho fuih nan chuan heti hian a ti a—

7. Ka han thlir a, Mualliaupui tlang khan thuam a dum dur e
Thanduh val leh lal lai chhawn ngen kai nan a ṭha e

8 Tleitir val chu ralah ka ring zo lo ve
Awi ka nu e, Pathlawi lunglian ka lawm lo chu

Tleirawl rual chu an lungni ta mang lo va, Pathlawi nen an inhmu thiam ta mang lo va, heti hian an ti ve a—

9. Tleitir val min ring lo maw
Chhawn kan ngen e, leido lam thuamah kan phar der e, tun.

Tleirawlho chu an thinur ta zel a, Sathingzar-e hal an tum ṭa a, Pathlawiho chuan Saikuti chu thlem turin an ti a, ani chuan a huphurh hle a—

10. Val zawng lungrual keiin ka dang zo lo ve
Chher mei chawia siahthing tlar bung hal lai an rel e

a ti a, Tleirawlho chu an inbengdai leh ta zawk a

Vawikhat chu Saikuti lâwmpaten Nghalchang an kap a, a lu lawm chu an tlaivar der mai a. Saikuti chu zing lamah a mu a, a nu leh pa chuan an kaitho va, a mangah a ṭhianpate chu a lo hmu a, keng hla hian a nu leh pate thinur chu a thlem a—

11. Nghovari sa runah kan awih laiin
Chhimthlipui leh kei ka zuapa'n hrân chang an nei e

12. Min ṭho lo u tlemin ka zal leh hlek ang e
Ka tawnmangah aichhung mi ril zawng val ka hmu e

Saikuti chu nula puitling tak tak a lo ni ta a, pasalte a lo nei ta a. Mahse zai te, zuhmun te ngaina mi a nih avangin in chhung lam hi tlemin a thlabthlam thin a, a pasal chuan a ngai thei lo va a ṭhen ta a Mi dang pawh a nei leh nual ṭhin a, mahse neih ngheh tak tak theih a nei lo.

Chutia pasal mumal a neih theih loh avang chuan hla phuahna khaw fan a rilruk ta a, Darpawngi pawhin a va sawm a, mahse remchan lohna ṭhenkhat avangin an fang dun lo. Thingsai aṭangin hmar bawi zawngin a chhuak a, Tualte khua leh Kelkang khua a va thleng a, mahse British sawrkar an lo luh dawn avangin an khaw lamah a hawng phei leh a, chumi hnuin khua a fang ta lo.

Saikuti hi hla phuah mi leh zuhmun ti mi a nih avangin mi an hmusit ṭhin a, mahse nu invêng thei tak a ni tih a lang. Tin, mikhual pawh hian

an ngaina em em ṭhin a, a bulah chuan an ngam thei hle ṭhin Tin, amah chu lo boral tur pawh ni se a hla a boral mai loh turzia a hre hle—

13 Ka zai rum vung khuavel mah thang sela
Hmartlangah lunglen dai a vel e

14. Ka hming Saikut khua vel mah thang sela
Ka ngai lo ang e uan hmang val rual chu

15 Bela zu leh e, Saikuti zai ka rui e
Ka kal tang e ka khua a dang e

16. Ka kal tang e ti lova mual i liam le
Ka ṭah dawn leh e, thapui rih sang i kai si lo ve

Saikuti chu Thingsai khuaah tar kun thlengin, a thih thlengin a awm a, mi ṭhenkhat chuan ngainep deuh thin mah sela, a hla hi a ropui a, an ngaisang leh lo thei lo a ni A tar lamah chuan a tuteho belin a awm a ni

Saikuti zai hi tlem tlema a thluk kaihkawi hret hret a awm. Herawt Zai phei chu la her rema ama sak ṭhin a ni Tin, a hla hian a hnap zai em em a, zu hmuna sak tur te, nula leh tlangval hla bik te, khawbar zai te leh mi huai lam hla te a tam mai. Tin, Saikuti hian Saikuti hla zawng zawng hi a phuah vek a ni lo va, Lalchhungi phuahte a tam em em a, chumi bakah mi tlem deuh chuan an phuah belh bawk a ni.

Zu hmuna sak mite—

17 Thârsa hawlna Lurh zo a thiang nem maw
Ka lungdi a ṭhan lai a chawl e

18. Ṭan dam lai hi khawn burhah hmang ila
Kan thih hnuah chhimhlei tual daiah an ṭâr tur chu

19. Kap lo ti hian zalengin sel che u
Ka chawnbanah saṭin ṭhan sâr a zam lai rih e

20 Saṭin hrang lu chuang kim ka lai bangah
Hauhnun ka run Laldang ropui rel nan a ṭha e

21. Ka lungdi e, thâma i hawl changin
Sakruang bal e, awmlai vei angin

22. Tumtu pui leh Thingsai ken chan chuan
Kawlngo angin kan lenna tlang a sang zel awm e

23. Awi ka nu, a thang ka rel ngam lo
Hran a rel e, ka di hual chhungah val lunghana

24 Va ko ula hel zu-ah Thangdanga
Zaitin rem thiam ka ngai mi hluanin

25. Leng leng ila ni leh thla chan karah
Khawiah emaw ka do hrumsawm fen fual an len

26. Ṭhang lo lian la, hrinhniang ka chawi te u
Ṭuan ka zuam lo vanrang ni hnuaiah

27 Ṭuan ka zuam lo ka thlawh hmuithing ka vuan
Ṭah lai ka bang mawh ṭang lunghnemi

28. Laipui singvung a chawi val ânnêma'n
Zukse kai lai thloh vang zo nêma'n

29. Ding siar nang e, hreuthang khawfar hnuaiah
Chumaki lai thlak, Sernam, katchawh ka ngenmu ruai i

30 Lurhpui thang leh Tankhaw len dil ila
Runin thim ruai lenchawm a chawl e

31. Hnawmtui hmingthang siahthing saipui lunglian
Khamrang senvung pualleng a tamna

32 Thingtin tulawi pualleng a fam ngai lo
Zo-ân siahthing a ai nem duai e

Lêngzêm zaite —

33 Awmlai emaw e, thapui zun leng emaw
Tang vuan e, ka nu tamtuanah min tir lo la

34. Kawlngo mah hian Ngaihban tlang bûng a zuan
Ka lungdi Thaleng dang zuan i

35 Kawlngo angin khuarei ka leng ang e
Zai kan ban lung her an awm lo e

36 Haw rawh thiani, awhhlum hrui suih ila
Kan mi duh tual an leng lo, damlai ka mî e

37 Inthen ang hmiang Mat leh Rialtui angin
Kawlngo lenchang i tiam ang awmkhua har lovin

38 Awi ka nu e, ka lung zuk leng a maw
Chhingkhual karah hel lai a awi

39. Khiangmah awi la, hrai tam i chawi nem maw
Thapui khuandim hnu lo kir leh la

40 Ka lo leng e, Darngo kharlai min hawn la
Tleidang runah relchhi ma lian, ka ngai ngam love

41. Nemin ṭawng la, lungrun ṭhadangı e
Val rıangte ka lo leng e, ı sırah bel e

42. Lo kaı leh la khuareı kan run a daı
Vâl ânmên ṭawng sıalin lınglaıah ka veı lo ve

43. Val namen chu ka runah kaı lo u
Ka dı anga bıahnemte lo chu

44 Ka lungdı e, nang lova ram va tuan
Ka zûr ngeı e, chhun tlaı nılenın

45. Ka pawm ang che thlang buan ang mı u e
Ka hnuk ang che, vahpuı hruı angın

46. Laıpuı rıng leh chang selıan kar a mı
Ṭha no ngeıı luan ka rıng lo ve

47 Ṭhıanah chang ıla zokaıah zâm ıla
Ka dı chawnban var chang ngaı ıng e

48. Ka phurh turın sıahthıng a ro nem maw
Leng kan vaı e, sırtlang zo daıah

49. Ka chung Kawlngo, mahrıaka mual ı lıam
Mı lo nghak la, Sırpuı muallıamah dı zawng dun ı

50. Hlıap del dulın vanrang chhunı leng sela
Uaı hnıang hnıangın ka tuaı ṭep e, chho sang kaıah

51. Awı ka nu e, chutı suıhlung lam len
Ṭhadang ngaıa, zo khuangruah ang hnım chang ka neı e

2 Kan ıntawhna chhıngkhual zalam pengah
A pawı mang e, Thapuı khuahmuna kan leng
lo chu

3. Thala tuı ang kan nghah dawhtluang chungah
A nı kan tıam Thangngo bıahzaı a'thang haı na e

4. Ka dawn changın suıhlung a leng zel e
Lenrual kıma Saıkhawpuı tual lenlaı ka ngaı
mang e

5 In fam tır e, zalamah lelte pa,
Chhun nıtına sıahthıngah zaırem laı a chawl e

Khawhar leh lusun zaı--

6 Tap tap ıla sıal ang a chhuak rua lo
Hau laı kan phunbung a thak e tapın ka awı

7 Tapın ka awı rıanghleı ka chhun ı nu
Thlafam kalsıam ka dang zo lo ve

8. Mîm leh sâwmfâng han zar ıla
Hmel hmuh lohva Vungdanga khan Phurh hlan
a sıam rawh e

9. Thlafam tıan nan bellıanah zu ka dın
Kan laıchhuat hı hreuthang awıh nan a tha e

0 Thlafam awıh nan kan run a mawı nem maw
Kan laıchhuat hı hreuthang awıh nan a tha e

1. Zuapa thlafam ngaıın ka mawı lo ve
Sıahthıng tualto a fam leh ngaı mualmawıah

62. Zuapa thlafam bing ang lo kir sela
Pualleng thai lak a iel ang maw

63. Chhingkhual angin zingzin theih sela
Hmuh ka nuam e, thlafam buantual ropui an relna

64. Suihlung lenin piallung khar hawng ila
An sakhmel leh an zungza, zeitin awm maw e

65. An sakhmel leh an zungza tial zeitin a awm lo ve
Sakhmel sensiar khuafur hawktui ang luangral ta e

66. Rai kan rah e, kumtluang mi za selin
Tinkim dawn rawng rawng tang, tiai ni lenin

67 Ami an thang laipui ring leh chhuahtlang mawiin
Keini kan thang khuihnawm serhchnawl min ban e

68 Zuapa a fam hrinhniang ar ang kan vai
Hmanah Liando raiiah in sel chu kan iang mang e

69. Thlafam ngaiin iun chhungah ai ang bia
Kawlkhum har e vanzawl nii rii riai

70. Ţap ţap lo la rianghlei ka chun i nu
Zuapa dungthul sakawl bung ang ka lo tuai e

71. Tap tap ila sial ang a chhuak rua lo
Ţhadang kal nan Tiau tui kualkhung Rih li a lian e

DARLENGLEHI ZAI

Darlenglehi hi a hming tak tak chu Dartinchhingi a ni. Nuthlawi a nih avangin Darlenglehi an ti mai a ni. Chhim bial Thiltlang khuaa awm a ni a Hla hi a phuah thiam lo va, tlangval pakhat Khawdina an tih, mitdel hian a hming atang ringawtin a ngaizawng a, a phuah ta a ni Darlenglehi hi Tawntea nu an ti bawk, chuvangin fapa a nei chu a ni awm hlein a lang A fate leh a chhungte chanchin eiawh chu hriatna a awm lem lo ·

Darlenglehi zai lo chhuah tantirhna chu British sawrkar lo len tantirh kum 1872 lai leh Mizo rama inkah lai, sawrkarin kuli atan an phût luih hun lai kha a ni A hla pawh hian chung hun lai chu a sawi tam hle a ni Mitdel Khawdina chuan mitvai neih a, Darlenglehi han hmuh chu a chak em em mai a, Saphovin mit an tivar thei tih he hla hian a sawi.

1 Val zawng laiah ka riang hlei hluan e,
Thlangah sappui lungfing zuk bia i,
Chhingmit kawl ang var thiam awm ve maw

2 Hei tak hi maw, Pualva fuk hmun bung nuam chu,
Thil khaw zathuma chhing zotu,
Hmuh ka nuam Darlenglehi

3. I hming sawi lo chuan ka awm thei lo,
Hmanah Lalruang sialkhalh iang a,
Darpui ti reng rengah e

Darlenglehi zaiah hian thluk dang 'THLEK ZAI' an tih chu a awm a, 'ZAIPUI' a awm bawk Thlêk zaiah hi chuan a satute chu an thle dual dual thin Sawrkar lo lian chu lo kap ṭhin mah se dan rual an ni lo va, an thlenna khua apiang chu an hneh zel a, ei tur an la a, mipa puitlingte chu puakphurah te an man a, kawng siamah te, leidawhah te an chhawr lui ta zel a ni.

DARLENGLEHI - THLEK ZAI

4 An lo lian e, Chhim tlangah an lo lian e,
Chângtui hmingthang mi ngo valin,
Thirin lei sang an dawh e

5 Thlangah sappui mi ngo val Manliana vangin,
Chhailai lungdi a chân te zawng,
Phunlung thiang vuanin an ṭap e

6. An lo lian e, khawtlang a nghawrdim e,
Thlangah sappui Darlawi auvin, (Tawtawrawt)
Lalngo tlan rawh min ti e.

7. Lengin ngunkual a bun leh vala elna,
Laipui hrenthir Valan ka bun;
Aichhung khua chhan ka lo ni e

8. Tlang za rel Sialin ka dawn zo love, (Khawhri khaw hal)
Ka runpui romei ah kai zove,
Hmanah di nena kan lenna

9. Lal Lianhleia hrengah tâng è,
Ka lung reng a awi love, sai khaw perpui,
Pheisen val rual chhawnin Val rual kal rawh u
(Fanai lal Sailulak khuaah an man a ni)

10 An lo lian e ka thlang sappui valate,
Khum khum taka khuang khaw lal lai,
Khawtlang a nghawr chim dawn e (Khuangthing khaw kai lai)

11 Khua liai luai, Bualtlang kan vangkhua liai luai,
Ngui leh Aichhung kan sâwi dim e,
Sappui Darfeng avangin.

DARLENGLEHI PHUAHNA BIK

12 Thla chau buaiin a leng khua mawia'n,
Ka lawm Darpuii hmel a iang e,
Khawzo phunbung a zuan e

13. Rilah put e limnghate pian nan e,
Zuang tum na ngai Darlenglehi,
Lian khaw chawngtui khur nuamah

14. Mahni lawmte zunleng ngai lova,
Ramloh vahkhuai leng a chhai e,
Ka lawm Darpui nuimawii.

15. Ka biak lohna khua reng a rei tawh e,
Zanin chuan e Tawntea nu,
Ka ngai vawng vawng mai awm e

16. Thingpui tluluang ka kai zo lo ve,
Ka lawm Darpui banah min kai,
Chhuihthang ka chau lai rih e.

17. Ram loh laksang kan chhal thin e,
Ka hnuk ang che zuangin tho rawh,
Darngo rauthla i nih chuan

ZU HMUN ZAI BIK

18 Vangkhua i siam lian ang tlang nuamah,
Lal zahuata thliah dang zain kan awi e,
Kan thle lêk, pual chang thla zarin

19. Ka zuk en a, tlang zalam kawi nghiai e,
Thlova nghawng tialte a leng e,
Liantuai leng ve ang maw e.

20. A ṭap a ṭap phunbung ṭhiang vuanin,
Khawtlang leh di zun a ngai e,
Tlangza rel a dawn lo ve.

21. Pukpui hmıngthang zo daıah khua ka chuan e
Tlang del dul khı a lang laı lo,
Annêm tuaı Khawlı lenna

22. An hrılh lunglenah khua ka chuan e,
Kawrsa thang leh Lıandang tual a lenna,
Phaı zau a lang lawm nı le.

DARLENGLEHI ZAI PUI

Sapin an hremna hla—Lamlıan laıh laı

1. Pıpu hmuh loh vaıpa t'angthır,
Ka hnuk khâmrâng kârah e,
Zaleng hel leh suanglungpuı chhaı,
Lenkawl nı a reı hleı e.

2. I lenrualten haulaı
Changsıal an khalh e,
Chaltuaıa chu ı va uang ve,
Sappuı Darfeng vangın

3. Sappuı vanga fan loh tlang reng ka neı lo.
Zotuı ın thıang dawn leh nang e
Hmanah lungrunı dawn hnu

Darlenglehi phuahna bık

4. Saı ka senah hawıhkawm ka lenruala te,
Chhuahtlang mawıah sıahthıng hnamtın,
A zar e Darlenglehın.

5. Lêng lêng ila Lurh leh Ţan bâwngte angin,
Chhun nitin a zui lai Darpuii;
I hmel ka ma em ni le.

6. Awmkhua a har a ka lunglai hnemtu,
Chhuihthangvala ka lam ang e,
Tawntea nu hma ngeiah.

7 Tawntea nu ngai lo kan awm lo ve,
Sakruang sil i, zotui thiang nen,
Suihlung kan rual em ni le.

8. A thlum mang e khâmrâng khuaipui zu angin,
Chalki vara Darpuii nen,
Dawn ruai ruaiah a tha e

9. Chalngeng thlungluin chhuahtlang a mawi,
Mi lai Darpui thlunglu lei rawh;
Mi za tam sel rengah e.

Leng zem zai bikte

10 Kan ngai Kan ngai mang e, mi û Lalngo,
Huivaah pawh chang ila,
Lalngo ti zel hian ka mawi mang e.

11. Khâmrâng phuar vel kan lenna tlang a nuam e,
Chungluaiah bawngvate lengin,
'Lalngo, Lalngo' a ti e.

12. Suihlunglenin sirvaah chan ņuam ing e,
Ţuah favang par tlanah Lalngo,
Kan intawng dah lawm maw e.

13. Tlang a dang e muvanlai len nanah e,
Phai a zau ve, pualva dar khang
Bun mâwi mi û lenna

14 Riakmaw vain kai nan thingtin dil kim rawh maw,
A riang valin kai nan Chawngpui,
I run kan rawn dil ve e,

15. Thuvate mah indi changtui ralah,
A pawi mang e Khawpuii u nen,
Kan pian a inrual lo chu

16 Thlunglu vau ang vul ka hmachhuan e,
No nghil nghial leng Darpuii pa'n
Chhai leh hian ka mawi lo ve

17 Ṭhingpui Tâma khuarei leng tawh hnu,
Hai ang ka tar ka chhingmitin,
Lenmawi a hai lo ve

18. Kei zawng thiana tiantûl reng ka dawn lo,
Tangka cheng bawm valpui sawmfang,
Ka thlir val zawng runah e

19 Ralleng behthi ka nuai zotui thiangah e,
Aitenawnni di si lovin,
Tuah vau ang ka vul thlawn e

20 Khua lo thal e siahthing leh lengi zemah,
Lelthang kiu ve, Valzawng lungkham,
Tlangnuampui kan tawng mahna

21 Hmar khaw lamtluang ka hawi ngam lo ve,
Himanah ka di rianghleiin e,
Senlai nau ang kan nuihna

22. Ka dawn kima awmhar lunglen,
Ka run thim ruai hnuaiah e;
Thaiah mi dil ka ring lo Lianpuii nau ngeiin.

23. Khua a ri e, hmar lamah khua a ri e,
In lam pualva ka lungdi thin—(Thinlai)
Lai kha ṭhawng ve ang maw.

24. Khua a ri e, chung khua a ri e,
Lalngo ngaih leh khawtlang lunglen;
Khuareiah kiang maw e.

25 Vawiin chung tur a nî ka rui e,
I zunleng tuar har Enchimlohva'n;
Cherzing zurui ang maw e.

26 Ka han dawn a hmana kan nun kha,
La han ngai maw ka lenrualten,
Chhawl ang ka uai nilen e.

27. Chung Ṭâm pûr leh awmlai kawlah leng rawh se,
Tlang ti vial vual kan vangkhuaah,
Chhemdamthli lo leng leh la

28 Hmanah chuan e nilên a har ngai lo ve,
Tunah chuan Chunglum lai ni,
Lenkawl ka liam zo lo ve.

29. Hmar tlang zing riaiah khua ka chuan e,
Awi ka nu e, kan chhuahtlang leh,
Dawntuai ka han ngai mang e.

30. Thingte ṭhuam lii hiai hnuaiah ngir mah la,
Chaltuaia tel lo chuan nau ang;
An va nui hlei ngai lo ve

31 Tukin ramtuan kal lai lungherah e,
I zun a zam zobawm vâniâng,
Chhumah ka chang thei dawn lo ve

32. Hliap del dulin vanrang chhum lo leng leh la,
Aitenawnpar kan mi lungduh,
An tuanna tlang zelah e

33 Lalngo ngaiin ka zam ral ngei ang maw e,
Pialleia luang zotui thiangin,
Zunleng a tleng zo lo ve

34 I mah ka lunglu a kham lo ve,
Lalngovi nen luahlai zu dawn,
A ni kan tiam mai loh chuan

35 Fur leh thal then tur Leltein,
Chhuahtlangah zai a sa e,
Ka ngai e, kan nunhlui nghilh hnu a thar leh e

36. Pualhrang mahin phunbung a zap e,
Ngunte dar hmaizahin Sialin,
Laldanga i zap lawm ni le

37. Ka thai a kal banah ka vuan ngam lo ve,
Lenlai duha zotui thiang nen,
Suihlung an rual em ni le

38. Thapuii nen riah ram kan tuanna,
Sur loten e ka chung khuangruah,
Lenkawlah lo hnim rih la

39 Ka tap senlai nau ka iang lo maw,
Kumin anga khawtlang lunglen,
Kan la tuar ve ngai lo ve

40 Muvanlaiin sangthingah chhawl a bang e,
Ainawnpar Thanghniangi tangah,
Lunglen a inbang reng e

41. Sawmfang pengluaiin Ngûr a hnem e,
Kei ka thinlai hnem renga'n,
Thanghniangi dawn thar leh e.

42. Thlangtlak lenkhua a tlai ngai lo ve,
Lalngovi nen sertlang tual nuam,
Kan leng chul rih dawn maw e

43. Mi tawnah Saihniang va hlui mah la,
Kei ka tawnah sirte ainawn,
Chuai ni i nei dawn lo ve

44. Khua a tap e romeiin tlang a vuan e,
Keinin di then lo nang a e,
Ṭapin hmuithing ka vuan e

45 Ngai mah ila lung a leng thláwn e,
Keini cho rualin a piang lo,
Zamanhmawngin a vuan e.

Zu hmun zaite—

46. Kawlah turni chhuak a eng ruai e,
Chalki vara lal lai zu dawn,
Nuam lo reng kan awm lo ve.

47 A thlum mang e hmana mi dawn hnu,
Thlanrawkpa Khuangchawia zu rui,
Kan la bang hlei nem maw le

48. Ḷal lai ḷal lài Keimahni lal laiah e,
Kan hluanah sang chuang an awm lo,
Van zawl chung ṭurni lo chu.

Pasaltha hlate –

49. Hrang an au ve Liankhawpui chhuahtlangah e,
Than chungnung val sa hrang lu nen,
Khua kan lawi leh dawn a e

50. Chhimah thang maw hmartlàng dai lungrawnah,
Zo tlangval than chhumpui angin,
A zing ngur sumtualah e

51 Hrang an lâm e, hmanah Dokim lu ngen e,
Kulva chang leh Chhawkhleipa,
Lam rawh thangkim nanah e

52 A thlum mang e khuangkhaw ningzu,
Lenrual kimin dawn za i satin kalkham,
Lalthantumpa Chalki rang in lo hlan e

53. An ri khum khum leng inchhungah,
Kan khaw val hrang an lian e chhiat a zir
Kawlkei hrangin Laldang mual lam nanah e

54 Thang ruai ruai maw chhaktiang kawl leh vaiah,
Tumpang ki vial Laldanga chuan,
A târ sappui run mawia'n.

55. Hrualhrui kan thlak leisang kan dawh e,
Kawlkei zalna pukpui thim rual,
Tunge a deng hmasa le

56. Par chhingchhenga zaleng inhel laiah e,
Chhuahtlang mawiah thantum valin,
Chengrang an rumtir leh e

57. Khua kan bawl e, satin malza lawi rawh se,
Darpuin pa kei ka tan e,
Sawm fathang leh nuihawn

58. Ka zuk thlir a chhumpui, chungturni a êng lo ve,
Dawntlang kualkhung Tiaupui dung khu,
Ziatial hrang hlei a famna.

59. Kan hrang chuang e kan ti lem lo ve,
Kan laibangah kawlkei pa a zia,
A zing zo lenchhum angin

60. Kan thang ve ve khuavel kan chinlaiah,
Mi chhing awm maw khuavel nguipui,
Hauhnun mihrang val zawng hian.

61. Thangruai maw chhim leh hmar kawlvaiah c,
Kan chi hrin ngai Rodanga chawi,
Sahlai bang lo rengah e

62. I kai ang aw zovah Laldang partlan sirvate iangin,
Kan sulhnuah Kawrnu lungleng,
Ṭapin thingtin dil maw e

63 Ngho vâr sa leh a ki zû dawnna lo chu,
Khisate leh zuksa han kai,
Duhin an uang ngai lo ve

64. Khuabawl mahin ka sawm ngam lo che,
Val mi hranga'n a sai ang che,
Tlan rawh, Kawlkei lunglian.

— Ox*0*xO —

DARCHHAMA ZAI

Darchhama hi Chhangte, Darchhun hnam a ni Ṭiau ral Lentlang pang Bualte khuaah khian lal angin a awm thin a. Chu khua ating chuan thling a lo tla ve a, Khawhai khua leh Sialhawk khaw inkaiah a awm a, tun thlengin Darchhama hmun an ti Chumi hnuin a chanchin hriatna a awm tawh lova, a thlahte pawh hriat a ni lo Amah hi mi lungleng thei em em, lam thiam tak, zu hmun uar mi a ni, A hla pawh hi zu hmuna sak mi a ni bik a, hla erawh chu a ngah lo Kut hnathawh erawh chu a taima em em lo an ti

1 Darchhama e, keimah Darchhama
Darchham lungleng, hei ka chang ta e

2 Ni lo chhuak e lenah kawl kungah
Rangvela zu kan dawn nan

3. Khawiah emaw ka tuanpui mi u
Rauthlain ai ang a zial love

4 Rauthla mi hai ang lo thang la
Kan chhungin ram ang va fah chhin la

5. Zu chu, zu chu, Reng chang zu ngeiah
A mi an tha hnampui nau ngei chu

6. Tlangphei tak hi Lianlala kualna
Hnamtinin leng zu rawn khai ngei e

7. A sik emaw mi u Tuang daiah
Chhantling zal nan zampher lo phah u

8. Ka thu maw ka pa thu lo maw
Val dem dawn a, keima thu lo maw

9 Raltiangah mi u au ral ral a
Mi lo nghak rawh lungrun Tuaichawngi

10. Ka nu Tinchhung, ka pa Manghauva
Liandula bawih lam ka chang tang e

11. Dawn rawh, dawn rawh, Bela zu dawn rawh
I lenrualten thal tui ang kan nghah

12. Darchumchi feng, sial nu hmel hawih
Chhuihthang ka lenlai a tawng na maw

13 Ka lungdi kha zawlaidi chulh sa
Tleidang dar ang chhaiin ka iing love

14. Chungtura niin hrangsam a zial emaw
Ka lungdi hrangsam a zial emaw

15. A kal ni chu, a kal ni reng a
Tuk tlaivar ka ṭah ni rengah

16. A mi an ṭha hnampui nau ngei chu
Khawnlai rawn rel ve ta Tuaitiri

17. Pawnah chhuak i sawngka in lerah
Siruk de chiai ka lunglam vai e

18. Ka lam ang e keimah Darchhama
Vanrang chhum nen kan indungthul e

19. Bel khatah tlaikhua zu var ning maw
Ka rala min Chawngding ti ngei se

20 Ka nu tho se, ka pa zal ning se
Luah loh nu thawn kan tawn tlai ang e

ZIALUNG ZAI

He hla hi a phuah tantu ber hriat theih a ni lo. Zialung hi tuna Biate khaw chhim lam Kham hi a ni Hmanlai chuan Zialung khua tih a ni ve thin, tunlai erawh chuan Biate khua tih hlir a ni ta Zialung zai hi a lar vanglai tak chu Sailo lal Lalnguauva, Vuta fapa hunlai kha a ni. Chuvangin a la rei em em lo Kum 1912 lai vel kha a ni ang He hlaah hian pasaltha inelna te, khua leh khua inelna te a ni ber. Chung hun lai chuan Raldo nei lo mah se, sa hrang, sakei te, Savawm te an kap nasa hle a. Sakei no man te, Sakei vun ipte hruia hmante hi an uar a.

Zialung Zai tilar zualtu chu an khua a ni Bawkchuma chu zai thiam em em, lam thiam si, hla phuah thiam si a ni Khawtlang a timawiin a tihmingthang a, Lalte pawhin an ngaina a ni Bawkchuma chu a thlahte hriat a ni lo. Fanu pakhat

Zaikungi a nei a, tuium hnih zo rual lekin a thi a ni. Amah hi Zaikungi Pa tia miin an sawi than nasat em avangin mikhual pawhin a fanu chu hmuh chakin a inah an pan thin a, mahse a thi bo tawh a, hrilhai takin hlain a lo chhang thin a ni—

1. Chhingkhual a min i sakhmel hmuh lai an nuam e,
Phunchawng dawntuai khawiah Zaikungi leng ang maw;
Vartui thiang a chawi em ni ?

A zai thiamzia leh mi ngaihsanzia chu Saikuti zaiah a lang—

"Chawm ka ben che lam teh Zaikungi pa
Rualin an hrilh i zai leh Pualva rawl a lian e"

Bawkchuma chu khawthlang Tanhril khuaah a zin a, an lal chu Sailo, Suakpuilala a ni. Mahse a rin angin a zuk hmu ropui ta lo va Hlate a phuah ta a, chu chu Suakpuilala leh a upate chuan an ngaithiam ta lo va. zu hmunah velh an rawt ta a Chu chu Bawkchuma chuan a lo hria a, hlain a thlem lungawi leh ta a. Tin, an lalpa chuan an khuaa pemah a sawm ta a, mahse hla vekin a chhang beidawng leh ta a ni.

2. Khawthlang lal chu laltlawm ang mai in lo ni e
In lai bangah Tiandar bu riat a kual lo ve

3 Siahthing tualto ka hmu tu rûn emaw,
Khua za biak vel Kalkham Pa Saitarmawia;
A ngho zâr dêr dûr ngai e.

4. A ngur siam tawh khawtlang nuam lo a awm ngai lo,
Hraichawi laitual an lenna khua zel a nuam e,
Zialung e, ka khua ngai ing e.

Heng lo hi a chanchin dang a awm lo

Tlangval huaisente chu nasa takin an inel ta a, huai pawh an huaiin an tlawmngai nasa hle ta i, Lungdar khua te leh Biate khua te pawh nasa takin an inel ta a.

5. Darkhaw valin nu dumi zaiah in chawi,
Keinin kan chawi tlangtin fang Kawlkei lunglian,
A zia tâng mawiah kan ban e.

6 Dar khaw val maw huai zawk e,
Zialung val maw huai zawk e, tlangsa kamkei,
Hrualhrui ang zawh ka nuam e

7. Kan dan tak e, Zialungpui kham karah,
Kawlkei lunglian a hrai ngaiin tap ang maw,
Ṭap ang maw chhawlthing hnuaiah

8 Darkhaw valin mirawng lamlian e,
Kan sial e, tlawr dim dem a e,
Sahrang lu lawi nan a tha e.

Chung lai chuan inelna chu a nasa hle a. Tlangvalho huaizia leh an tlawmngaihzia chu heti hian an sawi—

Ṭhian pathum, tute nge an nih hriat theih tawh lohte chu ram iil deuh maiah an ram chhuak a, tlai lamah chuan an ṭhian pakhat chu sakeiin a

seh hlum ta hlauh mai a. Sakei chu an beih ve hmain a pil bo leh ta a. A la dam pahnihte chu inthen a tul ta a, pakhat chuan zanah mi ruang lo ven a tul a, pakhat chu khua a mi kova kal a tul si a. A engamah chu ralmuang a awm ta lo va Tichuan an inthen ta a. Miruang vengtu chuan thinglerah vawmbu hieu a chhep a, a thianpa ruang chu a veng tlaivar ta a. Khua a lo thim a, a mei-chhem a lo rem chuan Sakei chu miruang lak leh tumin a lo kal thin a: Chu tlangval chu a mangang em em a, mei chu a tuah alh leh thin a Zankhua in sakei chuan a tibuai ta a, zing ni a lo chhuah chuan sâr a lo zâm ruih mai a, mahse sakei chu a kal bo ta a. Tin, mipui an lo thleng ta bawk a Chu tlangval manganzia chu he hla hian a sawi—

9. Thiana tho la kan riahna buk a hrang e,
Min rawn vel e, kamkei lunghianin,
I chengrang buan ang pawm rawh

10 Thiana tho la kan kal nan kawl a eng e,
A zam zawng khi keimahni than sâr a ni;
A bawm e vanrang chhumin.

Chung hunlai vek chuan Sai te a la tam a, an kap bawk thin. Unau pahnih an ramvak a, Sai-kawlh chuan a u a chilhlum ta a, .a chil sawm hle nghe nghe a A nau chu a thinur em em a, sai chu a kap hlum ta a, a nghote a hawn bawk a A u ruang chu a chhar khawm a, inah a hawn ta a, a nu chu a tap a tap ta a.

11. Saipui lianin ka u, Varung Chawng thaun a thai,
I khawi lai nge na;
Ka rawn chul ang e.

12 Ka nu tap lovin nghosai va chul rawh,
Ka u chu run a rem e, Dar khaw tlangah,
Ka u e, kir zai rel lo.

(Heta Darkhaw tlang hi — Rih Li bula Rihkhawdar khua a ni)

13. A huk khum khum a zia zo chhumah zing e,
Rumlian tlan rawh, mihrangin a chhai ang che,
Hnampui Lianchhhung zia âm feng tur an tam e.

14 Zialung kulhpui kham iangin,
A dawng chhawng e, Pualva lawina,
Rotuai kualkhung ang maw

15 Nuam ve che maw thiam dawiah,
Ka dil ang che zialung zozam,
Nau awiah ka tir ang che

16. Tual kan len leh sai thum dan,
I len ang u sial tiam ila,
Zaleng an nem leh ang e

17 Biate phunbung a zia vanhnuai hrilh,
Hei hi maw tuana Hrangkhupa lung,
A rauvi thla siar thangvanah kai e

18. Darzo sih khi a ngbak e,
Tumpang sialin khawiah kal maw,
Zui ka nuam Dawntuaithangi.

19 Cheng ler lura zawl vanbuk e,
Khawmual chhim Phunchawng ram leh e;
Ka lawmnu hel a ṭul e.

THANGNUNNEMI ZAI

Thangnunnemi hi tunge a nih hriat theih a ni lo, a hming hi nula tam tak hmingah a ngaihbel theih a. Mi ṭhenkhat chuan Thangtinângi a ni a, Vana Pa hovin a hming an thlak a, a nunnem thei ta te an ti, mahse a rintlak chiah lo va. He hla hi chhim bial Thorang tlanga awm Doruma pa hi a phuah ṭantu a ni a, chumi hmun chu Vana Pa ho hian an thleng ve si lo. Tin, Chersuakpuii pa pawh hian a phuah tam hle a A hla hi chhim lam aṭanga lo chhuak ṭan chu a ni ngei tih hi hnial rual a ni lo Engpawh ni se, Mizorama zu hmun hla lar tak a ni a, khawtinah Thangnunnemi tia vuah fiam theih hi an lo awm a, hla phuahtu tan leh a satu tan a remchang hle a ni.

Lengzem hla bik—

1. Thangnunnemi tih loh hla a awm lo,
   Rângpui tlangah duhin laitual a leng e;
   A ngai lo val kan awm lo.

2. Kan va len leh e sialin,
   Nemten min chhang duh si lo;
   Kumtluang run kai a hlau ve.

3. Kumtluang run kai ka hlau lo sialin,
   In neih cher thil sumtualah a kir em ni ?
   Tlângâm ang mi der che u.

4. A chun i nun a luah rua lo mi ti e,
Kawlah vai siam neih loh changsial ka ngai e,
Thu kan tiam vahpai hrui zat.

5. Leng kan hel leh valṭhain pal ang min dan,
Chang ram nghovar kan zui leh mual a liam,
Kan phak tur leng an awm lo

6. Tlai ni tlain Sih khaw hmingthang dai a chhun,
Turni a sa vawiin chang rami hnaiah,
I thai ka her zo dawn lo ve.

7. Ṭap ṭap lo la, ka awihlai Cherdawntuan,
I chunah leng kan hel e Thangnunnemi,
I tahlai puan ang bang rawh

8. Ṭah hluanah zai chawng puan ang ban tir ila
Valpa tleitir chung Pathian khuanun mi hual e
Lawmi sai lian lu ka hawn e

9 Darkhaw sih khur a nghak e, Tumpang sialin,
Ṭhala tui ang kan nghak e Thangnunnemi,
Ka thai chang zo tak ang maw

10. Tlaini lenkawl a khum lung a leng e,
Pualleng rual ram kan tuan, tintiang kan rel e,
Hmatiangah kal rawh Lawmi

11. Ami an leng sumṭhi leh tiandar karah,
Nuthai lungduh an pawm e, hrai leng an awi,
An pua e, nemrang puanin

12. A lo thang vel tak anga Lian khaw zawlah,
Hmanah kan khaw hmelma di a riam ang e,
Ka dawnin ka lung a awi thei lo

13. Ka vau siktui fiarah damten a luang e,*
Ṭhadangi zun a lo luang ka ṭanglaiah;
Nghilhni reng a awm dawn lo

14 A ngurin awmlai an vei,
Chhingpuii nen kan ṭuanna zatlang dang tur;
Khawiah Chawngpui - Thangdangi ?

15. Tlawngtui luang kawi chhim leh hmar Kawlvai
a chhun,
Lawma hlima kan bualna Khuailui tui kha,
Tel maw ka han dawn ang e.

16 Ngaihni an awm e Rângpui ka lenrual zawng,
I belpui zu khua ṭhal nih lipui lo ang;
Cherdang pan dâwn ka zuam lo.

17 Zovah siktui ṭiauah damten a luang e,
I zun damten a luang e ka ṭângah.
Phulobpui ngaih a na e.

Zu hmun zai bik—

18 Pui saihan lu ka chui leh ka lung a chhia,
Thang lo rengin chung Pathian Khuanun min siam,
Ka leng hring leh fam karah (Mitdel phuah).

19. Awi ka nu, Thangtinângi,
Kawlkei no chawm a iang e run chhungah;
Burtui thu hmuam a leng e.

20. Chunnun roh lo, zuapan it e mi roh loh,
Chawm rual an ningzu leh Burtui mi hlan;
Kumtluang nau ang ṭahpui tur.

21. Ka chun i nun awihlai Cherdawntuai a thlau,
Runchhung hnuaiah keimahni nemte puan;
Thanghniangi awi zaw nang e.

22. Zaitin thiampa'n Thal lenglian kal ravh mi ti,
Ka kal lovang nghovar mal tin sawm ta hnu,
Ka zua chhingkhual a hla e

23 Zaiah min tu awm sela chengrang lovin,
Chinlai vangkhua sangsarih ka tum ang e,
Keimah Chersuakpui Pa.

24. A lo leng e neihchawnga ningzu partlan,
Chhingmitin lam ang ka en Darzalengin,
Tu nge i hnutiang ngai tur.

25. Ka chengrang hi Lengi manah in ti,
Satin ţanglai a thlhaktu ka phal rua lo,
Nuthai hnehin Chengrang pawm vawng vawng
tang e

Mitthi ngaih hla—

26. Ţap tap lo la ka chun nu lumthli nul bang rawh,
Kei ni nak kan fam lo ve Vanhnuai leiah,
Rairahpui chung siar zat.

27 Runlum khuahriangte mahin dawntuai chhuah e,
Milai kan fam khuareia hmuh ni awm lo,
Lungrûkah nau ang kan tap

28 Rairah sawmfang dum lovin tan chhâwn ang,
Kei ka zuapan thlir ve maw bringtlahg tlangah,
A hrai riang ţulah kan leng

— O×.O.×O —

TLANGNUAM ZAI ('SAILO ZAI' an ti bawk)

Atir takah chuan he hla hi Tlangnuam zai tih a ni. A lo chhuahna-dik tak chu hriat a ni lo va, mahse Lungtan khuaa Tlangnuam an tih bawk hi a intanna a ang hle mai - hla upa lutuk a ni lo. Mizorama British ho lo len dawn leh a lo len hun vel lai a mi a ni a, mi tam takin an phuah a, khaw tam takin an hmangin an sa bawk a, a lo darh zau ta hle. A lo darh zau hun chu Sailo lalte chuan awmkhawhar hnemtu bera an hman, an tlangchhuak upate nen a, lal sum hmuna an zu inkhawmma an sak ber a lo ni ta a. A hla hian hmanlai nunhlui an nulat tlangval lai hun a hriatchhuattir thin avangin upa hovin an ngaina a. Sailo lalte chuan an lo uar ta em em a, 'Sailo Zai' an lo ti ta a ni ber.

Lengzem zai—

1. "Tlangnuam zawng hi tapin fang thul i,
   Suihlungrukah Liantuai buan ang kan pawmna,
   Hnutiang min chhawn hian ka ring lo ve

2. Chhawrthla vanglai awkpan a chhunrawl,
   Kei ka vanglai Liandang ka tangah vuan la,
   Chhunrawlah mi ring ve rawh.

3 Chhawrthlapui kawlah chuang eng ruai e,
Khua chhawn ar ang vai rei tur leng kaimahni,
Sul ang min tum reng in awm lo ve

4. Zuapa lova laitual va len chu,
Ṭap ṭap chungin zaleng biahthu kan tiam e,
Kan tawnah lungher an awm lo ve.

5. An ânka riakin zunchhâwl min thuai e,
Zalam ṭhuamluai ka en leh chhâwl awm lo,
Sianglawi tawh hnu zunchhâwl kan thuai e

6. Banah ka vuan ang che ding rih la,
Hmel hmuh lohva zatlang mual i liam tur chu,
Ṭhapui min nghilh suh leng dang tawnah.

7. Fur leh ṭhal inṭhen kawl eng ruai e,
Lawmlai lungrual sam ang kan inthen tur chu,
Chalmawi han dawn teh la ni chhunah.

8. Hel lai leh hel lai an dang thin e,
Keini hel lai enchimloh parte lii liai,
Sial ngen ang maw a chun dil chhin i

9. Hel lai leh hel lai an dang thin e,
Laiah parte angin an tha e,
Ka en di chimloh reng a ni e.

10 Kan hel lai chun i nu sial kher ngen e,
Chengrang chawnin tlangtin khan thuamah chuan i,
Tumpang sial leng maw Mangtui kuamah

11. Lelte ṭhâl zin a kiu zo nemah,
Lungdi maw a awih chhunrawl a nei lo,
Khawtlang Pualva thanglung a ti e

12. Chhungah lut i pawnah chhuak thul i,
Chhawrthla van kal a eng ruai mai di lenna;
Tu runah kai ang maw e.

13 Pawn va chhuak la, khua va hawi ve rawh,
Chung siar thla a dang lem lo ve,
Kan lenna tlang a dang dawn ngei e.

14. Tumpang sialin a duh thai phaizawlah a nghak e,
Lawmlai laltei hlan ang nghahna,
Kan kawtchhuah thing sasua ngui ruai e.

15 Lenlai leh lenlai a dang mang e,
Chhinga chher thar Kawlhrei han bat ila;
Tuahthing phur dur dur ang Tlangnuamah.

16. Ṭhalfavang ni a chhuak eng ruai e,
Kan tuk hlui hnu kan sahzau tlang a lang e,
Lawmlai di nena nau ang nuihna

17 Siali chun nu duhin uang lo la,
I hrai pualchang kan la zawl lo maw;
Siahthing luang tlan zaten kan leng e

18. Sawmfang a zikah kan lawr za e,
Pathian samsuih loh siali ṭhen chu,
Ṭah ruai ruai zel a mawi si lo ve.

19. Lawhleng kalna lamsul van ruai e,
Ṭha Chawngpuii tel ve maw tiin kan au ve;
Anka chhang lem ang maw e.

20. Kan auh ruai ruaia mual liam lui chu,
Haw rawh ṭhiana, a tluanglam chhui dun i,
Mi ute chhâwn ang thle e.

21 Sur bum bum tual a hnawm e,
Chhuihthang bawngva Chaltuai a zuang tum thei lo,
Phunchawng dawntuan run kan rial e

22 Khua chu thal se val hi thlang huiwmah,
Sappui tuala'n tang cheng la a,
Nguntesiri kham nan kan ti e

23 Lungleng ka zai kal e ni chhunah,
Ṭawnsaih zial mawi ka di ka tawng si lo,
Tleidang lungkham zunleng kan ngaih chu

24. Thuvate awmhar mah zo daiah,
Thu tin di an hril e tlangnuama'n,
Thapui lunglen thu di hril dun i

25 Chhuahtlangah leng zawngin min sel e,
Tlangkhuan a dim lovang min ti e,
Ka leng nang e ka zua ruulluma'n

26 Leng kan hel leh nghapui suar ânin,
Fukhmun tawng lo hmar tlang Rakmaw vi augin,
Karah val tha an tla e

27 Karah val tha an tla e,
Thutin di hrilh ka nuam kiang rih la,
Khuarei len châng a ni kan tiam e

28 Khawzopui vanglai ka ngai mang e,
Kan chhuahtlang leh zaleng lawm kalna,
Kan kawtchhuah thing sasua a ngui iuai e

29 Tlang hi bu ngiai nguaiin ka hmu e
Ka hel laiin khiang awi dawn mi tawnah,
Ka phal lo ve tih a awl mang e

30. Ka phal lo ve tih a awl mang e,
Phunbung zarah Pualhrang indi iang tawh hnu,
Tuar har lo ti ang maw kan nun ha.

31. Tuar har ka lo ti e, kan nun kha,
Inthen lovang kawla awmlai lo chuan;
Kan tih kha tawnmang chang ta e.

32. A leng lovang ka tih leh a leng leh thin,
Hraichawi lovin ka lungdiin khua min tlai;
Hnampui Lianchhung an ni e,

33. Ka nu, ka zal reng ang laikhumah,
Mi fa bungdawnin lung min len e;
Thlang aidi maw a chawi no ngei e

34. Thlang aidi maw a chawi ni lung min len,
Tha vang ziari nghilh lai ni reng ka nei lo,
Tu runa'n khuandimin lawi maw.

35 Thapui leng leng suh, di min awm la,
Kiangah zal la, awmhar tinkim dawn ve la;
Kei zawng lunglen tuar har ka ti e.

36. Thapui ka tum ang hian awm ve la,
Nangmah vanga ka lawm kal khua ka tlai le,
Mual ka liam thei lo lengdang tawnah

37. Pualhrangin thla a khawng bung lerah,
Thangnemin tahpuan a khawng run nuamah;
Sawngka a sang sangah kan chuan e.

38. Chhawrthlapui mah kal lai a chawl lo,
Ainawnpar ka run kai lai a chawl e,
A vuantu tlang hri leng kiang hrih la.

39. A kawkkawlêk a leng sang tual e,
Ṭhádang hnuhchhâwl kuai lai a chawl e;
Ka nu engtin kan tih ang di a au ve

40. Chung muvanlain chhâwl bằng maw e,
Changsialin runkai chhâwl an bâng e,
A riangval zawng kan tianna

41. Chhawrthlapui chhuak sumtualah a chuang eng
ruai e,
Khuachhiam ar ang vai riai tur keimahni,
Sul ang min tum reng in awm lo ve

42. Kiva lungrual a ham tlang kawnah,
Lawmlai lungruala mual kan hamna,
Chhimhlei suar ang a chim lo.

Uanna lam hla—

43. Kan vuak siallam dar ngei a ṭha e,
Dokim lu awiin a au tlangtinah,
Keimahni Lalhlunchhhung a ti e

44. Zaleng lawm kalsiam an ding thin e,
Sailo kalsiam ding duh lovin lawn tual tual,
Khawtlang min kian zel la Lal lenna

45. Chhawrthlapui fam thei love thangvanah,
Laldang vangkhua zau ruai e tual nuam len chu,
Ka tuai a leng si love.

45. Ka chun i nu tapin uang maw e,
Tawnmang maha kan man leh tlang kan lenna,
Rairah zawng khuatin chhiar kan ni e

ZAI NEM

Zai nêm hi a phuah chhuaktu hriat a ni lo Chhak leh thlang Indo lai te khan an sa tawh a, Lalthen hun te pawh Zai nêmin an phuah tawh. Tin, Chhingpuii thah khan Zai nêm bawkin an phuah leh a, chuvangin he hla hian a awh rei viauvin a vul rei hle a ni ang. Mi tam tak phuah khawm a ni. Zu hmun atan an uar hle a, a hla pawhin a fawm kim hle bawk a ni.

Lengzem lam hla—

1. Ti tak nise zailemin,
   Tlang zopui han bum ila;
   Kan tum a ril Ṭhapui nang nen chuan.

2. A ṭap e, han ti ang che,
   Zokai kan bukthlâm leran;
   Bawngva nun zir Chaltuaia awmhar zawng.

3. Ṭhapuia'n a rawn hril lawm ni,
   Ṭuanna hmun lo kan karah;
   Bawngte palaiah kan tir ṭhin zu nia maw

4. Ka ṭap ka ṭap mai Thangte,
   Nichhun kan lawmlai ngaiin;
   Bukthlâm riangin lung min len nia maw.

5 Kan ṭap e tlang ni hliapah,
Ṭhapui nangmahni ngaiin.
Ka tlei thei lo nangmah ngaiin.

6. Nangmah ngaiin fam ila,
Tûr ang a run lovang che,
Hmelma di ka riam thlawn ang le.

7. Karah Bungdawn a zal e,
Kei zawng ka kiang rih dawn e,
Ka thai 'i chang ma love Annêmi.

8. Zu hai luai ka dawn thiam love,
Vang zir ziar leng ka ngai e,
Ka di min tuahpui ula hnamtin valin

9. Ka di zawng lungher mah la.
Hnutiang ka chhawn lovang che,
Intawng leh ang rolung mual dan karah.

10 Hmartlang Kawlngo lo lengin,
Tawng che maw Annêmpuii,
Ka zawt ang che cham la thing lenbuangah.

11. Ka cham e, thing lenbuangah,
Ka rawn tawng e, Annêmpuii,
Ṭap tapin a hiam saw hmar tlangah.

12. Ka di zawng saiah hrang suh,
Fam a awl lentu hnuaiah,
Hraichawi laitualah an leng ve dah lawng e

13 Zantlaiah chengrang a ri,
Ka lungdi fam ka hlau ve,
Kawlkei a tawn lui dawn chung Puallenga.

14. Ka vau Phunbung par a tlan,
Va tinreng an chuang kim e;
Ka di ang Pualhrang a chuang hlei nem maw

15. Tuahte ka ti Ṭing par ang,
I rauthla tlaini lenpui;
I sakhming khuang ang sawi ka bang thei lo

16. Mi ngai tak tak ang hianin,
I ânkâ riak a nêm e;
I zai leh thlang kawr thli min dawntir.

17. Sawmfâng kan thlawh cham chungah,
Virthli leng daiten luang e,
Mi chhem aun Chaltuai rawn chhem rawh.

18 Valmawitê ka lung tiawi,
Tlangrel ka dawn zo lo;
I chawi Chêngrâng ang hian mi pawm la.

19. Ka chawi chengrang ang hian,
Duhten Thangngo kan pawm che;
Fiaratui thiang mahin a tlêng zo lo.

20. Fiaratui thiang min ngai lo,
Hnawmthang leng zun i ngai e;
Khuarei tinkim dawn lova Ṭhadangi.

21. Tlai a var ka chun tho rawh,
Nichhun ka lawm Chaltuaia'n;
Tlumte thlir angin min hawitir e.

22 Ni a sa hlim thing ka bel,
Ṭângah siktui a luang e;
Thingte zun chhâwlin min zap rawh Ṭhanongeii.

23 Thaiah kan dil tal ang che,
A tha val dang chhai bang la,
Ti hian i leng hmun ang kan run chhungah

24 Chhung inah awmlai leng çhu,
Bawhârin ṭian zel ila,
Di zun a zam zengin kan tian dawn lo.

25 Lung a leng an ti ngai lo,
Khua a har an ti ngai e,
Kan ngaih hi Thangpuii û zun leng a ni

26. Ami indi sial an tiam,
Rairahin Chunbuang behthi,
Tiamin leng her maw Thangnunnemi

27 Vâlânnêma mi lawm rawh,
Tur nisa tuar lo nâng che,
Ka zaiin thlang kawr thli a ko thiam e.

28 Hmanah kan lawm laite nen,
Lungruala sial ang chhuahna,
Tlanga a ngui e, Ṭhapui ka tuar zo dawn lo

29 Kan tap e tlang ni hliapah,
Thapui nangmah ngaiin;
Ka tlei thei love nangmah ngaiin

30 Senlai ka chun ngai mah hianin,
Ti hian ka riang love,
Tunah ka riang Ṭhapui nangmah ngaiin

31. Siar hmingthang mah hianin,
Vanzawl a pel ngai love,
Ka lungdiin kan run a pel zel e.

32 Chhawrthlapui thangvan zawlah,
Siarin a sul a zui;
Ka lungdi rauthla zui lai ka bang thei lo

33. Lawm a'n ka sawm i nuam lo,
I duh val rawn lawm ang che;
Keizawng vai ruai ruai tang e chhuahtlangah.

34 Kei zawng ka lâina thlawt e,
Awmlai vei run chhung hnuaiah,
Thiani dawn rawh, ka di Bungdawntuaia.

35. Pathlawi reng reng min titu,
Kan vanglai kha tawng teh la,
Khuangpui ring leh Siali i zan cham tur.

36, Pathlawi reng reng kan ti lo,
Buannelah Tharsa a hawl e,
Ni rei i cham dah ang saw hmar tlangah

37 Chungkhaw ri van rial rumin,
Hmartlang khuangruah a sawm e,
Kei pawh ka sawm ve dawn lungrualpui tur.

38 Lungrualpui tur an awm lo,
Mahni tein zawl van bukah,
Ka zal ang e zaleng nianghlei vala

39. Engtin nge ka hming in sawi,
Vawiin ni lii liai hnuaiah;
Doral angin mi man Darânnêmi.

40. Engtin nge ka hming in sawi,
Hnamtin rem zawl van bukah;
Di loh ngaiin zatlang min thantir e.

41. Tlangzapui relthangte zawng,
Ṭhuam ang ka do zel dawn e,
Di nempuia ka then zo hlei dawn lo.

42. Chhawrthlapui khua za êntu,
Lenkawl a khum hma rengin,
Ka chhing lovang dawntuai nangmah ngaiin

43 Thang maw zatlang thang maw,
Kan pal lai vultui 'leh luang,
Kar min dan e, ka lungdi raltiangah

44 Lung zawng a leng awm reng e,
Zialmawi nu ka tawn changin,
Keini a kar nemduaia min chhang thin

45. Ramah khan lengi di in zawl,
Thla an fam e, mauraw lerah,
Kei pawh ka fam dawn thiani zun ngaiin

46 Tukin chuan tuan ka zuam lo,
Khu khu phai rii riai hnuaiah,
Kawl a hnîm Chawngpui ka awm rih dawn

47 Ṭhapuii chhawm suh lo ding rih rawh,
Kha zawng ka lawmlai a ni ,
'Ral e' tihin hnutiang i dal dah lawng e

48. Ka nu ral a au nem maw,
Vartui thiang ka chawi ang e,
Pathlawiin min veng e, dai thuahthum nen

49. Ratupui zathum leiah,
Ṭha vang ziar ka lung min len,
Ngunte sir par Lalnemi vanglaiah.

50. Lawm mah kan lawm chang lo,
Tlai ni tla lenkawl kungah;
Tu nge Thangtuaii nau ang nuihpui le.

51. Kawlah van rang chhum kham reng,
Kan hel lai Annêmpuii;
A kham reng e valriang ka thinlaiah,

52. Sêl lo u, naufa lengin,
Ka lungdi thlang kawrvaia'n;
Tun thla chhung hringlu ka awm hrih dawn e

53. Lengte ral tlang chung turni,
Tla dawn hliap râl a kai e,
Ngunte hring chhingtuai siang lawi pui tur.

HLA DANGTE –

54. Sihtlang la Kamkei Ţiala,
Doral riak i lungkham e,
Chengrang leh Ngunhnam i tlangaupui.

55. Hmartlang Lalnemi zaun;
Thimruai ka runpui rawn deng,
Nitin Lallai zu ka lo dawnpui ţhin.

56. Ri der der kawlah tham rawh,
Val zawng runrem piallungah;
Ţhuam ang a do reng dawn em ni ka tuaun.

57. Fam ngai zawng lungrual ila,
Vawngpui lenchawm do ila;
Tun thla chhung lam mual ka chil lo ang e.

58. Thlafam ka ngaihlai a ni,
Ṭuan tul reng ka dawn lo,
Ṭhâla tui ang mi lo nghak rawh Ainawnpar

59. Thingpui huai Thanhawl awm lo, (Thelret hnuaiah)
Chhimah sai lian a hawl e,
Chu chu sumtinah luang se thanhawl zawng

60. Kan sah maw nuar hnuaitiangah,
Kan famna lenbuang zarah,
Ka nu liam nang e, hringlang tlangah

61. Lam ngam lo ka lâwm Vala,
Sialin chawm ka beng,
Phar der der la kan run in chhungah.

TUCHHING PA ZAI - Kum 1830 vel lai

Tuchhing Pa zai hi 'Hniarvung Pa zai' an ti bawk thin Amah hi Sailo lal Vuta fapa a ni A hming chu Lalkhuma a ni a, a fapa roluahtu chu Lalbuta a ni, an khua chu Lungchhuan leh khawper ṭhenkhat a ni. Lalkhuma hi lal huaisen, pasaltha sa kap thei, zaithiam, leh hlaphuah thiam a ni A fate chu Hniarvunga, Tuchhingi, Vaithangi leh Lalbuta an ni A hla hian a sawikim viau va, lunglen na lam te, pasaltha hla te, leh khawhar hla te an ni An thlahtute leh an chhungte luruh Kûang ura an lak thu thlengin a sawi a ni

A hlaa 'Vungpui u' a tih hi Hniarvunga nu, Khualhluti a ni a, Vungpui hi Ralvungi a ni a, an inngaihzawn lai hlate a ni bawk. Tin, Hawihluanpa hi Puivunga a ni a, Lalkhuma upa a ni a a nupui chu Thangthuami a ni a, Thangtuaii an ti a He mite nupa hi an inthen a, a nupui chu Leng khuaah a awm a, hla an phuah zui a ni. Tin, a upa pakhat chu Darchawngpuii Pa a ni a, mi dang hming lang ve te hi an thian kawmte an ni.

Zu hmun zai—

1. Hraite ka chawi a dam chuan,
   Sakhmingah Lalhniarvunga,
   Awi nang e, Hniarvunga.

2. I awi ang aw Lalhniarvunga,
   Zaitin a chuang Lalhniarvunga,
   Awi nang e Hniarvunga.

3 Vungpuii u tuanna phai kuamah,
   Hniarvungpa'n chang vel e zo daiah;
   Thlir ing a Lersia khua lang maw ?

4. Hniarvungpa'n chawm beng e kal ruai e,
   Lalhawihluan Pa lam e, lam luai e,
   Darchawngpuiipa'n zai zem e,

5. Dam vengah thu luang tawh lo,
   Ningzu dawnah pa hmel hmuh ni awm hlei lo;
   Nu hmai riak tlawr hluam e

6. Hmanah Singal sumtin phur,
   Rulpuiin chhunrawlah nei e;
   Liandote unau lunglawmna

7 Lenkawlah chuang na ngai ni ri riai,
Siang lam zawn rel love Hawihluan Pa,
Sirvate kan iang na lo maw

8. A mi'n Tuchhingi an awi,
Keinin Siamhlei kan awi,
Lalsiamhleia kan awi e.

9. Zawl lo kian, zawl lo kian u.
Vanlaileri tlanglam nan,
Annêmte zawl lo kian u

10. I kai ang aw khua nuamah,
Chhimtlang i kai ang aw khua nuamah,
Chawng tuikhur leng bualna,

11 Chawng tuikhur khi leng bualna,
Dilpui hmingthang Hmarvung pa bualna,
Khua ṭhalah kam hlei lo.

12 Bepui saril ka lawh sawt hlei lo,
Lalhawihluan Pa chawng lum avang a,
Sengthlawna keimahni

13. Kan awi, kan awi, kan awi e,
Laitah nemrang puanin kan awi e,
Tuchhingi, Vaithangi kan awi e

14 Phaia phunchawng huivate,
A ṭangah lungzur na ngai,
A hraileng a awi e

15 Laizo khei leh Hniarvung nu,
A mawi chuang e en ve ru,
A mawi e Tawii en ve ru

16. Kawl ka bia e, lal nan kawl ka bia e,
Tuchhing Pa run ka rawn fang;
Lallai zu ka rui e.

17. Mura a leng thangvanah,
Chera leh Thauva a la e pang lerah,
Vahmimte rawn tawraw hiau hiau.

Lengzem zai—

18. Hmiarvung Pa lungleng a kuai ngawi e,
Siahthing hrualhrui kan ban lunglen vang;
Hawihluan Pa lunglen vang.

19. Lunglen ka bang lo vang Hmiarvung Pa'n,
Leithang hram ruai ruai e khua thalah,
A mi u e, nghilh lai har ve rawh.

20. Hmanah hraichawi riang ngei e,
Pualhrang a tawng sual e thing lenbuang;
Ka u leng tel ve maw.

21. Kan chuan kan chuan e di lenna,
Thangtuail kal kan chuan di lenna,
Leng khawpui di lenna.

22. Ngaih vangin thu ka tiam e,
Chhingkhual raltiang kai tawh hnu;
I lenna khua a mak e.

23. A sem thiam rawh, Dawnglian Pa,
Tangka cheng kulhluan nga kan hlan e;
Vungpui u kan ngaih lei vangin.

24. Ka ngai mang e ngai ngawi e,
Thingsiri par ka vuan Hmiarvungpa'n;
Lung a leng e, mi u nang vangin.

25 Vawiin chuan kan ram loh vah,
Ţhuva indi zu hmu i,
Ka lungdi luah ngai ni ve maw.

26. Hniarvung Pa lungleng a kuai ngawi e,
Chun thang dawntuai saivate,
Saivate ngaiin ka kuai ngawi e.

27. Leng na ve, leng na lo maw,
Khuarei dar ang tawng lo va;
Ka lungdi leng ve maw.

28. Ka chengrang parthing angin lawn e,
A rauthla kan ngai e kan luah lo ve;
Vungpuii u Annêmi kan ngaih vang

29 Dai a luhna ping hlei lo,
Lengrualin an chuan e sang thing lerah;
Hem a khawk e, an ti e.

30 Chawngpuiin dawn thar a chhuang leh ţhin,
Leng leh Annêmngoyi nu thlirna;
Raltiang a lang lo ve.

Pasaltha hlate—

31. Laltuchhing Pa ka vapglai,
Kawlkei sahrang hringin ka lam e,
Pipu dar a chuar nghian e.

32. Kan than vai vel chenin sei rawh se,
Ka chengrang kawl khaw ri thlengin ngai ve rawh;
Kawlkhaw ri ngai ve rawh

33. Lalhawihluan Pa i hlau elo maw,
Puiraw tanchhawn a chuang tawh hnu, chuang leh ngai,
Khuazing nun do leh ngai.

34. Zotu Phuaivawm kal luai e,
Teikhang, ngen mû pai e zo daiah;
Thingtin par thliak maw thliak lo maw.

35 Hniarvung Pa awmlai vei chhungah chuan,
Phai khaw zuksial duhin leng e tlang nuamah,
Zokai chhimtlang lam a hawi thul e.

36. A mi'n an chhai lamlianah,
Laltuchhing Pa i chhai hrang ve rawh;
Tulum sa Phuaivawm rawl lian.

37. Phaiah siktui dawn maw e,
Dungah lawn e lenpui zo pangah;
Hranghnunpui Pa chengrang famna.

38. Rawl a lian, rawl a lian e,
Chung Pualhrang rawl a lian e;
Thantluang Pa tual Vawkin ai rawh.

39. Keimahni maw hnâm lên chhung,
Thlangtiang kan kai nêm duai e;
Ka hei lai a nêm duh lo.

Khawhar zai—

40. Piallei thuahriatah in ngir za e,
Tuchhingi leh Hniarvung Pa;
Kei ka zua pa suihlung in rualpui.

41. Pipu fam hnu leh Lal Darngeni,
In thlunglu leh sakruang chul hnu hi,
Ṭapin ka auva mi chhang lo ve

42. Lungphang lovin rihsang liam za u,
Sawmhlai chengrang ri nen kan au ve,
Lungloh raltiang kai za maw

VAI ZAWI ZAI

He hla hi a phuahtu bul chiah hriat theih a ni lo, mi tam tak phuah a ni awm e A sak hi a zangkhai a, bân vai paha sak pawh a ni pah a Hla upa vak a ni lo va, kum 1900 lai vela lar tan kha a ni awm hle a, a hnu kum rei tak thlengin zu hmunah an la uar a ni. Hla tam tak a awm lem lo va, sak nawn sak nawn a ni a, a sak hahdam hle mah se, hla tam tak an sa lem lo.

1 Zawngtah lêrah a vai zawi vei a
Hmarlengvung Pa'n tlûk leh tlâk a fawm

2. Chhim zawnga te, sa zawnga te
Hmarlengvung Pa lovah chhuak rawh u

3. Theipalingkawh a han ei vei a
Hmarlengvung Pa'n khuh leh hâk a fawm

4. Vai zawi na ila, vai zawi na ila
Ti hian chawnbân vai zawi na ila

5. Kan khuaah chuan Bawka an tam mang e
Chalbawka te, â leh bawka te

6. Ka nawithang a tliak e
Pualleng aia ka duh zawk a ni

7. Khua ka fang hle khawhlei sangsarih
Champhai, Rih ka fang Kanghlai va ka hmu

8. Ka awi, ka awi Lalchhunga
Vai zawi zaiin ka awi

9. Lalzika ti rawh Rêng ve ve
Mahni tawka Lalzika Rêng ve ve

10. Kan rûnin chhimtlang a hawi reng e
Muvanlai Darkhawli ngai ing e

11. Ka ngai e, ka nu ka ngai e
Kan chhimtlang khua ka ngai e ka nu

12 Sat kai na ila sat kai na ila
Liankhawpui dil sat kai ila

13. Tui thing zawl a zau na e
Khâmrang chawi vel Tuithing zawl a zau na e

14. Hual chhungah kawlkei rûm chur e
Val an bo ve Laltawi a ti

15 Zawl a 'zau ti rawh
Khâmrâng chawi vel zawl a zau

16. Leng leng ila, leng chho ila
Lalrochhingi par ang lawm ila

17. Pawih Thingtialah i ding rei mang e
Lehburha hawng i thlir em ni?

18. Lehburha hawng ka thlir chuang lo ve
Lalrochhingi ka din dan a ni

19. Sul ang zuina chhimhlei cham chungah
Dar ang chhaina lenbuang zarah e

'A NI ANG E' ZAI

He hla hi Aihnuna phuah a ni Hla tlêmtê a ni awm e, a hla pawh hian a huam zau mang lo Sailo Lal, Darkungi Vanhnuaihiana fanu leh Sailo Lal Lalthangvunga, Lianlula thlah, Khawhreng khaw lalte nupa inthen lai hla a ni bik, Lal upahovin an thut khawma 'A ni ang e' an tih fiamthu mai mai kha hla fiamah an phuah a, an chantir ta a ni ber He mite nupa inthen laia an palai ber chu Khualkhawla, Thangluaia pa a ni a, Khualkhawla chu Champhai, Chawnchhim khuaah a tar thih thlengin a awm. Tin, a biak ber chu Darkungi nuta Sailo lal Lalburha a ni a, chutih laia Lalburha khua chu Chhawrtui leh Bunghmun khua a ni. Kum 1900 vel lai kha a ni awm e. He hlaa Lalluai Pa hi Sailo Lalburha a ni a, tin, Buangi hi a khua a mi a ni

1. Tuaiterek khawrh nuthlawi in haw har mang e,
Vani-an leh Phuihnam hmu thiam ,
(Vani-an = chawhmeh)
Ka ngai hlei hluan a ni ang e.

2. Nghêng tâwlh nghêng tâwlh Saiâwn an ti,
Thlengpui khup hnu thal leh thei lo,
Kei ka tiam dai a ni ang e.

3. Tukin khawvar tirha kal tawh a ni,
Ṭhapui tuichawi a haw thei lo;
A êk a tâng a ni ang e.

4. Tlak lam ngaubuang kara ka cheh sa,
Ṭhapuiin tuibur a phal lo
A la al lo a ni ang e.

5 Kan kawt chhovah pheilai a rawn vâwr leh e,
Ka chhingmit nen a inrem lo,
Ka zawl hlui leng a ni ang e.

6 Bunghmun pathlawi a lo leng leh e,
Khawian nge Lalluaii Pa;
Buangi zing rim a ni ang e.

7. Bawngte palai Khualkhawla kal hne hne,
Chhawrtlang Laldang khuai ang a bia,
A rem ang a ti a ni ang e.

8. Hmanah chuan ka tai nêm ang a ti,
Tunah chuan Darlungmawlin,
Rem ang a ti a ni ang e.

— o*0*o —

RALTE ZAI — A E ZAI

Ralte zai hi a phuah tantute leh an phuahna hmun hi chhui chhuah a har hle ta Ralteho an awmkhawm lai leh zai an lo uar hnu chu a ni ngei a. Engpawh ni se, a chi hlanga an awm lai chu Ţiaurâlah a ni bik a, chung hun lai chu a nih a rinawm hle.

1 Ami hi zawng zat lai a, Sawi hau a.e,
Buktual zozam kawi lo ding a pam e ,
Kawi lo ding a pam e.

2 Buktual zozam Thangkhum vei man chul a e,
Ka di Chhani hmai chûl mawhten ka bawl e ,
Chul mawhten ka bawl

3 Valpa hnamchem pualpha mei vangva a e,
Suahdim kawi lo ,
Zo tur a ngai run e

4 Suahdim ka ti kumkhua suah zo dim e,
Ka angah puan ang,
A hlui lo ding e

5 Paia namchem na kuah leh ka kuah a e,
Dovi thlunglu na lak leh,
Ka lak e

6. Dovi thlunglu na lak leh ka lak a e,
Tualchhung ngulrua
Na bun leh ka bun.

7. Tualchhung ngulrua na bun leh ka bun a e,
Sialphaw hnutiang
Na dal leh ka dal

8. Sialphaw hnutiang na dal leh ka dal a e,
Rual laiah ,
Ka chungnung liau liau e

9. Ami the zawn the zawn a e,
The zawn Khuanga ;
A kulna.

10. Ami tipuai tipuai Pualleng a e,
Pualleng tipuai aidi;
A telna e.

11. Ka thawh vauah Vahui a ham a ham a e,
Ham ngei ngawi aw e ,
Tinchawngin a bawl e.

12. Ka thawh vauah Kimchi Tuituang dim dim a e,
Turni a sat lah ,
Sakruang ka silna

13. Khangruah laipui a chiar nghian ka leh ka lau a e,
Sim thi leh Mar thi ,
A lum vung vung e.

14. Sim thi leh Mar thi a lum vung vung a e,
Siahthing tang lai,
A vawr siau ka lau e.

15. Val tuaitira thlang tiang zingzin chu a e,
Thlafamin lawi ang
A thang mai ta e

16. Thlafamin lawi ang a thang zim khua chen a e,
Diai e Laldang lenna ,
Romei sumin bawm.

17. Khua chul diai e, hmun hlui khua chul diai e,
Diai e Laldang lenna ,
Romei sumin bawm

18. Muvanlaiin Sip khawdai rawn vela e,
Tuaimang lengin Darngo
Siang rawn vel e

19 Tuaimang leh Darngo a zawl zau a e,
Simhlei leh thangvan ,
A zawl mai ta e

20 Darngo ngai a Siar tlanga ki lawn a e,
Khuangruahpui thuam ang ,
Ka do mai ta e

21. Ka biahthu leh ka zailem a sual ngai lo a e,
Darngo luah lo kei ,
Ka sual mai ka e

22 Muvanlaiin Chang ramhnuai a fang,
Ama tawk sarul
A bo ngai lo e.

23. Tui ka khawm tuitin ka khawm a e,
Tuitin khawm e ,
Sakruang ka silna e

24. La nu pha cheng ta zobawm a kai zo ta e,
Khuangsipah laitual ;
Ka ding e.

25. Sum ka khawm ka khawm, sumtin a e,
Sumtin khawma la nu ;
Ka chahna hi e.

26. Tuisen-tangval tang sip sang hawng kai a e,
Ka do lian khua ;
Lung suangin deng dai e.

27 Ami aw ka ṭah Phunte a e,
Ka ṭah rawihte ka ṭah ;
Vangchhia a ni ka ṭah.

KAWRNU ZAI

Kawrnu hi Thereng a ni a, Rengchal ai chuan tlemin a lian deuh a, a hram hi a mawi viau mai a, Kawrnu ṭap te an ti ṭhin Chhim khawthlang lam panga awm a ni. Kawrnu zai hi 'Kawr nêm Zai' an ti bawk Upa ṭhenkhat sawi dan chuan Kawrnu hi a phuah hmasa bertu chu Tlangval Chhingkhuma leh Laldenga, Chhim Zopui khuaa awm a ni an ti ṭhin. An phuah hmasak ber chu heng hi a ni.

1. Thlangah Kawrnu a zai nêm reng e,
A ṭah changin khawzo thing lenbuang a âwi;
Di zun a ngai a ang.

2 Kawrnu tapin thing lenbuang a awi,
Vala di ngai khawzo chhâwl ang ka uai e,
Ram ṭuan rel lovin

He hla hi kum 1836 lai vel kha a chhuah tan lai a ni awm e, a lo darh zau ta a ni.

3 Di leh di pai ang kawp rel chu e,
A riang nau ang mi tahtir ang e,
Liandang chhung inah.

4. Kawlngo angin kan len rei sela,
Dâwn tuaitiri par ang chungnung e,
Nghak nâng run inah

5. Ngaih vangin run sang han kai ila,
Vahpui hrui ang a thle kan tawnah,
Awi ka phu lo ve

6 Ri der derin thlang lenkawl kawtah,
Chawngpuii run kan kai nan fur khua thiang rawh,
Lunglen a tho ve

7. Riakmaw vain thingtin a dil angin,
Dilin dawn i ka di Chawngpuii.
Biak rem na maw e

8. Zokaiah lenmâwi an tuan zo ve,
Phai khaw ramtuan a riang val te chuan,
Di kan ngai mang e

9. Vawiin chuan suihlung a leng mang e,
Thangnunnemi leh Dawntuai Lalngovi,
Ka ngai e dailunga'n

10. Kei chu ṭhiana ka zan mumanga'n,
Thangnunnemi thai hnawla biahthu mi tiam,
Lenlai ngai ing e

11. Khuangpui awmhar zaivawrpui ila,
Laichhuata zal Laldang lo tho rawh e,
Ngaih zawng leng kim e.

12 Chauh vangin laiah han lam ilang,
Keimi anga tual mei ang rem an awm lo,
Famchin chhungte zawng

13 Han hril ang che i kawm lengte hnenah,
Di ngaiin chhâwl ang a uai ti la,
Zapui mual danah.

14 Tuah che maw lunglai tuah kim che maw,
Ṭhangril laiah dawnṭam lengte nu-in,
Lung tuah kim che maw.

15 Chhun nîtina thai lo leng ka hel,
Ka tawnah hian nem an awm lo ve,
Mi hrinhniangte zawng.

16. Lung a leng e khaw chulram lova'n,
Chung luai bawngva têin zunzai a sa,
Thangngo ngai ing e.

17 Lo kiang rawh u dawnlung zawl a mi,
Kan rawn chhawm e khua hawih Darngovi;
Rual a hnuaichhiah e

18 Ngai teh, ṭhiana, kan chul pawl a lang,
Tleitir neihngo Darzalengi;
Kan fiam laite zawng.

19. Kan thih tam e, kan tah tam mang e,
Thlang kawr puan ang kan ziaâm a dang e,
Famchin chhungte zawng

20. Thingpui ker kuakah a żal reng e,
Lo tho teh la, Val Vanhnuaithang,
Lenlai khua ngui e

SALU LAM ZAI

A lak ṭanna — A Eza e, Eza e, Eza e, Eza,
A - awza e, awza e, awza, Awza

1. Kan pawl kan hawl e,
Hreuthang kan hawl, Dartintling biah dawng lo va
Hreuthang kan hawl

2. Dartintling biah dawng lo va,
Hreuthang kan hawl, Vala'n ka tawng si lo va,
Darhmun tlangah

3. Chhumpui vanhnuaithang au rawh,
Tlangtin a bawm, kha mi hnuaiah,
Chhing lova tlai ka var,

4. Khamî hnuaiah chhing lo va.
Tlai kan var han dawn ing e,
Tlangtin chhuah a har erawh.

5. Khuangruahin chhum chhar a ti,
Ṭhiangril hmiah nghalpa bu vel i tum chuan;
Zuangin tho rawh.

6. Nghalpa bu vel i tum chuan,
Zuangin tho rawh khawlah emaw;
Ram laiah sawn in bawl.

7. A ṭhiangtein kan va kal a,
Chang ramhnuaiah a u maw thang tang a ti e;
A nau emaw.

8, A u maw thang tang a ti e,
A nau emaw thang kal nem reng;
A pua hi tu hrai emaw

9. Zing rii riai mah ti lo va,
Hmar zawng kan fan, a lum biang biang chang ramah;
Zunchhâwl kan ṭhuai.

10. Zo hna lam ka han en a,
Thanlai duh a pasal sawm ai sah hniang;
Hmang thlir a hran ai.

11. Pasal sawm ai sah hning hniang thlin,
A hrãn ai lentu ngir tling tleng hnuaiah;
Zan sial ang riah.

12. Lentu ngir tling tleng hnuaiah,
Zan sial ang riah, dumde chermei ang neih e;
Zanthim hnuaiah.

13. Tu kipah chhawl thing ka thlah,
Rualin an hrilh pualva nuthai;
A runah hrenthir ka khen,

14. Pualva nuthai a runah,
Hrenthir kan khen Muvanlai sang thing lerah,
Hrualhrui kan ban

15. Muvanlai sang thing lerah,
Hrualhrui kan ban a va laiah kawr puan zia,
A chawi dang na e

16. Ami ngul maw zing zawk e,
A sa ngul maw Hrualhruia'n van kherh chiai e,
Kan tual hmaiah

17 Hrualhrui an van kherh chiai e,
Kan tual hmaiah a zik a thim hman lo ve,
A tualto ang

18. Duh leh changsial hrem thul i, sal hrem thul i
Kan kawtchhuah dai lungrawnah kan mawi emaw

19 Duh leh burtui hmuam thul i, chang rel thul i
An sel run in hnuaiah kan sa veng vung

20. Ka chung van thawm ri derin khuangruah sawm e
Lenchawm a tha ring depin mal tin sawm e

21 Mim leh sawmfang a lawina tluanglam phei reng
Sawmfang thang chhiarte zawng khan chhiar leh e

22 Zuksial lu chhung inah zaiin kan awi
Chawngngovin lem ang mi der tuan ka rel lo

23. Chawngngovin biahthu nem rawh lungah ka vuan
Rih chim tlang ka liam pawhin ka nghilh rua lo

24. Zotu phuaivawm kan dan e piallei chungah
Huk dum dum mual liam lova kan siam valin

25. Huk dum dum mual liam lova valin kan dan
A aw vanlai khaw ri ang ṭhuam ang kan do

26. A aw vanlai khaw ri ang thuam ang kan do
Pualleng rual chhawl thing hnuaiah kan tlawm
ngai lo

27. Val zawng lungrual tlâng lamah sialphaw kan sir
Chhingkhualin sel na hrim u

28. Hmari tlanga kan kal a thanlai duh a
Rulpui bu vial thangtin chhiar tui ang kan la

29. Rulpui bu vial thangtin chhiar tui ang kan la
A zia zochhum ang zing en ta ve u

30 Tiung dim dem, tlung dim dem, Thanglungi Pa
Nitin thanlai tlung dim dem, Thanglungi Pa

31. Vala than nan romei chhum suar ang lo chim
Nitin thanlai tlung dim dem, Thanglungi Pa

32. Zotu phuaivawm rawl lian ral ang kan ṭih
Hual chhungah ai ang vial chhai ngam awm lo

33. Hual chhungah ai ang vial chhai ngam awm lo
Keiman chhai nang ka ti e, hrilh hrâng rengah

34. Awm maw e, awm maw e, zaleng awm maw e
Kan hluan a chhawlthing phuah hi zaleng awm
maw e

35. Sathang ṭha thawm ka nau chhuahtlangah lo haw
Khuanun a rawn hual leh e zaleng khawm nan

36. Khuanun a rawn hual leh e zaleng khawm nan
Ring dim demin lenchawm va la u

37. Chho sang kaiah lenrual hma ka khalh zo lo
Zuk se lu leh Lunghnemi ka tlun rua loh

38. Zuk se lu thanlai khalh tang e khawmual tinah
Ṭan khaw leng nun a thloh e in lo ti e

39 Chungtiangah pualva laichan thing leh âwnah
Lungdi kawr puan chawi ang, a hawih lua rawh

40. Tuipui raltiang ka kai a lung ka chhir lo
Thangkal rauthla kan zawl sa a chan reng e

41 Dungah kamkei lunghlan pan buan ang a pawm
A fam sual e, pialleiah luang ta zo rawh

42 A fam sual e pialleiah luang ti zo-rawh
A thlunglu sialki ring hi chawltui dawn nan

43 Lei maw e, lei maw e, a lu lei maw e
Tiaupui kuamah chalhianin a lu lei maw e

44 Chalki thain a lu lei maw e, rual a hnuaichhiah
Vuaia'n lamchâng a rel e, chawm lo ben u

45. Tlei nang e, tlei nang e kei chu tlei nang
Ka pa Vanhnuaithanga mah a hlun lem lo

46 Ka pa Vanhnuaithanga mah zingvawn zawlah
A hrai sial hmachhawm lova Rih-sang a kai

47 Va ko u, va ko u, ka pa Hminghlan
Tlangah va ko u ka pa Hminghlan

48. Rih chin tlangah va ko u, ka pa Hminghlan
A hrai lawi ang a than hi khawiah thei maw

49. A hrai lawi ang a than hi khawian thei maw
Phul zingah ngam zo rawh e, koh theih phung loh

50 Hawihkawm lenrual a thawn, kal lai in rel
Lurhpui a sang in tih khi ka vel chhuak e

51. Lurhpui a sang in tih khi ka vel chhuak e
Siahthing kai remsa phuaivawm pal ang ka dang

52 Siahthing kai remsa Phuaivawm pal ang kan dan
A aw vanlai khawri bang thuam ang kan do

53. Thlafam ngaih laiah e. Nghovar lo tlung
Lamzai emaw i rel e, Ṭahzai emaw

54 Ṭahzai riak rel lo u, lamzai rel i
Tun thla chhung chu Thangkhalin kan run a vel

55 Ka chûnnu maw a vanduai mal a sawm lo
Keimah emaw ka van a duai ka rual laiah

56 Keimah emaw ka van a duai ka rual laiah
Lunghnemi thaiah la i maltin sawmah

57. Kei chuan mi ka man lo ve
Thlang chhuak ziaâm fêng rêngah ka piang si lo

58 Thlang chhuak ziaâm fêng rengah ka piangsi lo
Ning zu leh aisa karah thanlai harna

59. Thang khalsa leh Lunghnemi zawlding an hai
Valṭha kei mi zawl lo va zawlding an hai

60. An haih e, an haih e, zawlding an haih
Thang khalsa leh Lunghnemin zawlding an hai

61. Vawiin chuan kan lo awm e, lungruni thawn
Zaitin a tam kan chhiar a tlaini a tla

62. Zaitin a tam a, kan chhiar a tlaini a tla
Lungruni ngai lo anga rual ang kan tin

63. Chawn leh lamah chungchuangi satin zawli
Thai duh chawi i, chhungin nau ang nuii

64 Kan lo lamah feh tang e, kan buk thlamah
Bawngvate lo zur ngawi e âwn thingah

65 Bawngvate lo zur ngawiin î maw a sawi
Lungrunin khiang a awi e a lo ti

66 Sên têta tual ka tumpui lenrual ka kawm
Thlangkhuan an dim zo rawh e hraileng an awi

67 Thlangkhuan an dim zo rawh e hraileng an awi
Ka u Laltea u lo chhai u

68 Awm maw e, awm maw e, a iang awm maw e
Vanzawlah chungtura ni a iang awm maw

69 Kha kha bûal bûal laiah e, Siali kan nun
Vanzawlah chungtura ni vai puan sen ang

70 Chunnun vanrial a ngen e chhar nang ka ti
Zuapan khuari a ngen ka phak phung lo

71 Zotu nemah kan kal a, lawhleng hnuaiah
Darnemrengi kan zui hi tu luah ding maw

72. Tu luah ding maw kumtluangah sa ang kan zui
Dawhtlingin run in hnuaiah ngha ang lengi

73. A mîn rolung an dawh ngir hmun tlai tla
Ka lungdi e lo ngir rawh hranglung zawlah

74. Ka lûngdi e, lo ngir rawh hranglung zawlah
Tlei khatin chal ang lo chhawm ka nghilh siali

75 Muvanlai thangvân sângah lêng dêr e
Ka lungdi cherngo vân rawh kei mi ngai lo

76. Ka lungdi cherngo vân rawh kei mi ngai lo
Vanpâi chhawn ang a thle e kei mi ngai lo

77 A miah Lian lûng lûng a e, a saah
Lian lûng lûng a e, kang thal kan ban

78. A hrâm leu leu Muvanlai thangvan zawlah
Chuti suihlung a len chu Rohmingi e

79. Zawngtlang zanga an sei e, a ngai lo ve
Liandanga'n khua na siam e Rohmingi e

80 Kan ngaih e, kan ngaih e, Roleng kan ngaih e
Zu rui bang uai na maw e, chhawl thing hnuaiah

81 Chuti Roleng kan ngaih chu a dang ve
Thlang chhuak aidi chul anga kan nnawl erawh

82. Zing rii riai, zing rii riai e, Rohmingi e
Thinlai a zing rii riai e Rohmingi e

83 Thlangtiang ram loh kan fan kan sul i hnu
Thinlai a zing rii riai e Rohmingi e

84. Lanu tha an kal zo ve, tluang lam chungah
A sa ham kipin erawh Tiau dang a zui

85 A sa kipin erawh Tiau dong a zui
Kan phak loh vuituni hiana n mual a hiam

86. Thlangtiang zing ka zin karah lungdi zu hmu
Hiai chawi lovin kawlva ang a lo leng

87. Hraichawi lovin kawlva ang a lo leng
Ka u Laltea u lo chhai u

88 Sawina hiim, relna hrim u ka lungdi
Rêlthang phui lo maw vanhnuai tu hrai awm maw

89 Rêlthang phur lo khaw vanhnuai tu hrai awm maw
Ka lungdi Changzîk ang lo her leh se

90. An rel e, an rel e, Tlangin an rel e
Chhawkhlei vanglai thadangi tlangin an rel

91 Chhawkhlei vanglai thadangi tlangin an rel
Aiah sual ang maw e, zar vawrh sual ing maw e

92. Kan lenlai kan vanglai tawnmang chang zo ta e
Hreuthang sa mual ka hampui la han ngai ing e

93. Hmanah khan kan lo leng e, neihchawng laiah
Thlangkhuan an dim zo rawh e, hrai leng an awi

94. Thlangkhuan an dim zo rawh e, hraileng an awi
Sial ang khalh lai mi nuthai an chang zo ve

95. Siruk vankal thangvanah kawl chuang rawh maw
Ka lungdi chhingkhualah kal hrai chawi rawh maw

96. Mi nuthaite tlûang lamah thim ang an feh
Satin thang chhiar maw tin sum ang an sawi

97. Satin thang chhiar maw sum ang an sawi
Phuaivawm hrangin a chhawn e lo ti e

98. Satin hnawl ang a chhilh e, lunglai nghilh hnu
Sêna lungdi nghilh hnu zawng zawng an thar leh e

99. Sêna lungdi nghilh hnu zawng zawng an thar leh e
Khati laia kan nun kha sialin a ti

100. Zotu phuaivawm hrilh che maw, thlangchhuak nghovar
Rairah kan siang a rawn vel e, zathum laiah

101. Rairah kan siang a rawn vel e, zathum laiah
Ngulrua bun i e, sa thang chhiarah

102. Khisaten zu an nei e, ka dawn ngam lo
Tumpang, sai zu ka hunin tun dawn ang maw

103. Tawn ar ka thawn Bualte kai lai ka rel
Kan kai zo rawh e chhingkhualin selna hrim u

104. Uleuh zai sa chiar nghian e furthal karah
Chuti suihlung a len chu e Thanghniangi e

105. Chuti suihlung a len chu Thanghniangi e
Chawng khaw zawl dar ang lenlai i ngai emaw

106. Hmarah khuangruah lo sur e vanhnuai laia'n
Lunghnemin changchi vawr e vanhnuai laia'n

107 Saw hmai tlangah Chawngngovi nau ang a tah
Thangtinchhuah Thangchungnunga a ngai lo ti

108 Thangtinchhuah Thangchungnunga a ngai lo ti
Thlenghiala leng ka chawmna fur min in kai

AWITHANG PA ZAI

Awithang pa hi Lalawithanga Pa an ti a, Nikhumchhing Pa te, Hmangthanzau Pa te a ni A hming tak tak chu Hmailutvunga a ni a, Ralte hnam a ni Sailo lal Khawvelthanga khua Maubuangah a awm thin Amah hi Mizo hlaphuahtu hmingthang zingah chuan a naupang bei pawl a ni a, British sawrkar lo len hnu daih, Mizoram mihring inhriat chian hnua hlaphuah a ni Kum 1905 vel lai kha hla phuah a chin tan hun lai a ni a, a hlaphuah tantirh hian a tleirawl tantir chauh a ni awm e Hla hi phuah tam hle mah se a phuah hun chhung hi kum tam a ni lo, Kristian sakhua a vawn hnuah hlaphuah a ching tawh lo

A hla phuah hi mitin tana phuah ang a ni a, a huam zau em em a Lunglen zai te, khawhar zai te, lawmna lam te, a tam a Mi tam takin an ngaina a ni Tin, a hla hi thluk hianga sak theih a ni bawk Mimal hla phuah thiamah chuan hla ngah ber pawla sawi a ni,

Maubuang khua aṭang hian a pem chhuak a,
Hringchar kawng Kawnpui khuaah a awm.

1. Suihlung kawl ang var thiam love di ngaih vang,
Tunlai taka ka tinkim dawn Awithang pa,
Ṭhangril ar khuanah ka hai rum rum

2. Ṭah dâwn leh tlângrêl ka dâwn si a,
Ṭhal favang kawl chhum khua eng rii riai hnuaiah,
Awithang pan lunglen ka sîrsâwn e.

3. Buang khaw val kan nun a iang em ni?
Zai lo sa e, ri tleng tleng awm thing zarah,
Lentu ngirtling maw e fam kotu.

4. Zam zam ila khuathal romei angin,
Zawt zel ang e vanhnuai khuatin,
Di ngai kei ang awm ve maw.

5. Hmanah chuan e, lungrum sakruang silna,
Fiaratui damten a luang e,
Ka thinlai a thar leh e.

6. Di min tuahpui hian ka ring nem maw,
Hmingthanzau pa tur tui ang dawn a hlau ve,
Do ral ang min ti e hmelṭha-in.

7. Bul mawr a fam ta a pawi ngei,
Hmanah Laingovi, Darpui u leh Rotuaii,
Lawmlai lungrual zaa an ngirna.

8 Chhim ṭhlipui rum vung a tuar zo lo,
A pawi mang e tuahthing sen meiah kai e;
Hmanah ḷelthang ṭahna bul hai luai.

9 Lam kawiah chawnpui par a tla e,
Chhar ma nang e Lalawithang pa'n,
Ka di rim a nam lo ve

10 Ka thin hnim e, ka lung zùr ngawi e,
Piallung khai hawng ila Ainawn,
Chawnpui pai chuai ang maw e

11 Puini chu lem ang zo dei teh la,
Nang chu Awithang ka tuai Lungiuan,
Hring lamah lo kir leh rawh

PUMMA ZAI - TLANGLAM - LAMPUI

Pumma zai hi a lo chhuahna tak chu hmai lamah a ni. Mi a pakhat nau awih dan a ni a, chu chu tlangvalhovin fiamthuin an zir sak a, an zir uai ta zel a, hlaah a lo chang ta a. Pumma han tih ngawt hi hming pawh a ni lova, mi â tih dan mai mai a ni a. He hla hi Kristian sakhua a mi tam tak an awm tawh hnu a ni a, a ram pum deuhthaw hian Kristianah an lut tawh a. Mahse Pumma zai chu an tlanglam pui ta a, mi tam tak a rualin an lam a, tlangvalin puan an veng a, puan an ar-chempai a, an ding tlai thut a. Khuang bengtuin hla a la a, a rualin an lam dual dual a, chu chu Lampui an ti zel a. Lal leh Upaten an uar pui em em a, sialtein an ai a, khawtlanga awmni khamin ruai an theh a, a lo daih zau zel ta a ni. He hla

hi hla chikim a ni a, lunglen zai te, hlimna te, lung-ngaihna te, lawmna te, chapona te, khawvel thil mai mài te a huam vek a ni. Hla tawi tê tê a ni a, hla pawh a tam tawk hle awm e.

A tih dan te — Pumma zai an han sa tan a,

1. Ka râlah mi u au ral ral Pumma
2. Lêngkêl hnutê Lêngin sâwr naw rawh Pumma
3. Valhauva farnu kha Chhingtuan Pumma
4 Zolêrah sai hanpui rîl an su Pumma
5 Chhingi lenna romei kai hnuaiah Pumma
6 Zolentu Pualhrang lêng an hawi Pumma

Heng hla zawhah hian sipai tlar ang meuhvin an ding tlar a, puan ârchempainn an ban an vai a, kut an beng rual a, an tlanglam ta a ni Mual zawlah te leh In han deuh chhungah te an bei thin Khuangte an tlir a, nuam ti em emin an lam thin. Dan naranin tlangval lâmna a ni a, nula an tel ngai lo Tlanglam hla te—

1. Pumma zai chul hnu a thar leh e Pumma
   Suihlungleng lo tufa hrai awm maw
2. Kan tuikhur hi khur nuam a lo ni Pumma
   Aitenawn par bual kan hmu
3. Kan tuikhur hi khur nuam a lo ni Pumma
   Khuavang notê Dari bual kan hmu
4. Zâwngin tuikhurin a daih dawn lo Pumma
   Chawn leh lam se thlun a tam em mai
5. Lianngo pa sumtual a mawi chuang e Pumma
   Chang sehan thlunglu a zawn thluai lal hmeltha

6. Ami khaitung mauiua a lo ni Pumma
Lalhannguauva pa khurtung thing Lenbuang

7 Kan chhuahtlang vau zawng a vulchuang e Pumma
Nitin tlanglam nan a piang ieng e

8 Lampui khuang bengah ka piang ieng e Pumma
Kan khaw tleitii ban vai mawi a lam dan e

9 Di zawnna, Di zawnna Di zawnna Pumma
Sihfa tlang dung tlang kham phei hi di zawnna

10 Ka u Thangkam Vanphung lo zin iawh Pumma
Sial ien lo kan lenna tlang a sang va en iawh

11 Sial ren lo nge i duh tlang ien lo Pumma
Tlang ren lo vangkhua a zau zawk ang

12 Zu duh zawng chu kal iawh Lalhana pa inah Pumma
Kawlfung leh nomawi i ei ngei ang

DARTHLALANG ZAI

Darthlalang zai hi a chhuahna leh a phuahtu hmasa bei chu hriat a haisa tawh a, Chawngzovi hi a phuahtu zingah chuan a langsai pawl bei a ni awm e Mizovin vairam atanga Darthlalang an hawn ve atanga he hla hi lo awm ve a ni tih a lang. An uar zual lai chu Kum 1780 lai vel kha a ni Zu hmunah an sa uai em em a, tin tlangval khaw harin Mizo tingtangin an sa bawk thin

1. Keini kan lenlai takah,
Chawngzovi zai a chhuak e,
Ṭhiani a chhuak e

2. Chawngzovi zai a chhuak e,
Kan unauvin kan thiam e,
Mi sel lo u, min sel reng lo u.

3. Chawngzovi zai Darthlalang,
An suk chin e val rualin,
Chawmkhuang ring nen a zai kal a ngir mawi kan ni

4. Khawnge in darthlalang chu,
Relthulah maw in chhiah e,
Hlimthla ka bih mai mai dawn e

5. Hlimthla thiam tial ang ka bih,
Ai e ka zuam lo ve,
Zawngi ka vanglai mai mai e

6. Zawngi ngaiin ka vân ka vân e,
Siktui thiang ka dawn lo ve,
Maian tui ka hawp mai mai e

7. Amin an khawi Bawng ki kawm vin ven,
Mualveng leh dil tlang karah,
Ka khawi tumdang sial a leng luai luai e

8. Chhiahbawih laichhuntah a zal Thangvunga,
Thawh dawnin sakawl a ti e,
A lep lup chang Tuipum leng hrim hrim mai le.

9. Kei chu chhiahbawih hrai chawi ka ni e,
Dawh ṭhuamah leng ka awi e,
Chhut chhut tak saipui kal siam hrim mai le.

10 Phaia chhûmin kian chang a nei,
Lunglenin kian a rel lo,
Ţhadang ramtuan siang a lawi thei neui maw

11 A mi u-in vanzawl chung turni,
Kei ka uaina di zunleng,
Phaia chhumpui ang zing tual tual

12. Tinkim ka dawn lai tak a,
Chung muvanlai lo leng e,
Khuarei ka lungdi ka ngai vawng vawng

13 Lo chu kan inri reng a,
A remchangin ka lâwm ang che,
Khuatuah tur zatlang a bum reng le

14. Tukinah Lenduri chuan,
Vengthlangah chingal a dil,
Enge a bai dawn mai mai le.

15. Engmah ka bai dawn lo ve,
Tuaiterek sawh ka bawl dawn,
Taitea pir pawk pawkah le

16 Vawiin chung turni a sa,
Siktuiah chan ka nuam e,
Ka lawm nunnem tleitiri bual nan

17 Sappuiin kal lai an rem,
An dar thlehriat an laipui,
Khawtlang a nghawr chim dawn e

18 Sappui tawlalir chunga'n,
Pipu chuang lo Rodang chuang,
Sakhming lawi ang thang e

19 Tukin dawnlung zawl chhuahah,
Khawiah nge ka lâwm nunnem,
Kan ţuanna zatlang a dang ta mi u nen

20. Ami lawmin chhuahtlang an mawi e,
Mualhawih thingsîr a par e,
Hawi lovin zamual ka ham del del mai le

21. Zai leh zai khaikhin ila,
Sialsir leh thlakawi angin,
An intu e zai sakawl ve ve

22. Tukina ka tui zing chawiah,
Nawhlung thapte ka hawn e,
Tuithum Lailerin mi dil daw daw mai le

23. Vengthlang khuang chu keipui rum ang a,
Vengchhakin khuang tawi kan chhen,
Kel kel tak, Kham khawk keite hrim hr m e

HLADO

Hlado hi chham mi a ni a, sak ve chi a ni lo Pawih lam hlado vek a ni a, kan pipute hian an lo tâwmpui mai a ni Hlado chi hrang hrang a awm a Mihring thah hlado leh sahrang thah hlado te a hrang an ni

1. Reng pan e - awi mu che maw - hreuhvah Rulbang i vial chu e

2. Chhun mang e - chhalah khan e - chengrang buan ang - pawm che maw -

3. Tlai ni e - rawng tla raw law - khua khawm - ngui lai a duh e - nghovar e - ha ṭha le maw - lunghnem - thinlai ka duh e

4. Kan khua e - chungnung e - arsi thlah tangin - hnuaiah e - Mualthuam e - khawletah e - lairawn e - langlaw kan khua am e

5 Ka chung e - va bawng pin e - chiarluai mahin - a chhawn che maw - ram tha e - chhawn ta ngei e - tial nghin e - thanhawl ka vak lian e

6. Tikua e - vawn zauhvin khaw - a chu pau - i that chu e - leng 'nu e -, khatah chuan e - thli aw, vawn herna hlah law

7 Kan hmun e - hnawm na hlah maw - ka nu sum-tual rakphiat la - Kawli e - sahawi le maw, mul-za tlung lang kan runah e

8 Khuanun e - mi hual seh law - pahrin e - chhum leh vanrang inkarah e kan seh law - pahrin e-tawh vekah chuan e - thibang a lai kan tla awk e

9 Kei chu e - pianpi nei lo e - mahlawng sahthing va kaih chu e - lenghnem e - thar har ai e - Kei chu e - rualmi an thang dahai

10 Lenghnem e - thleng hmasa e - ka pa Hminglian rak sim awlaw - dawnlung e - ngir hmunah khan e - samtha uai hmiang - rak hmuak aw law

11. Ka nu e - tap tuk hlah law - bilhpuan khum lai, rak hlip aw law - kei chu e - sathang thawn e - tlangah thli te na her ngai e

12 Lengin e - kan runah e - Ningzu aisa tam ai e - Tlang rual e - i tuahfawn i hawih maw e - Ka thai cher - kai i ni e

— Ox*0*xO —

A man Rs 40/-

Dr. R. DOLIANA CHANCHIN

Dr R Doliana hi May, 1918-ah a piang a, a pa chu Lianṭhuama a ni a, a nu chu Zokungi a ni. Unau panga zingah a naupang ber a ni a, a unau mipate chu C.Z. Huala leh Pastor Biala (late) te an ni

Zirna lamah chuan retheihna avangin a tluang vak lova, Primary School chu Biate ah zir zovin Middle School chu Boy's M E. School atangin a zova, Shillong atangin Matric a passed leh a, Assam Medical School, Dibrugarh atangin 1945 kum khan L.M.P. a zir zo leh a, M B.B.S chu Condenced Course in Dibrugarh aṭang bawkin 1961-ah a passed leh a ni.

Kum 1946-ah Service-ah a lut tan a, Tuipang, Lunglei, Champhai leh Aizawl-ah te a awm tawh ṭhin a, 1979 February thlaah full pension bakah kum khat extension a thawh hnuin Service a chawlhsan ta a ni.

Literature lamah a tui em em a, tuna a leh-khabu 'MIZO NUNHLUI LEH HLATE' tih pawh hi 1959 daih tawha a buatsaih a ni a, remchan lohna eng eng emaw avangin chhut lohvin a awm reng a, harsa chung chungin tunah a ṭuin a lo awm thei ta a, a lawmawm hle. Article ziak pawh a taksa chak lai chuan a peih viau ṭhin a, Magazine hrang hrang-ah a khat tawkin article a thawh ve fo thin

Tunah a nupui leh tu leh fate nen Jail Veng, Aizawlah a cheng a ni.

Printed at the Lengchhawn Press, Bethel House, Khatla, Aizawl -796001, Mizoram